

ŽINIŲ PLĖTROS PROJEKTAI

Sociologinio tyrimo

**ŽEMDIRBIŲ TĖSTINIO PROFESINIO MOKYMO,
PANAUDOJANT ES PARAMĄ, REIKŠMĖ VERSLUMUI**

ATASKAITA

**Vilnius
2006**

TURINYS

IVADAS.....	4
A. ŽEMDIRBIŲ TĘSTINIS PROFESINIS MOKYMAS LIETUVOS RESPUBLIKOJE.....	6
I. NEFORMALIOJO TĘSTINIO PROFESINIO MOKYMO SAMPRATA.....	6
1. Savokos.....	6
2. Profesinis mokymas/lavinimas.....	6
3. Tęstinis profesinis mokymas.....	7
4. Administracinė struktūra.....	8
5. Mokymo paslaugų mechanizmai ir teikėjai.....	9
II. TEISINĖ BAZĖ, REGLAMENTUOJANTI ŽEMDIRBIŲ TĘSTINĮ NEFORMALŲJŲ PROFESINĮ MOKYMĄ.....	9
1. Žemės ūkio ministerijos norminiai aktai.....	9
2. Švietimo ir mokslo ministerijos norminiai dokumentai.....	12
3. Kiti teisės aktai.....	14
III. ŽEMDIRBIŲ NEFORMALIAUS TĘSTINIO MOKYMOSI PROGRAMŲ ANALIZĖ.....	17
1. Neformaliojo tęstinio profesinio mokymo programų pasiūla.....	17
2. Mokymo programų pasiūla mokymų pagal BPD Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonę „Mokymas“ vykdymui.....	19
3. Mokymo programų rinkinių įgyvendinimas pagal BPD priemonę „Mokymas“.....	20
4. Mokymų teikėjai.....	26
B. ŪKININKŲ MOKYMOSI KURSUOSE, ORGANIZUOJAMUOSE PAGAL BPD PRIEMONĖS „MOKYMAS“ PROJEKTUS IR MOKYMO PROGRAMAS, EFEKTYVUMO VERTINIMAS.....	29
I. TYRIMO DALYVIŲ APŽVALGA.....	29
II. TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ.....	32
1. Ūkininkų mokymosi kursuose priešasčių analizė.....	32
2. Ūkininkų informavimo apie mokymo programas šaltinių analizė.....	33
3. Programų pasirinkimo savivaldybėje pakankamumo analizė.....	35
4. Programų atitikimo ūkininkų poreikiams analizė.....	36
5. Geografinio programų paskirstymo analizė.....	37
6. Teorinių žinių pateikimo mokymo programose analizė.....	38
7. Praktinės mokymo pusės analizė.....	39
8. Mokymo kursų kokybės vertinimo analizė.....	40
9. Ūkininkavimo efektyvumo didėjimo mokymų pagalba analizė.....	50
III. ŪKININKŲ APKLAUSOS IŠVADOS.....	59
C. PARAMOS SKYRIMAS PAGAL BPD PRIEMONĖ „MOKYMAS“.....	61
I. TEISINĖ BAZĖ, REGLAMENTUOJANTI PARAMOS SKYRIMĄ PAGAL BPD PRIEMONĖ „MOKYMAS“.....	61
II. ČEKIJOS, LATVIJOS IR SLOVAKIJOS PATIRTIS ŽEMDIRBIŲ TĘSTINIO PROFESINIO MOKYMO, PANAUDOJANT ES PARAMĄ, SRITYJE.....	64
1. Čekijos patirtis.....	64
2. Slovakijos patirtis.....	66
3. Latvijos patirtis.....	67
III. ES ŠALIŲ – ČEKIJOS, SLOVAKIJOS IR LATVIJOS – IR LIETUVOS VEIKSMŲ, ĮSISAVINANT ES PARAMĄ ŽEMDIRBIŲ PROFESINIO MOKYMO SRITYJE, PALYGINIMAS.....	68

D. MOKYMO PROCESO PAGAL BPD PRIEMONĘ „MOKYMAS“ ORGANIZAVIMO ANALIZĖ, REMIANTIS EKSPERTŲ APKLAUSA.....	70
I. APLAUSOS DALYVIAI IR TYRIMO EIGA	70
II. MOKYMO PROCESO ADMINISTRAVIMO PROCEDŪRŲ ANALIZĖ.....	70
1. Projekto paraiškų rengimas, teikimo procedūros ir teikėjų atranka.....	71
2. Projektų administravimas	72
3. Projektų finansinis valdymas	72
4. Mokymo poreikio formavimas.....	73
5. Mokymo proceso organizavimas.....	73
III. REZULTATŲ APIBENDRINIMAS.....	76
IV. MOKYMO PROCESO PAGAL BPD PRIEMONĘ „MOKYMAS“ ORGANIZAVIMO ANALIZĖS IŠVADOS.....	78
E. REKOMENDACIJOS NEFORMALIAUS ŪKININKŲ MOKYMO PAGAL BPD PRIEMONĘ „MOKYMAS“ ORGANIZAVIMUI, REMIANTIS PRIEMONĖS ĮGYVENDINIMO EFEKTYVUMO TYRIMU IR EKSPERTŲ APKLAUSOS ANALIZĖS IŠVADOMIS.....	79
F. LITERATŪROS SĄRAŠAS	82

IVADAS

Lietuvoje šiuo metu vyksta esminiai socialinės ir kultūrinės raidos procesai, o pasaulio pažangioji visuomenės dalis plėtoja nuolatinio mokymosi idėją. Nuolatinis žmonių mokymasis yra neišvengiama šių laikų kasdienybė. Jis padeda individams ir organizacijoms prisitaikyti prie kintančios aplinkos. Lietuvos integracija į ES, kintantys aplinkos reikalavimai, konkurencija, darbe kylančios problemos, kurias būtina spręsti darbo rinkoje – tai veiksniai, kurie skatina žmones nuolatos mokytis. Neformalus suaugusiųjų švietimas apima asmens bendrosios kultūros ugdymą, profesinei veiklai reikalingų žinių įgijimą ir gebėjimų lavinimą bei tobulinimą. Pastarąjį dešimtmetį mokymasis visą gyvenimą neabejotinai užėmė esminę vietą tarptautinėje švietimo politikoje. Visuomenėje vykstantys ekonominiai ir socialiniai pokyčiai kelia naujus reikalavimus atskiriems individams, todėl palapsniui ima išsivirti nuolatinio mokymosi idėja. Žmonės siekia kelti savo profesinę kvalifikaciją, įgyti daugiau žinių ir patirties.

Europoje parengtas ne vienas svarbus dokumentas, skirtas mokymuisi visą gyvenimą. Vienas svarbiausių – tai Visą gyvenimą trunkančio mokymosi memorandumas. Rengiamos didžiulės tarptautinės visą gyvenimą trunkančio mokymosi klausimus nagrinėjančios konferencijos (UNESCO instituto organizuota Sofijos konferencija, 2003 metų pavasarį rengta Šiaurės ir Baltijos šalių konferencija. Pastarosios tikslas -- konsoliduoti aplink Baltijos jūrą gyvenančių tautų pastangas nuolatinio mokymosi idėjoms įgyvendinti).

Gyvenimas sparčiai kinta, skatindamas nuolatos mokytis ir tobulėti. Skiriami trys pagrindiniai mokymo/mokymosi veiklos tipai:

- **Formalusis mokymasis** vyksta švietimo ir mokslo įstaigose. Mokymosi veikla yra tikslinga, apgalvota, organizuota, su fiksuota trukme ir tvarkaraščiu, hierarchine vertinimo sistema, formaliais priėmimo ir registracijos reikalavimais. Jis vykdomas švietimo institucijose. Jam būdinga iš anksto numatyta tvarka, turinys, metodai ir mokymosi priemonės. Besimokantieji gauna pripažintus diplomus ir kvalifikacijas.
- **Neformalusis mokymasis** vyksta šalia pagrindinių švietimo ir mokymo sistemų. Jis taip pat apgalvotas ir organizuotas. Jis būdingas kvalifikacijos tobulinimo sričiai. Neformalusis mokymasis gali būti teikiamas darbo vietose, juo gali rūpintis visuomeninės organizacijos ir grupės, taip pat organizacijos, įkurtos formaliai sistemai papildyti. Valstybės pripažinti dokumentai neišduodami.
- **Savaiminis mokymasis** – tai natūralus, kiekvieną dieną vykstantis mokymasis. Skirtingai nuo pirmųjų dviejų, savaiminis mokymasis nebūtinai iš anksto apgalvotas, mažiau organizuotas, mažiau struktūruotas, gali būti skatinamas gyvenimo, profesinių aplinkybių, šeimos, sąlygų, todėl jo gali nepripažinti net patys individai, papildantys savo žinias ir gebėjimus. Jo pagrindas yra asmeninių, socialinių, šeimos poreikių tenkinimas. Pastarasis įvairių įstatymų, registrų ar studijų kokybės dokumentų nėra įteisintas (Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija, 2004: 28).

Nuolatinis, visą gyvenimą trunkantis mokymasis yra geriausias būdas nugalėti permainų iššūkius, užsitikrinti visavertį, socialiai saugų ir įprasminą gyvenimą. Neformalus suaugusiųjų mokymas tik įgauna pagreitį. Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą, imta aktyviau kalbėti ir diskutuoti mokymosi visą gyvenimą tema. Suaugusiųjų neformalus mokymasis Lietuvoje nėra pakankamai išplėtotas. Ši teiginį pastaraisiais metais pagrindžia daug faktų ir tendencijų: nemažos dalies gyventojų turima kvalifikacija neatitinka darbo rinkos reikalavimų

arba stokojama formalios kvalifikacijos, nepakankamai kryptingai išplėta profesinio rengimo sistema, lyginant su išsivysčiusiomis ES valstybėmis, tik nedidelė dalis suaugusiųjų dalyvauja neformalaus mokymosi programose, įsitvirtinimą darbo rinkoje apsunkina neformalaus ir savaiminio mokymosi pripažinimo stoka.

Spartėjant ūkio pažangai, būtina skatinti mokymosi poreikį ir plėsti švietimo paslaugų pasiūlą tiems, kurie iš švietimo sistemos gavo mažiausiai. Netinkamos ar pranykusios kvalifikacijos žmonės yra prarasti darbo rinkai. Neišsilavinęs, turintis menką kompetenciją asmuo ne tik trukdo augti rinkai ir verslui, bet ir pasižymi giliomis psichologinėmis bei socialinėmis problemomis. Nustatyta, kad ateityje didės aukštesnės kvalifikacijos reikalaujančių darbo vietų skaičius ir mažės ar visai nyks žemos kvalifikacijos reikalaujančios darbo vietos.

Šiuo metu formalusis institucinis švietimas yra pernelyg uždaras. Institucijos viena nuo kitos yra užsidariusios ir siekia savų siaurų interesų. Suaugusieji negali laikyti mokyklinių ir valstybinių egzaminų, jei nėra priimami į formalias institucijas. Taip neigiamas jų gebėjimas mokytis savarankiškai ir siekis įgyti žinių neformaliojo švietimo institucijose.

Neformalus (neoficialus) suaugusiųjų mokymasis arba tęstinis mokymasis kol kas neturi lygaus statuso su formalioju suaugusiųjų švietimu. Vis labiau didėjant konkurencingumui darbo rinkoje, auga ir neformalaus mokymosi paklausa. Jis padeda kelti darbuotojų kompetenciją, įgyti naujų žinių bei įgūdžių darbo vietoje. Tačiau neformalus mokymasis ne tik didina ekonominį konkurencingumą, jis taip pat tobulina asmenybę, skatina savigarbą bei galimybę jaustis visaverčiu visuomenės nariu. Nors ir labai negausiai, tačiau augantis neformalaus suaugusiųjų švietimo institucijų skaičius akivaizdžiai įrodo, jog noras mokytis, tobulėti, kelti ar keisti kvalifikaciją tampa vis aktualesnis ir svarbesnis Lietuvos žmonėms.

Šiame darbe bus nagrinėjamas žemdirbių neformalusis mokymas, panaudojant ES paramą.

Tyrimo tikslas – įvertinti žemdirbių tęstinio profesinio mokymo, panaudojant ES paramą, reikšmę verslumui ir pateikti pasiūlymus dėl mokymo proceso organizavimo tobulinimo.

Tyrimui suformuluojami tokie **uždaviniai**:

1. Atlikti žemdirbių, 2005—2006 dalyvavusių kvalifikacijos tobulinimo kursuose, organizuotuose pagal BPD priemonės „Mokymas“ projektus, apklausą, siekiant išsiaiškinti jų nuomonę apie kursų prieinamumą, aktualumą bei kokybę, kokią įtaką tęstinio mokymo kursai daro ūkininkų verslumo kompetencijai, ūkininko ūkio plėtrai, kaip gaunamas žinias ūkininkai pritaiko praktikoje.
2. Atlikti ekspertų, dalyvavusių projektų BPD priemonę „Mokymas“ rengime ir teikime apklausą siekinant išsiaiškinti jų nuomonę dėl mokymo proceso mokymo proceso organizavimo bei jo administravimo.
3. Atlikti trijų ES šalių – Čekijos, Slovakijos ir Latvijos – politikos ir priemonių, organizuojant žemdirbių mokymą ES lėšomis, lyginamąją analizę.
4. Pateikti išvadas apie organizuotą pagal BPD priemonę „Mokymas“ mokymų poveikį žemdirbių verslumui.
5. Pateikti rekomendacijas dėl žemdirbių mokymo proceso, panaudojant ES paramą, tobulinimo.

A. ŽEMDIRBIŲ TĘSTINIS PROFESINIS MOKYMAS LIETUVOS RESPUBLIKOJE

I. NEFORMALIOJO TĘSTINIO PROFESINIO MOKYMO SAMPRATA

1. Sąvokos

Nuolatinis mokymasis – tai visą gyvenimą trunkantis mokymasis, skatinamas atitinkamos aplinkos (pvz., kintančių gyvenimo sąlygų ir t. t.) ir vidinio individo poreikio mokytis. Visą gyvenimą trunkanti asmens mokymosi veikla apima formalųjį, neformalųjį švietimą ir savišvietą (Statistikos departamentas, 2005: 10).

Neformalus suaugusiųjų švietimas – asmens ir visuomenės interesus atliepiantis mokymasis, lavinimasis ar studijos, kurias baigusiam neišduodamas valstybės pripažįstamas dokumentas, patvirtinantis išsilavinimo, tam tikros jo pakopos ar atskiro reglamentuoto modulio baigimą arba kvalifikacijos įgijimą. Dažniausios tokio mokymosi formos – įvairūs kursai, seminarai, konferencijos (Suaugusiųjų švietimas ir profesinis mokymas, 2000: 21–22).

Neformalus mokymas – tai mokymas, kurį baigęs asmuo įgyja laisvos formos pažymėjimą, kuriame fiksuojamos jo įgytos žinios, kompetencija. Valstybė nereglementuoja šio mokymo programų turinio, išduodamų pažymėjimų.

2. Profesinis mokymas/lavinimas

Vykdamas profesinio ugdymo programas, siekiama suteikti žmonėms tam tikrą profesiją arba padėti jiems prisitaikyti prie nuolat besikeičiančių darbo rinkos reikalavimų.

Profesinį mokymą sudaro:

1. **Pagrindinis profesinis mokymas** – sudėtinė švietimo sistemos dalis, sudaranti sąlygas neturintiems profesinio išsilavinimo asmenims įgyti profesiją Studijų ir mokymo programų registre apibrėžtomis sąlygomis;
2. **Darbo rinkos profesinis mokymas** – mokymas, suteikiantis galimybę Valstybiniame mokymo programų registre apibrėžtomis sąlygomis įgyti profesines kvalifikacijas, būtinas prisitaikyti prie darbo rinkos poreikių.

Profesinis mokymas vykdomas pagal formaliojo ir neformaliojo profesinio mokymo programas. Profesinio mokymo programas turi teisę rengti profesinio mokymo teikėjas, kitas fizinis ar juridinis asmuo, Lietuvos Respublikoje įsteigtų Europos Sąjungos valstybėse narėse ir kitose Europos ekonominės erdvės valstybėse įsisteigusių įmonių filialai.

Formaliojo profesinio mokymo programa yra skirta įgyti kvalifikacijai, įtrauktai į valstybės Profesinių standartų ir kvalifikacijų registrą, kurį steigia Lietuvos Respublikos Vyriausybė ir tvarko Kvalifikacijų tarnyba. Formaliojo profesinio mokymo programų rengimo ir tvirtinimo tvarką nustato švietimo ir mokslo ministras kartu su socialinės apsaugos ir darbo ministru. Formaliojo profesinio mokymo programa turi atitikti kvalifikaciją aprašantį profesinį standartą ar atitinkamą profesinio rengimo standartą. Formaliojo profesinio mokymo programos gali būti vykdomos kartu su bendrojo lavinimo programomis arba papildomos kitomis programomis, skiriamomis asmens socializacijai, savirealizacijai, įsitvirtinimui darbo

rinkoje. Formaliojo profesinio mokymo programos ir profesinio rengimo standartai registruojami valstybės Studijų ir mokymo programų registre švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka.

Neformaliojo profesinio mokymo programa yra skirta kompetencijoms įgyti ar joms tobulinti. Reikalavimus neformaliojo profesinio mokymo programoms ir jų vykdymui gali nustatyti mokymą pagal šią programą užsakanti ar jį finansuojanti institucija. Neformaliojo profesinio mokymo programos gali būti registruojamos Kvalifikacijos tobulinimo programų ir renginių registre.

3. Tęstinis profesinis mokymas

LR Švietimo įstatyme (2003) apibrėžta, kad tęstinis profesinis mokymas teikiamas asmeniui, turinčiam pirminę kvalifikaciją. Jis skirtas tobulinti turimą ar įgyti kitą profesinę kvalifikaciją. Tęstinis profesinis mokymas apima suaugusiųjų formalųjį profesinį mokymą/mokymąsi ir neformalųjį suaugusiųjų švietimą.

Skiriami du tęstinio profesinio mokymo elementai:

- Darbo rinkos profesinis mokymas. Jis apima dirbančiųjų, kuriems gresia nedarbas, ir bedarbių profesinį mokymą. Darbo rinkos profesinis mokymas yra organizuojamas, siekiant kelti turimą kvalifikaciją arba įgyti naują kvalifikaciją.
- Dirbančiųjų mokymas. Jis apima platų mokymo bei mokymosi būdų spektrą.

Tęstinis profesinis mokymas Lietuvoje daugiausiai siejamas su bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo mokymu. Mokymo darbo vietoje plėtra vyksta lėtai. Veikiančios skatinimo priemonės (pvz. mokesčių lengvatos, subsidijos iš specialių fondų) nepakankamai skatina įmones investuoti į savo darbuotojų mokymą. Teisiniai mechanizmai, kurie motyvuotų asmenis investuoti į savo mokymąsi, taip pat yra nepakankamai išplėtoti.

Valstybė remia tęstinį profesinį mokymą bedarbiams ir darbuotojams, išpėtiems apie atleidimą iš darbo, valstybės tarnautojams bei smulkių ir vidutinių įmonių savininkams ir darbuotojams:

- Pagal LR Bedarbių rėmimo įstatymą (1997), valstybė garantuoja nemokamas profesinio orientavimo ir konsultavimo bei profesinio mokymo paslaugas nedarbo atveju. Taip pat įstatyme nustatoma, kad bedarbių profesinis mokymas finansuojamas ir mokymo pašalpos, mokamos iš Užimtumo fondo.
- LR Specialiojo ugdymo įstatymas (1998) nustato specialiojo ugdymo sistemos sandarą, valdymo bei specialiųjų poreikių asmenų ankstyvojo ir ikimokyklinio ugdymo, bendrojo lavinimo, papildomo ugdymo, profesinio ir aukštesniojo mokymo, aukštojo mokslo ir suaugusiųjų švietimo organizavimo pagrindus. Įstatymas reglamentuoja, kad specialusis ugdymas finansuojamas iš Valstybės ir savivaldybių biudžetų pagal įstatymų nustatytą tvarką. Nevalstybines specialiojo ugdymo institucijas išlaiko steigėjai. Jie gali gauti finansinę ir kitokią paramą iš valstybės ir savivaldybių biudžetų Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka.
- LR Valstybės tarnybos įstatymas (1999) ir LR Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas (1998) reglamentuoja, kad valstybės tarnautojų mokymas remiamas iš valstybės ir savivaldybių biudžeto. Valstybės tarnautojų mokymą finansuoja juos siunčianti organizacija, o jų mokymui valstybės ir savivaldybių biudžetuose

numatomos lėšos, kurios turi sudaryti 1-5 proc. valstybės tarnautojų darbo užmokesčiui nustatytą asignavimų.

- LR Smulkaus ir vidutinio verslo įstatymas (1998) reglamentuoja valstybės paramą smulkaus ir vidutinio verslo (SVV) įmonių savininkų bei darbuotojų mokymui, kvalifikacijos kėlimui bei perkvalifikavimui.
- Atskiros ministerijos vykdo savo sistemos darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo programas, kurių įgyvendinimui gauna asignavimus iš valstybės biudžeto.
- Pagal LR Neformalaus suaugusiųjų švietimo įstatymą (1998) neformalųjį suaugusiųjų švietimą finansuoja patys dalyviai, juo suinteresuoti juridiniai ir fiziniai asmenys.

Lietuva dalyvauja ES programose, skirtose profesinio rengimo sistemos plėtrai, ir yra atvira visoms tarptautinėms iniciatyvoms, siekiančioms sukurti atvirą mokymosi visą gyvenimą erdvę. Visuose nacionalinės svarbos strateginiuose dokumentuose atsižvelgiama į atitinkamas ES ir tarptautiniu lygmeniu suderintas nuostatas.

- Pagal 2004–2006 metų bendrąjį programavimo dokumentą (BPD) Lietuvai šiuo metu skiriama ES struktūrinių fondų parama. BPD išdėstytoje strategijoje Kaimo plėtrai ir Žuvininkystei yra skirtas 4 prioritetas, pagal kurį 2004–2006 metais numatyta skirti lėšų iš Europos Žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo Orientavimo dalies, Žuvininkystės orientavimo finansinės priemonės bei Lietuvos Respublikos lėšų.
- Pagal Europos Tarybos patvirtintą reglamentą dėl Bendrijos paramos žemės ūkiui ir kaimo plėtrai Vidurio ir Rytų Europos šalims-kandidatėms narystės Europos Sąjungoje siekiančioms šalims (1999) 2000-2006 metų laikotarpiu buvo numatyta teikti finansinę paramą pagal Specialiąją žemės ūkio ir kaimo plėtros programą (SAPARD). Programoje patvirtintos 8 prioritetingos žemės ūkio ir kaimo plėtros finansavimo kryptys, iš kurių 7-oji yra “Profesinis mokymas”.

4. Administracinė struktūra

Nacionaliniu lygmeniu LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (SADM) atsakinga už darbo rinkos profesinį mokymą. Ministerijoje 2003 m. įsteigtas Žmonių išteklių plėtros skyrius yra atsakingas už darbo rinkos profesinio mokymo politikos plėtrą, darbo rinkos profesinio mokymo sistemos funkcionavimą ir tobulinimą, darbo rinkos žmogiškųjų išteklių politikos strategijos rengimą ir įgyvendinimą bei dalyvavimą, vykdant Lietuvos Respublikos Vyriausybės laisvo asmenų judėjimo politiką.

Už darbo rinkos profesinio mokymo organizavimą ir įgyvendinimą taip pat atsakinga Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba (LDRMT). Ji yra atsakinga už darbo rinkos mokymo turinį ir prižiūri mokymo įstaigų, vykdančių darbo rinkos profesinio mokymo programas, licencijuojamą veiklą. LDRMT pavaldžios 7 teritorinės darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnybos bei 3 tarnybų punktai kituose regionuose.

Už darbo rinkos politikos aktyvias priemones atsakinga Lietuvos darbo birža (LDB), kurią sudaro Respublikinė darbo birža ir 46 teritorinės darbo biržos. LDB nėra mokymo teikėja. Bedarbių mokymui Respublikinė arba teritorinės darbo biržos organizuoja viešuosius konkursus. Bet kuri institucija, turinti licenciją mokyti pagal darbo rinkos profesinio mokymo programas, gali dalyvauti konkurse.

Atskiros ministerijos yra atsakingos už savo sistemos darbuotojų kvalifikacijos kėlimą. Daugumą jų yra įsteigusios specialios mokymo centrus.

5. Mokymo paslaugų mechanizmai ir teikėjai

Tęstinio profesinio mokymo programas teikia:

- Valstybinės ir privačios profesinės mokyklos, kolegijos ir universitetai. Lietuvoje yra 83 profesinės mokyklos, 27 kolegijos ir 21 universitetas. Daugelis jų teikia tęstinį profesinį mokymą;
- Darbo rinkos mokymo centrai, įsteigti specialiai darbo rinkos profesiniam mokymui. Lietuvoje veikia 15 darbo rinkos mokymo centrų;
- Ministerijų mokymo centrai. Lietuvos ŽŪ ministerijos struktūroje yra padaliniai, atsakingi už kaimo plėtrą ir pagalbą žemdirbių švietimui – tai Programos „Leader“ ir žemdirbių mokymo metodikos centras, mokslo, mokymo ir studijų institucijos, Lietuvos Žemės ūkio konsultavimo tarnyba, Lietuvos Žemės ūkio rūmai, VšĮ Lietuvos Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras, Žemės ūkio mokslo taryba, Žemdirbių švietimo taryba;
- Lietuvos Viešojo administravimo institutas. Tai yra pagrindinė organizacija, vykdanči valstybės tarnautojų mokymą. Institutas yra atsakingas už mokymo programų valstybės tarnautojams rengimą ir atnaujinimą;
- Kitos įstaigos, vykdančios formalų ir neformalų mokymą, pvz., įmonės, organizuojančios mokymo kursus.

Oficialios informacijos apie tęstinį profesinį mokymą teikiančių institucijų skaičių nėra. LR Švietimo ir mokslo ministerija turi informaciją apie licencijas mokyti pagal darbo rinkos profesinio mokymo programas: 2005/2006 m.m. pradžioje ŠMM šiai veiklai buvo išdavusi per 300 licencijų.

II. TEISINĖ BAZĖ, REGLAMENTUOJANTI ŽEMDIRBIŲ TĘSTINĮ NEFORMALŪJĮ PROFESINĮ MOKYMĄ

Ūkininkų tęstinio (formaliojo ir neformaliojo) profesinio mokymo tikslas ir uždaviniai yra suteikti galimybes kaimo žmonėms persikvalifikuoti, įsigyti ūkininkavimo žinių, skatinti specializuotų prekių ūkių kūrimąsi, jų gamybinį - techninį modernizavimą bei veiklos įvairinimą, aktyvinti kaimo žmonių gamybinę veiklą, kuri sudarytų sąlygas kaimo gyvensenai gerinti. Jie apibrėžti Lietuvos Respublikos Žemės ūkio ministro 2001 m. kovo 27 d. įsakymu Nr. 77 patvirtintoje „Ūkininkų tęstinio profesinio mokymo tvarkoje“.

1. Žemės ūkio ministerijos norminiai aktai

Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministras 2001 m. kovo 27 d. įsakymu Nr.77 patvirtino „Ūkininkų tęstinio profesinio mokymo tvarką“, kuri nustato ūkininkų tęstinio (formaliojo ir neformaliojo) profesinio mokymo koordinavimą ir organizavimą. Ūkininkų neformalųjį tęstinį profesinį mokymą vykdo fiziniai ir juridiniai asmenys, Švietimo ir mokslo ministerijos nustatyta tvarka įgiję teisę mokyti pagal Žemės ūkio ministerijos patvirtintas ir

Ūkininkų neformaliojo tęstinio mokymo programų sąvade įregistruotas neformaliojo mokymo programos.

Ūkininkų tęstinį profesinį mokymą organizuoja Žemės ūkio ministerija, mokymui metodiškai vadovauja Programos „Leader“ ir žemdirbių mokymo metodikos centras (buvusi „Darbo ekonomikos ir mokymo metodikos tarnyba“)(Lietuvos Respublikos Žemės ūkio ministro 2005 m. kovo 15 d. įsakymas Nr. 3d-141 „Dėl Darbo ekonomikos ir mokymo metodikos tarnybos pavadinimo pakeitimo ir Programos “Leader” ir žemdirbių mokymo metodikos centro nuostatų patvirtinimo”).

Programos “Leader” ir žemdirbių mokymo metodikos centras:

- kaupia informaciją apie ūkininkų formaliojo ir neformaliojo tęstinio profesinio mokymo įstaigas ir mokymo programas;
- analizuoja ir vertina ūkininkų formalųjį ir neformalųjį tęstinį profesinį mokymą vykdančios įstaigos pasirengimo mokyti pagal pasirinktas programas ir teikia išvadas Žemės ūkio ministerijai;
- metodiškai vadovauja ūkininkų neformaliojo tęstinio profesinio mokymo programų rengimui, jas vertina ir teikia Žemės ūkio ministerijai tvirtinti bei įrašyti į ministerijos nustatyta tvarka patvirtintą Ūkininkų neformaliojo tęstinio profesinio mokymo programų sąvadą;
- konsultuoja mokymo įstaigų vadovus, pedagogus ūkininkų tęstinio profesinio mokymo klausimais, organizuoja seminarus jų kvalifikacijai kelti;
- aprūpina mokymo dokumentais (mokymo apskaitos žurnalais, pažymėjimais), rengia dalykinę - metodinę medžiagą.

Neformaliojo tęstinio profesinio mokymo programos Programos „Leader“ ir žemdirbių mokymo metodikos centrui rengia ir teikia studijų, mokslo, mokymo institucijos bei jų steigėjai, visuomeninės organizacijos, darbdaviai, bendruomenės, fiziniai asmenys.

Žemės ūkio ministerija, atsižvelgdama į mokymo įstaigos tinkamumą mokyti ūkininkus pagal pasirinktą tęstinio profesinio mokymo programą, su mokymo įstaiga sudaro sutartį.

Nustatytas minimalus mokinių skaičius grupėje – 12 dalyvių, maksimalus – 25 dalyviai.

Baigusiems neformaliojo tęstinio profesinio mokymo programą išduodamas Žemės ūkio ministerijos nustatytos formos pažymėjimas.

Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministras 2004 m. liepos 12 d. įsakymu Nr.241 „**Dėl žemdirbių tęstinio profesinio mokymo centrų (skyrių) steigimo ir žemdirbių neformaliojo tęstinio profesinio mokymo programų rengimo**“ nustatė žemdirbių tęstinio profesinio mokymo tvarką.

Regioninių žemdirbių tęstinio profesinio mokymo centrų (skyrių) steigimo taisyklės nustato regioninių žemdirbių tęstinio profesinio mokymo centrų (skyrių) tipus, atrankos kriterijus, steigimo taisykles.

Mokymo centrai (skyriai) gali būti tarpregioniniai bendrosios paskirties ir specializuoti pagal žemės ūkio gamybos sritis ir kt. Pagal tęstinio profesinio mokymo lygį jie gali būti I, II arba III lygio:

- I lygio Mokymo centrai (skyriai) skirti mokyti pradedantiems ūkininkauti ūkininkams arba asmenims, norintiems pradėti žemės ūkio arba kitą kaimo verslą ir neturintiems specialaus žemės ūkio išsilavinimo;
- II lygio Mokymo centrai (skyriai) skirti mokyti ūkininkams ir specialistams, siekiantiems pagilinti žemdirbystės ar kitas specifines žemės ūkio ir verslo žinias gamybai specializuoti, modernizuoti, persikvalifikuoti ir kt.;
- III lygio Mokymo centrai (skyriai) skirti mokyti asmenims, vykdančioms valstybinį žemės ūkio administravimą bei kontrolę, ir konsultavimo įstaigų, žemdirbių savivaldos organizacijų, žemės ūkio mokyklų dėstytojų ir I, II lygio Mokymo centrų (skyrių) darbuotojams mokėti.

Pateiktas paraišką nagrinėja ir pretendentes steigti Mokymo centrus (skyrius) atrenka žemės ūkio ministro įsakymu patvirtinta komisija. Mokymo centrai (skyriai) tvirtinami žemės ūkio ministro įsakymu.

Regioniniai žemdirbių tęstinio profesinio mokymo centrai turi tipinius (skyrių) veiklos nuostatus, reglamentuojančius žemdirbių (ūkininkų, žemės ūkio įmonių narių, veterinarijos, žemės, vandens ir miškų ūkio darbininkų ir specialistų, žemės, vandens ir miškų ūkio profilio dalykų pedagogų, žemės ūkio administravimo bei kontrolės ir konsultavimo įstaigų darbuotojų ir kitų asmenų) teorinio ir praktinio tęstinio profesinio (formalųjį ir neformalųjį) mokymo organizavimą ir vykdymą.

Žemdirbių neformaliojo tęstinio profesinio mokymo programų bendrieji reikalavimai (toliau – Reikalavimai) reglamentuoja mokymo programų struktūrą, jų rengimo ir įteisinimo tvarką. Reikalavimai yra privalomi programoms, kurias baigus išduodami Žemės ūkio ministerijos nustatytos formos pažymėjimai.

Žemdirbių neformaliojo tęstinio profesinio mokymo programas (toliau – mokymo programas) gali rengti ir teikti studijų, mokslo, mokymo institucijos bei jų steigėjai, visuomeninės organizacijos, darbdaviai, bendruomenės, fiziniai asmenys.

Mokymo programų vertinimą organizuoja Programos „Leader“ ir žemdirbių mokymo metodikos centras. Suderintas įvertintas mokymo programas tvirtina Žemės ūkio ministerija. Patvirtintos mokymo programos įrašomos į Žemdirbių neformaliojo tęstinio profesinio mokymo programų sąvadą.

Sąvadą tvarko Programos „Leader“ ir žemdirbių mokymo metodikos centras. Ji steigia programų duomenų bazę, konsultuoja mokymo programų rengėjus, mokymo institucijas ir pedagogus, organizuoja mokymo programų vertinimą, vykdo jų monitoringą, jas įregistruoja bei išregistruoja ir teikia informaciją. Programos „Leader“ ir žemdirbių mokymo metodikos centro aprobuotą mokymo programą tvirtina Žemės ūkio ministerija. Patvirtinus programą, jai suteikiamas kodas ir ji įrašoma į Sąvadą.

Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministras 2004 m. spalio 11 d. įsakymu Nr.3D-547 patvirtino „**Institucijų, kurių bazėse steigiami regioniniai žemdirbių tęstinio profesinio**

mokymo centrai (skyriniai), sąrašą“. Sąraše nurodomos 38 I lygio ir 7 II-III lygio mokymo institucijos.

„Žaliojo diplomo“ sistema

Lietuvos Respublikos Žemės ūkio ministras 2003 m. lapkričio 28 d. įsakymu Nr.3D-347 patvirtino „**Žaliojo diplomo išdavimo taisyklės**“, kurios reglamentuoja žaliojo diplomo išdavimo tvarką. Tai tinkamą ūkininko profesinį pasirengimą ir kvalifikaciją liudijantis Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos nustatytos formos dokumentas, kuriuo suteikiama teisė dalyvauti žemės ūkio srities švietimo ir profesinio praktinio mokymo programose.

Žaliajį diplomą išduoda Lietuvos Respublikos žemės ūkio rūmai. Žemės ūkio rūmai kiekvienais metais nustato prašymų žaliajam diplomui įgyti rinkimo terminus ir apie juos paskelbia žiniasklaidos priemonėse. Teisę gauti Žaliajį diplomą turi ūkininkai, įgiję aukštąjį arba aukštesnįjį (specialųjį vidurinį) žemės ūkio išsilavinimą, turintys ne mažesnę kaip trejų metų žemės ūkio veiklos patirtį. Jei po žemės ūkio išsilavinimo įgijimo praėjo daugiau kaip penkeri metai, ūkininkai privalo būti išklause kvalifikacijos tobulinimo kursus ar dalyvavę kvalifikacijos tobulinimo seminaruose ar lauko dieneose, kurių bendra trukmė - ne mažesnė kaip 80 valandų. Teisę gauti Žaliajį diplomą taip pat turi ūkininkai, įgiję ne žemės ūkio aukštąjį arba aukštesnįjį (specialųjį vidurinį) išsilavinimą ir turintys ne mažesnę kaip trejų metų žemės ūkio veiklos patirtį bei per paskutinius penkerius metus išklause kvalifikacijos tobulinimo kursus ar dalyvavę kvalifikacijos tobulinimo seminaruose ar lauko dieneose, kurių bendra trukmė - ne mažesnė kaip 160 valandų.

Ūkininko atitikimą žaliojo diplomo reikalavimus vertina Žemės ūkio rūmų sudaryta atestavimo komisija žaliajam diplomui įgyti. ir žaliajį diplomą išduoda Žaliojo diplomas galioja 5 metus. Ūkininkas turi pasirašyti susitarimą su Žemės ūkio rūmais, kad 5 metų laikotarpiu priims moksleivius ir studentus į savo ūkį praktiniam mokymui.

Už Žaliojo diplomo išdavimo koordinavimą, blankų parengimą, jų apskaitos tvarkymą ir ūkininkų, turinčių žaliajį diplomą, sąvado tvarkymą yra atsakingas programos "Leader" ir žemdirbių mokymo metodikos centras.

2. Švietimo ir mokslo ministerijos norminiai dokumentai

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (nauja įstatymo Nr. IX-1630 redakcija nuo 2003 m. birželio 28 d., aktuali nuo 2006 m. birželio 13 d.) nustato Lietuvos Respublikos švietimo tikslus, švietimo sistemos principus, švietimo sistemos sandaros, švietimo veiklos, švietimo santykių pagrindus, valstybės įsipareigojimus švietimo srityje.

Apibrėžtas neformalusis švietimas kaip švietimas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas. Vienas švietimo sistemos principų- testinumas- sudaro sąlygas kiekvienam asmeniui mokytis visą gyvenimą. Testinis profesinis mokymas teikiamas asmeniui, turinčiam pirminę kvalifikaciją. Jis skirtas tobulinti turimą ar įgyti kitą profesinę kvalifikaciją. Testinis profesinis mokymas apima suaugusiųjų formalųjį profesinį mokymą (-si) ir neformalųjį suaugusiųjų švietimą.

Neformaliojo suaugusiųjų švietimo paskirtis – sudaryti sąlygas asmeniui mokytis visą gyvenimą, tenkinti pažinimo poreikius, tobulinti įgytą kvalifikaciją, įgyti papildomą kvalifikaciją.

Neformaliojo suaugusiųjų švietimo mokyklos tipui priskiriamas suaugusiųjų mokymo centras, liaudies aukštoji mokykla, mokytojų kvalifikacijos tobulinimo institucija, įvairūs kursai ir pan.

Profesinio mokymo, neformaliojo suaugusiųjų švietimo mokyklas gali steigti Švietimo ir mokslo ministerija, kitos ministerijos. Vyriausybės įstaigos, įstaigos prie ministerijų – profesinio mokymo, neformaliojo suaugusiųjų švietimo mokyklas, gavusios Švietimo ir mokslo ministro bei Finansų ministro raštiškus sutikimus; savivaldybės taryba neformaliojo švietimo mokyklas gali steigti savarankiškai. Neformaliojo švietimo, profesinio mokymo mokyklas gali steigti ir kiti Lietuvos Respublikos juridiniai ir fiziniai asmenys bei kitų valstybių juridiniai ir fiziniai asmenys.

Lietuvos Neformaliojo suaugusiųjų švietimo taryba svarsto pagrindines Lietuvos neformaliojo švietimo plėtros perspektyvas, atlieka neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemos plėtotės projektų analizę, koordinuoja neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstaigų veiklą. Neformalų suaugusiųjų švietimą reglamentuoja Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas.

Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas (galiojanti 1998 m. birželio 30 d. įstatymo Nr. VIII-822 redakcija) reglamentuoja neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemą, nustato jos sandaros, veiklos ir valdymo pagrindus. Neformalusis suaugusiųjų švietimas - asmens ir visuomenės interesus atliepiantis mokymasis, lavinimasis ar studijos, kurias baigusiam neišduodamas valstybės pripažįstamas dokumentas, patvirtinantis išsilavinimo, tam tikros jo pakopos ar atskiro reglamentuoto modulio baigimą arba kvalifikacijos įgijimą. Dalyviai mokosi pagal neformaliojo suaugusiųjų švietimo programas. Pagrindinės neformaliojo suaugusiųjų švietimo formos yra šios :

- 1) organizuota tikslinė savišvieta;
- 2) kursai (dieniniai, vakariniai, tęstiniai, trumpalaikiai ir kt.), seminarai, paskaitos;
- 3) neakivaizdinis (nuotolinis) švietimas;
- 4) žiniasklaidos priemonėmis perteikiamos šviečiamojo pobūdžio programos.

Rengti ir įgyvendinti neformaliojo suaugusiųjų švietimo programas gali Lietuvos neformaliojo švietimo įstaigos, taip pat bendrojo lavinimo, profesinio mokymo, aukštesniosios ir aukštosios mokyklos, įsteigusios neformaliojo suaugusiųjų švietimo padalinius (skyrus, grupes ir t.t.), kiti juridiniai ir fiziniai asmenys, kurie Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka yra įgiję teisę užsiimti neformaliuoju suaugusiųjų švietimu. Ši nuostata privalomai netaikoma fizinių asmenų organizuojamiems vienkartiniam neformaliojo švietimo renginiams.

Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstaigas Vyriausybės arba jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka gali steigti valstybės institucijos, savivaldybės, nevyriausybines organizacijos ir kiti juridiniai bei fiziniai asmenys. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstaigą gali steigti keli steigėjai.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministras 1999 m. gruodžio 24 d. įsakymu Nr. 1279 patvirtino „**Teisės užsiimti neformaliuoju suaugusiųjų švietimu įgijimo tvarka**“.

Išdėstyta teisės užsiimti neformalioju suaugusiųjų švietimu įgijimo tvarka bei neformaliojo suaugusiųjų švietimo pažymėjimų išdavimo tvarka.

Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstaigos teisę užsiimti neformalioju suaugusiųjų švietimu įgyja, jas įregistravus Švietimo įstaigų bei mokslo ir studijų institucijų valstybės registre. Bendrojo lavinimo, profesinės, aukštesniosios ir aukštosios mokyklos teisę užsiimti neformalioju suaugusiųjų švietimu įgyja, jų veiklą reglamentuojančių teisės aktų nustatyta tvarka įsteigusios neformaliojo suaugusiųjų švietimo padalinius (skyrus, grupes ir t.t.). Teisę užsiimti neformalioju suaugusiųjų švietimu kitos biudžetinės įstaigos, labdaros ir paramos fondai, viešosios įstaigos, asociacijos, įmonės, įgyja jų steigimą reglamentuojančių teisės aktų nustatyta tvarka, savo įstatuose įrašiusios Ekonominės veiklos rūšių klasifikatoriuje nustatytą veiklą "80.42.30. Kvalifikacijos tobulinimas". Politinės partijos ir visuomeninės organizacijos, religinės bendruomenės ir bendrijos, profesinės sąjungos ir kiti juridiniai asmenys teisę užsiimti neformalioju suaugusiųjų švietimu įgyja jų steigimą teisės aktų nustatyta tvarka, savo įstatuose ar juos atitinkančiuose dokumentuose rašiusios neformaliojo suaugusiųjų švietimo veiklą. Ši tvarka netaikoma fiziniams asmenims, organizuojantiems vienkartinį neformaliojo suaugusiųjų švietimo renginius.

Neformaliojo suaugusiųjų švietimo vykdytojai gali išduoti neformaliojo suaugusiųjų švietimo pažymėjimus, patvirtinančius dalyvavimą neformaliojo suaugusiųjų švietimo programoje ir jos baigimą, išskyrus išsilavinimo, tam tikros jo pakopos ar reglamentuoto modulio baigimą arba kvalifikacijos įgijimą. Tokie pažymėjimai gali būti pripažinti juridinių ir fizinių asmenų, jei jų pripažinimas kitaip neregamentuojamas teisės aktais. Tačiau, remdamosi tokiais pažymėjimais, formaliojo švietimo ar studijų institucijos negali išduoti valstybės pripažintamų diplomų ar pažymėjimų.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministras 2000 m. gegužės 11 d. įsakymu Nr. 566 patvirtino „**Studijų ir mokymo programų kodavimo taisyklės**“, kuriomis remiantis yra koduojamos neformaliojo švietimo programos.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministras 2001 m. spalio 1 d. įsakymu Nr. 1353 patvirtino „**Neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemoje ir savarankiškai įgytų žinių įvertinimo ir valstybės pripažintamų aukštesniojo išsilavinimo ir profesinio mokymo arba tam tikros jų pakopos ar modulio baigimo dokumentų bei kvalifikacijos įgijimo laikinąją tvarką**“. Asmuo, pageidaujantis gauti kvalifikacijos pažymėjimą ar kvalifikuoto darbuotojo diplomą, turi teisę eksternu laikyti egzaminus bei įgyti kvalifikaciją, jei turi ne mažesnę kaip 1 metų darbo stažą ir yra ne jaunesnis nei 18 metų.

3. Kiti teisės aktai

Lietuvos Respublikos Seimas 2003 m. liepos 4 d. nutarimu Nr. IX-1700 patvirtino „Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatas“. Tęstiniam mokymuisi svarbu, kad vienas pagrindinių švietimo plėtotės siekių – išplėta tęstinė, mokymąsi visą gyvenimą laiduojanti, prieinama ir socialiai teisinga švietimo sistema. Jungiami formalus, neformalus švietimas ir savišvieta bei sukuriama įvairiais mokymosi būdais įgytų kompetencijų formalus pripažinimo sistema.

Sudaromos sąlygos mokytis visą gyvenimą:

- sukuriama vientisa visą gyvenimą trunkančio švietimo erdvė -- įvairių poreikių asmenims pritaikyta mokymosi aplinka -- ir išplėtojama švietimo formų įvairovė;
- išplečiamos finansinės mokymosi visą gyvenimą galimybės; parengiama ir įgyvendinama nacionalinė bei regioninės suaugusiųjų tęstinio mokymosi plėtros programos;
- visose švietimo pakopose sudaromos palankios mokymosi ir studijų sąlygos visiems pagrindinio, vidurinio ir aukštojo išsilavinimo siekiantiems suaugusiems Lietuvos žmonėms;
- išplėtojama informavimo ir konsultavimo apie mokymosi galimybes sistema;
- laipsniškai pereinama prie kreditinio, modulinio, kaupiamojo mokymosi.

Lietuvos Žemės ūkio ministerijos parengtose „**Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų strategijos pagrindinėse nuostatose**“ pažymima, kad vienas svarbiausių išbandymų Lietuvos ūkiui – bendradarbiavimo sukūrimas tarp žinių institucijų, mokslinio tyrimo įstaigų ir verslo subjektų. Didelė kaimo bendruomenių dalis susiduria su žmogiškųjų išteklių problema. Vizijoje numatoma, kad išaugs ūkininkų, miškų savininkų, kaimo verslininkų bei kitų gyventojų kompetencija ir profesiniai įgūdžiai (bus apmokyta daugiau kaip 65 000 žmonių, iš jų 15 000 – iš remiant EŽŪFKP).

Nacionalinė strategija ir Kaimo plėtros programa yra susiję su Lisabonos strategija ir padeda įgyvendinti joje numatytą kito dešimtmečio strateginį tikslą – sukurti labiausiai konkurencingą ir dinamišką žinių ekonomiką pasaulyje, kuri galėtų skatinti subalansuotą ekonominę plėtrą, sukuriant daugiau darbo vietų ir užtikrinant glaudesnę socialinę sanglaudą.

2000 m. kovo 23–24 d. **Europos Taryba patvirtino Lisabonos strategiją**, kuria nustatė Europos Sąjungos strateginius tikslus, siekiant žiniomis grindžiamoje ekonomikoje padidinti užimtumą, stiprinti ekonomines reformas ir socialinę sanglaudą. Jos išvados patvirtina, kad Europa neginčijamai įžengė į Žinių amžių ir kad tai turės įtakos kultūriniam, ekonominiam bei socialiniam gyvenimui Lisabonoje Europos Taryba priėjo išvadą, kad sėkmingą perėjimą prie žiniomis pagrįsto ūkio ir visuomenės turi lydėti perėjimas prie mokymosi visą gyvenimą.

Mokymosi visą gyvenimą memorandumas priiima Lisabonos ir Feiros Europos Tarybų įgaliojimą įgyvendinti mokymąsi visą gyvenimą. Memorandumas prasideda teiginiu apie mokymosi visą gyvenimą įgyvendinimą. Antrame skyriuje teigiama, kad mokymuisi visą gyvenimą vienodai svarbus ir aktyvus pilietiškumo, ir užimtumo skatinimas. Trečiame skyriuje teigiama, kad sparčios ekonominės ir socialinės Europos permainos reikalauja iš esmės naujo požiūrio į švietimą ir mokymą. Mokymasis visą gyvenimą yra tarsi skėtis, po kuriuo turėtų vienyti įvairios mokymo ir mokymosi rūšys. Norint įgyvendinti mokymąsi visą gyvenimą, reikia, kad visi dirbtų drauge ir veiksmingai – tiek kaip individai, tiek kaip organizacijos. Ketvirtame skyriuje pateikiamos šešios svarbiausios tezės, numatančios atviros diskusijos apie šio mokymosi įgyvendinimą struktūrą. Šios tezės grindžiamos europiniu lygiu per bendruomenės programas surinkta patirtimi. Kiekviena tezė apima keletą klausimų. Jų atsakymai turėtų padėti išsiaiškinti veikimo prioritetus. Svarbiausios tezės sako, kad įvairiapusiu ir nuosekliu mokymusi visą gyvenimą reiktų siekti:

- Garantuoti universalią ir nenutrūkstamą mokymosi galimybę, siekiant įgyti naujų įgūdžių ir atnaujinti senuosius, kurių reikės žinių visuomenėje.

- Padidinti investicijas į žmogiškuosius resursus, kad prioritetą įgytų brangiausias Europos turtas – jos žmonės.
- Kurti veiksmingus mokymo ir mokymosi metodus bei sąlygas mokymosi visą gyvenimą kontinuumui.
- Patobulinti būdus, kuriais suprantamas ir vertinamas dalyvavimas mokymesi ir rezultatai, ypač neformaliojo ir informinio mokymosi.
- Užtikrinti, kad kiekvienam būtų lengvai prieinama kokybiška informacija ir patarimai apie mokymosi galimybes visoje Europoje per visą gyvenimą.
- Sudaryti mokymosi visą gyvenimą sąlygas kuo arčiau besimokančiųjų – jų bendruomenėse ir, kai tik įmanoma, suteikti informacinėmis kompiuterinėmis technologijomis aprūpintas patalpas.

III. ŽEMDIRBIŲ NEFORMALIAUS TĘSTINIO MOKYMO PROGRAMŲ ANALIZĖ

Kaimo gyventojų ir žemdirbių švietimas, konsultavimas, mokymas – viena esminių žemės ūkio ir kaimo plėtros sąlygų, be kurios neįmanoma toliau tobulinti žemės ūkio gamybos, struktūriškai pertvarkyti ir pritaikyti žemės ūkį laisvosios rinkos sąlygoms, taip pat modernizuoti kaimą kaip tradicinę gyvenamąją vietovę, kurioje gyvena daugiau kaip trečdalis šalies gyventojų. Žemdirbių švietimu, konsultavimu ir mokymu rūpinasi Lietuvos žemės ūkio konsultavimo tarnyba, Žemės ūkio rūmai, mokslo, studijų ir mokymo institucijos.

Žemdirbiams konsultuoti iš Kaimo rėmimo programos 2004 metais skirta 7595 tūkst. litų, iš jų Konsultavimo tarnybai – 6645 tūkst. litų. Iš tos sumos -- apie 400 tūkst. litų žemės plotų matavimo prietaisams įsigyti (2003 metais skirta 6300 tūkst. litų). Žemės ūkio rūmams žemdirbiams ir kaimo gyventojams konsultuoti alternatyvios žemės ūkiui veiklos, kooperacijos, ekologinės žemdirbystės klausimais 2004 metais skirta 950 tūkst. litų. (2003 metais – 900 tūkst. litų). Koordinuojant šių institucijų veiklą, daugiausia dėmesio skiriama teikiamų konsultavimo paslaugų kokybės ir veiklos veiksmingumo gerinimui, konsultavimo paslaugų plėtrai. Iš Kaimo rėmimo programos paramai žemdirbių švietimui, mokslo rezultatų sklaidai, tarptautinėms konferencijoms, seminarams, Žemės ūkio rūmų narių šviečiamajai veiklai, kultūriniais renginiais kaime organizuoti 2004 metais skirta 950 tūkst. litų (2003 metais – 980 tūkst. litų). Žemdirbių mokymui, skirtam įsigyti profesinį pasirengimą ūkininkauti, 2004 metais skirta 617 tūkst. litų (2003 metais – 391 tūkst. litų). Per 2004 metus surengta 1080 seminarų, ūkininkams suteikta per 62 tūkstančius konsultacijų. Pagal ūkininkavimo pradmenų mokymo programą 2004 metais organizuoti 104 mokymo kursai, apmokyti 3147 ūkininkai. Vykdam žemdirbių tęstinį mokymą, SAPARD programos lėšomis paremti 77 mokymo projektai, apmokyta 15 tūkstančių žemdirbių.

Skatinant kaimo žmogiškųjų išteklių plėtrą ir kvalifikacinius gebėjimus, 2005 metais organizuoti 378 tęstinio profesinio mokymo kursai, surengti 1697 seminarai, konferencijos, organizuoti seminarai žemdirbiams kiekvienoje seniūnijoje, ūkininkams suteikta per 70000 konsultacijų. Pagal Studijų ir mokymo centro aprobuotą ūkininkavimo pradmenų programą (registro kodas – 261062110) mokėsi per 2000 žemdirbių. Spartinant mokslo naujovių ir pažangios patirties sklaidą, parengta per 190 mokslinių informacinių straipsnių, rekomendacijų, metodikų.

1. Neformaliojo tęstinio profesinio mokymo programų pasiūla

Atsižvelgiant į naujausius teisės aktus žemės ūkio srityje ir tobulėjančias gamybos technologijas, reguliariai nagrinėjamos ir atnaujinamos mokymo programos. Yra parengta 215 tęstinio profesinio neformaliojo mokymo programų. 2005 m. buvo patvirtinta 15, 2006 m. – 4 neformalaus mokymo programos.

Neformaliojo tęstinio profesinio mokymo programas Programos Leader ir žemdirbių mokymo metodikos centrui rengia ir teikia studijų, mokslo, mokymo institucijos bei jų steigėjai, visuomeninės organizacijos, darbdaviai, bendruomenės, fiziniai asmenys. Mokymo programų rengimą ir teikimą reglamentuoja „Ūkininkų tęstinio profesinio mokymo tvarka“, 2001 m. kovo 27 d. patvirtinta LR Žemės ūkio ministro įsakymu Nr.77. Programos „Leader“ ir žemdirbių mokymo metodikos centro aprobuotą mokymo programą tvirtina Žemės ūkio ministerija. Patvirtinus programą, jai suteikiamas kodas ir ji įrašoma į Sąvadą. Sąvade

registruojamos žemdirbių neformaliojo tęstinio profesinio mokymo programos taikytinos žemdirbių perkvalifikavimui, profesiniam pasirengimui tobulinti bei profesinei kvalifikacijai palaikyti. Sąvadą tvarko Programos „Leader“ ir žemdirbių mokymo metodikos centras. Jis steigia programų duomenų bazę, konsultuoja mokymo programų rengėjus, mokymo institucijas ir pedagogus, organizuoja mokymo programų vertinimą, vykdo jų monitoringą, jas įregistruoja bei išregistruoja ir teikia informaciją.

Ūkininkų neformalųjų tęstinį profesinį mokymą vykdo fiziniai ir juridiniai asmenys, Švietimo ir mokslo ministerijos nustatyta tvarka įgiję teisę mokyti pagal Žemės ūkio ministerijos patvirtintas ir Ūkininkų neformaliojo tęstinio mokymo programų sąvade įregistruotas neformaliojo mokymo programas.

Programos yra suskirstytos pagal sektorius (13). Kiekvienas sektorius vykdo įvairaus lygio mokymus, kurių trukmė priklauso nuo mokymo programos apimties.

Lentelė 1. **Mokymo programos pagal sektorius ir lygius.**

Eil. Nr.	Mokymų programų sektoriai	Mokymų programų skaičius pagal lygius					Mokymų programų iš viso
		II	III	IV	V	VI	
1.	Sodininkystė, daržininkystė, vaistažolės	38	1		1		40
2.	Augalininkystė	16	6		7		29
3.	Gyvulininkystė	9	19		7		35
4.	Paukštininkystė	6	1				7
5.	Veterinarija	3			2	1	6
6.	Bitininkystė	2	3		1		6
7.	Žemės ūkio mechanizavimas ir statyba, energetika	11	1		1		13
8.	Miškininkystė	9	3		1		13
9.	Aplinkosauga	6	5				11
10.	Ekonomika, apskaita, kooperacija	7	6	3	7		23
11.	Kaimo verslai	3	6		1		10
12.	Informacinės technologijos	4	2				6
13.	Vadyba, darbo sauga ir kitos socialinės temos	4	1		9	2	16
Iš viso:		118	54	3	37	3	215

Mokymo programos rengiamos, apibūtinamos ir įtraukiamos į sąvadą, atsižvelgiant į programų aktualumą. 2006 metais patvirtinta 1 neformaliojo mokymo programa. Siekiant patenkinti aktualius žemdirbių poreikius, mokymų metu oficialiai leistina 20 procentų dėstomos medžiagos koreguoti, ją atnaujinant.

Lentelė 2. Mokymo programų patvirtinimo metai.

Eil. Nr.	Mokymų programų sektoriai	Mokymų programų sukūrimo metai						
		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1.	Sodininkystė, daržininkystė, vaistažolės		1	9	26	2		
2.	Augalininkystė	3	2	6	10	2	5	
3.	Gyvulininkystė		1	19	5	4	5	1
4.	Paukštininkystė							
5.	Veterinarija		3		1	2		
6.	Bitininkystė			3	2			1
7.	Žemės ūkio mechanizavimas ir statyba, energetika	1		7	5			
8.	Miškininkystė			4		9		
9.	Aplinkosauga	1	1	1	7	1		
10.	Ekonomika, apskaita, kooperacija	1	7	2	6	4	2	1
11.	Kaimo verslai			7	3			
12.	Informacinės technologijos		1	4			1	
13.	Vadyba, darbo sauga ir kitos socialinės temos			4	6	3	2	1
	Iš viso:	6	16	66	71	27	15	4

2. Mokymo programų pasiūla mokymų pagal BPD Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonę „Mokymas“ vykdymui

Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento (BPD) Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonės „Mokymas“ (toliau– BPD priemonė „Mokymas“) tikslas – užtikrinti dirbančiųjų žemės ūkyje bei kaimo gyventojų, kurių veikla yra susijusi su žemės, miškų ūkio ar alternatyviomis žemės ūkiui veiklomis, profesinę kvalifikaciją. Priemonės uždaviniai:

1. Stiprinti ūkininkų ir kitų kaimo gyventojų, kurių veikla yra susijusi su žemės, miškų ūkio ar alternatyviomis žemės ūkiui veiklomis, profesinius įgūdžius, reikalingus prisitaikyti prie kokybinių ir kiekybinių pokyčių, vykstančių žemės ūkio bei kaimo plėtros sektoriuje, įstojus į Europos Sąjungą.
2. Ugdyti įgūdžius, reikalingus aplinkos apsaugos, higienos, gyvūnų gerovės standartams, kraštovaizdžio išsaugojimo ir žemės ūkio bei maisto produktų kokybės reikalavimams įgyvendinti.
3. Mokyti ūkininkus, kaip padidinti žemės ūkio produktų našumą.
4. Mokyti miško savininkus ir kitus asmenis, kurių veikla yra susijusi su miškų ūkiu, kaip pagerinti miškų ekonomines, ekologines ir socialines funkcijas.

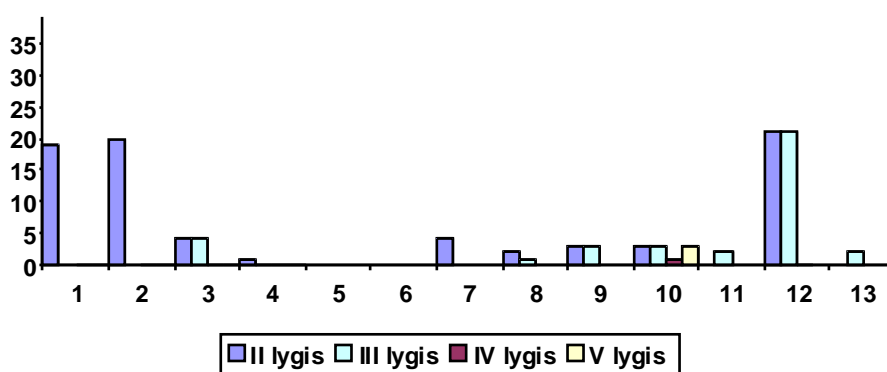
Kiekvienais kvietimo teikti paraiškas pagal BPD priemonę „Mokymas“ metais (2004 m., 2005 m.) Žemės ūkio ministro įsakymu patvirtinami mokymo programų rinkiniai, pagal kuriuos turi būti vykdomi mokymai. Pareiškėjai teikia paraiškas patvirtintiems mokymo

programų rinkiniams įgyvendinti. Kiekvienam mokymo programų rinkiniui teikiama atskira paraiška.

Mokymo programų rinkiniuose pateikiamos mokymo programos, jų įgyvendinimo trukmė, savivaldybė ar apskritis, kurioje turi būti suorganizuoti mokymo kursai, maksimalus mokymo programų rinkinio kursų skaičius.

2004 metais mokymo programų rinkinių, kuriems gali būti teikiamos paraiškos pagal Lietuvos 2004–2006 metų BPD kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonę „Mokymas“ sąrašą sudarė 27 mokymo programų rinkiniai. 2005 metais – 39 rinkiniai.

Paveikslas 1. Mokymo programų išsidėstymas rinkiniuose pagal mokymo sritis ir lygius

Vertikaliai – mokymo programų rinkinių skaičius.

Horizontaliai – mokymo programos srities numeris:

1. Sodininkystė, daržininkystė, vaistažolės
2. Augalininkystė
3. Gyvulininkystė
4. Veterinarija
5. Paukštininkystė
6. Bitininkystė
7. Žemės ūkio mechanizavimas ir statyba, energetika
8. Miškininkystė
9. Aplinkosauga
10. Ekonomika, apskaita, kooperacija
11. Kaimo verslai
12. Informacinės technologijos
13. Vadyba ir kitos socialinės temos

3. Mokymo programų rinkinių įgyvendinimas pagal BPD priemonę „Mokymas“

2004 ir 2005 metais buvo paskelbti du kvietimai teikti paraiškas pagal BPD priemonę „Mokymas“. 2004 metais paraiškas teikė 56 pareiškėjai, tinkamumo skirti paramą vertinimo etapą praėjo 53 paraiškos. 2005 metais paraiškas teikė 43 pareiškėjai, tinkamumo skirti paramą vertinimo etapą praėjo 36 paraiškos.

2004 metais paramą gavo 21 pareiškėjas (tai sudaro 38 proc. visų teikusiųjų), 2005 metais paramą gavo 24 pareiškėjai (tai sudaro 65 proc. visų teikusiųjų).

2004 metais mokymo programų rinkinių sąrašą sudarė 27 mokymo programų rinkiniai, 2005 metais – 39 mokymo programų rinkiniai.

Lentelė 4. Mokymo programų rinkinių įgyvendinimas.

Teikimo metai	Mokymo programų rinkinių skaičius (vnt.)	Įgyvendinamų rinkinių skaičius (vnt.)	Neįgyvendinamų rinkinių skaičius (vnt.)
2004	27	21	6
2005	39	24	15

2004 metai:

- įgyvendinama mokymo programų rinkinių – 78 proc.
- neįgyvendinama mokymo programų rinkinių – 22 proc.

2005 metai:

- įgyvendinama mokymo programų rinkinių – 61 proc.
- neįgyvendinama mokymo programų rinkinių – 39 proc.

Lentelė 5. Mokymo programų rinkinių įgyvendinimas ir pateiktų paraiškų skaičius 2005 m.

Rinkinio Nr.	Nebuvo pareiškėjų	1 pareiškėjas	2 pareiškėjai	Neįgyvendinti rinkiniai
1		x		
2			x	
3		x		
4		x		
5			x	
6		x		
7		x		
8		x		
9		x		
10		x		
11	x			x
12		x		
13			x	
14	x			x
15			x	
16		x		x
17			x	x
18			x	
19	x			x
20		x		
21		x		
22		x		
23	x			x
24	x			x
25	x			x
26		x		x

27	x			x
28		x		
29			x	
30	x			x
31	x			x
32	x			x
33		x		
34		x		
35			x	
36	x			x
37		x		
38		x		
39	x			x

Lentelė 6. Mokymo programų rinkiniai, kurių įgyvendinimui nebuvo pateikta paraiškų 2005 m.

Rinkinio Nr.	Savivaldybės, kuriose turi būti surengti mokymo kursai	Regionai	Mokymo programos pavadinimas
11	Alytaus, Anykščių, Biržų, Druskininkų, Elektrėnų, Jurbarko, Kelmės, Kėdainių, Kupiškio, Molėtų, Panevėžio, Pasvalio, Plungės, Raseinių, Šalčininkų, Šiaulių, Telšių, Trakų, Vilniaus, Ukmergės, Utenos, Zarasų	Alytaus, Vilniaus, Utenos, Panevėžio, Kauno, Šiaulių, Telšių, Tauragės	11.1. Ekologiško ūkininkavimo technika
			11.2. Tausojančio ūkininkavimo technika
			11.3. Ekologinės gamybos taisyklių įgyvendinimas
			11.4. Ekologinės sėklininkystės reikalavimų įgyvendinimas
			11.5. Ekologiškų augalinių produktų kokybės bei atitikties vertinimas
			11.6. Tausojamojo ūkininkavimo pagrindai
14	Akmenės, Alytaus, Anykščių, Birštono, Biržų, Druskininkų, Elektrėnų, Jonavos, Joniškio, Jurbarko, Ignalinos, Kaišiadorių, Kalvarijų, Kauno, Kazlų Rūdos, Kelmės, Kėdainių, Klaipėdos, Kretingos, Kupiškio, Lazdijų, Marijampolės, Mažeikių, Molėtų, Pagėgių, Pakruojo, Panevėžio, Pasvalio, Plungės, Prienų, Radviliškio, Raseinių, Rietavo, Rokiškio, Šakių, Šalčininkų, Šiaulių, Širvintų, Šilalės, Šilutės, Švenčionių, Skuodo, Tauragės, Telšių, Trakų, Ukmergės, Utenos, Varėnos, Vilkaviškio, Vilniaus, Zarasų	Alytaus, Vilniaus, Utenos, Panevėžio, Kauno, Šiaulių, Telšių, Tauragės, Klaipėdos, Marijampolės	14.1. Kooperacija ir kooperatyvų steigimas
			14.2. Kooperatyvų valdymo ir kontrolės organizavimas
			14.3. Žemės ūkio kooperacija
			14.4. Žemės ūkio kooperacija ir gamintojų grupių kūrimas
			14.5. Kooperatinių bendrovių ūkinės finansinės veiklos organizavimas

19	Akmenės, Mažeikių	Šiaulių, Telšių	19.1. Kompiuterinis raštingumas ir informacinės technologijos 19.2. Žalienu tvarkymas prekiniame pieno ūkyje 19.3. Verslinis braškių auginimas 19.4. Vaistinių ir prieskoninių augalų auginimas 19.5. Dirvožemio agrocheminiai tyrimai ir žemės ūkio augalų tręšimas 19.6. Kalėdinių medelių ir karklų auginimas 19.7. Šiaudų kuro naudojimas 19.8. Salyklinių miežių auginimo technologijos 19.9. Siloso gamybos technologijos 19.10. Verslinis šakniavaisių daržovių auginimas
23	Jurbarko, Šakių	Marijampolės, Tauragės	23.1. Kompiuterinis raštingumas ir informacinės technologijos 23.2. Žalienu tvarkymas prekiniame pieno ūkyje 23.3. Dirvožemio agrocheminiai tyrimai ir žemės ūkio augalų tręšimas 23.4. Šiaudų kuro naudojimas 23.5. Racionalus kultūrinių ganyklų naudojimas ir priežiūra
24	Kauno, Elektrėnų, Kaišiadorių	Vilniaus	24.1. Siloso gamybos technologijos 24.2. Salyklinių miežių auginimo technologijos 24.3. Dirvožemio agrocheminiai tyrimai ir žemės ūkio augalų tręšimas 24.4. Kukurūzų auginimas grūdams 24.5. Ankstyvųjų bulvių veislės ir jų auginimo technologijos 24.6. Kalėdinių medelių ir karklų auginimas 24.7. Racionalus kultūrinių ganyklų naudojimas ir priežiūra 24.8. Žalienu tvarkymas prekiniame pieno ūkyje 24.9. Ūkio šakų tvarkymas 24.10. Šiaudų kuro naudojimas 24.11. Informacinės technologijos (pažengusiems)
25	Kėdainių, Raseinių	Kauno	25.1. Kompiuterinis raštingumas ir informacinės technologijos 25.2. Žemės dirbimo ir sėjos optimizavimo būdai 25.3. Šiuolaikinės siloso gamybos technologijos 25.4. Žalienu tvarkymas prekiniame pieno ūkyje 25.5. Inžineriniai ir agronominiai geros kokybės arimo reikalavimai 25.6. Vaistinių ir prieskoninių augalų auginimas 25.7. Informacinės technologijos (pažengusiems) 25.8. Kukurūzų auginimas grūdams

			25.9. Kalėdinių medelių ir karklų auginimas
			25.10. Racionalus kultūrinių ganyklų naudojimas ir priežiūra
			25.11. Dirvožemio agrocheminiai tyrimai ir žemės ūkio augalų tręšimas
			25.12. Lauko daržovių auginimo technika
			25.13. Šiaudų kuro naudojimas
27	Kretingos, Klaipėdos, Skuodo	Klaipėdos	27.1. Siloso gamybos technologijos
			27.2. Šiaudų kuro naudojimas
			27.3. Kompiuterinis raštingumas ir informacinės technologijos
			27.4. Žalienuų tvarkymas prekiniame pieno ūkyje
			27.5. Inžineriniai ir agronominiai geros kokybės arimo reikalavimai
			27.6. Racionalus kultūrinių ganyklų naudojimas ir priežiūra
			27.7. Verslinis serbentų ir agrastų auginimas
			27.8. Verslinis braškių auginimas
30	Vilkaviškio	Marijampolės	30.1. Siloso gamybos technologijos
			30.2. Kukurūzų auginimas grūdams
			30.3. Kalėdinių medelių ir karklų auginimas
			30.4. Pažangiausios technologijos auginant braškes
			30.5. Verslinis serbentų ir agrastų auginimas
			30.6. Integruotos cukrinių runkelių auginimo ir derliaus nuėmimo technologijos ir jų modernizavimas
			30.7. Kompiuterinis raštingumas ir informacinės technologijos
31	Ignalinos, Molėtų, Zarasų	Utenos	31.1. Kompiuterinis raštingumas ir informacinės technologijos
			31.2. Informacinės technologijos (pažengusiems)
			31.3. Vaistinių ir prieskoninių augalų auginimas
			31.4. Pažangiausios braškių auginimo technologijos
			31.5. Žalienuų tvarkymas prekiniame pieno ūkyje
			31.6. Racionalus kultūrinių ganyklų naudojimas ir priežiūra
			31.7. Vėjo energijos naudojimas
			31.8. Daržovių auginimas pavasarinuose šiltnamiuose
32	Plungės	Telšių	32.1. Kompiuterinis raštingumas ir informacinės technologijos
			32.2. Šiuolaikinės siloso gamybos technologijos
			32.3. Žalienuų tvarkymas prekiniame pieno ūkyje
			32.4. Grūdinių ir aliejinių augalų nuėmimo technika

			32.5. Informacinės technologijos (pažengusiems)
			32.6. Dirvožemio agrocheminiai tyrimai ir žemės ūkio augalų tręšimas
			32.7. Kukurūzų auginimas grūdams
			32.8. Pažangiausios braškių auginimo technologijos
			32.9. Vaistinių ir prieskoninių augalų auginimas
36	Šilutės, Pagėgių	Klaipėdos, Tauragės	36.1. Kompiuterinis raštingumas ir informacinės technologijos
			36.2. Žemės dirbimo ir sėjos optimizavimo būdai
			36.3. Siloso gamybos technologijos
			36.4. Žalienuų tvarkymas prekiniame pieno ūkyje
			36.5. Intensyvaus pusiau žemaūgio sodo įveisimas
			36.6. Dirvožemio agrocheminiai tyrimai ir žemės ūkio augalų tręšimas
			36.7. Racionalus kultūrinių ganyklų naudojimas ir priežiūra
			36.8. Kalėdinių medelių ir karklų auginimas
			36.9. Šiaudų kuro naudojimas
			36.10. Bulvių apsauga nuo ligų, kenkėjų ir piktžolių
			36.11. Vaistinių ir prieskoninių augalų auginimas
			36.12. Saulės kolektorių naudojimas
			36.13. Vėjo energijos naudojimas
			36.14. Informacinės technologijos (pažengusiems)
			36.15. Verslinis serbentų ir agrastų auginimas
			36.16. Pažangiausių technologijų taikymas auginant braškes
			36.17. Verslinis obelių ir kriaušių auginimas
39	Biržų, Kelmės, Kretingos, Pakruojo, Panevėžio, Šakių, Ukmergės	Klaipėdos, Marijampolės, Vilniaus, Panevėžio, Šiaulių	39.1. Linų auginimo, nuėmimo ir perdirbimo pažangiausios technologijos

Lentelė 7. **Mokymo programų rinkiniai, neįgyvendinami dėl pareiškėjų netinkamumo 2005 m.**

Rinkinio Nr.	Mokymo programos pavadinimas
16	16.1. Avininkystės ūkių kūrimas
	16.2. Triušininkystės ūkių kūrimas ir plėtra
	16.3. Ožkininkystės ūkių kūrimas
	16.4. Ekologinė gyvulininkystė
	16.5. Kiaulių ūkio tvarkymas
17	17.1. Mėsai auginamų kiaulių užkrečiamų ligų profilaktika
	17.2. Pieninių galvijų pašarų bazė ir šėrimo sistema
	17.3. Mėsinių galvijų auginimas ir veisimas
26	26.1. Šiuolaikinės siloso gamybos technologijos
	26.2. Kompiuterinis raštingumas ir informacinės technologijos
	26.3. Žaliųjų tvarkymas prekiniame pieno ūkyje
	26.4. Vaistinių ir prieskoninių augalų auginimas
	26.5. Šiaudų kuro naudojimas
	26.6. Verslinis obelių ir kriaušių auginimas
	26.7. Verslinis vaistinių medetkų auginimas
	26.8. Vaisių ir daržovių kokybės reikalavimai
	26.9. Racionalus kultūrinių ganyklų naudojimas ir priežiūra
	26.10. Ūkio šaku tvarkymas

4. Mokymų teikėjai

Pagal ūkininkų neformaliojo tęstinio mokymo programų sąvade įregistruotas neformaliojo mokymo programas ūkininkų neformalųjį tęstinį profesinį mokymą vykdo fiziniai ir juridiniai asmenys, Švietimo ir mokslo ministerijos nustatyta tvarka įgiję teisę mokyti pagal šias Žemės ūkio ministerijos patvirtintas mokymo programas.

Mokymo centrai steigiami padalinio teisėmis mokslo, mokymo, studijų ir konsultavimo institucijose, turinčiose leidimą mokyti pagal Studijų ir mokymo programų registre užregistruotas ir Žemės ūkio ministerijos patvirtintas žemdirbių tęstinio profesinio mokymo programas.

Mokymo centrai gali būti tarpregioniniai bendrosios paskirties ir specializuoti pagal žemės ūkio gamybos sritis ir kt. Pagal tęstinio profesinio mokymo lygį jie gali būti I, II arba III lygio. Šiuo metu yra patvirtinti 44 Mokymo centrai.

I lygio

1. VšĮ Alantos technologijos ir verslo mokykla
2. Anykščių žemės ūkio mokykla
3. Aukštadvario žemės ūkio mokykla
4. Bukiškių žemės ūkio mokykla
5. VšĮ Daugų technologijos ir verslo mokykla
6. Dieveniškų žemės ūkio mokykla
7. Gruzdžių žemės ūkio mokykla
8. Joniškėlio Igno Karpio aukštesnioji žemės ūkio mokykla
9. Joniškio žemės ūkio mokykla
10. Kaišiadorių žemės ūkio mokykla
11. Kauno maisto pramonės mokykla
12. Kėdainių profesinio rengimo centras

13. VšĮ Kelmės profesinio rengimo centras
14. VšĮ Kretingos technologijos ir verslo mokykla
15. Kupiškio technologijos ir verslo mokykla
16. Marijampolės profesinio rengimo centras
17. Mažeikių politechnikos mokyklos Viekšnių skyrius
18. Pajūrio žemės ūkio mokykla
19. Panevėžio Margaritos Rimkevičaitės technologinė mokykla
20. VšĮ Panevėžio profesinio rengimo centras
21. Plungės žemės ūkio ir verslo mokykla
22. Raseinių technologijos ir verslo mokykla
23. Rokiškio technologijos, verslo ir žemės ūkio mokykla
24. Simno žemės ūkio mokykla
25. Smalininkų aukštesnioji žemės ūkio mokykla
26. Šeduvos aukštesnioji žemės ūkio mokykla
27. Šilutės žemės ūkio mokykla
28. Švenčionių profesinio rengimo centras
29. Tauragės profesinio rengimo centras
30. VšĮ Telšių regioninis profesinio rengimo centras
31. Ukmergės technologijos ir verslo mokykla
32. Utenos regioninis profesinio rengimo centras
33. Vabalninko žemės ūkio mokykla
34. Varėnos technologijos ir verslo mokykla
35. Veisiejų technologijos ir verslo mokykla
36. Vilkijos žemės ūkio mokykla
37. Vilniaus aukštesnioji žemės ūkio mokykla
38. Zarasų žemės ūkio mokykla

II lygio

1. Marijampolės kolegija
2. Vilniaus kolegijos Agrotechnologijų fakultetas
3. Žemaitijos kolegija

III lygio

1. Lietuvos žemės ūkio universiteto Žemės ūkio mokslo ir technologijų parkas
2. Lietuvos veterinarijos akademijos Tęstinio mokymo centras
3. Lietuvos žemės ūkio konsultavimo tarnyba

Kitos mokymo įstaigos

- Balbieriškio žemės ūkio mokykla
- Kauno kolegijos kraštotvarkos fakultetas
- Kauno miškų ir aplinkos inžinerijos kolegija
- VšĮ Privačių miškų plėtros centras
- VšĮ Kaimo verslo projektai
- Marijampolės profesinio rengimo centras
- Panevėžio kolegija
- Skuodo kaimo verslų, amatų ir paslaugų mokykla
- Šiaulių kolegija
- Utenos kolegija
- Žeimelio žemės ūkio mokykla

Teikti paraiškas ir organizuoti mokymus pagal BPD priemonę „Mokymas“ gali mokymo institucijos, kurios turi juridinio asmens statusą ir teisės aktų nustatyta tvarka yra įgijusios teisę užsiimti suaugusiųjų švietimu. Pareiškėjai turi tinkamai užkildyti paraišką, pateikti gairėse nurodytus dokumentus ir informaciją, atitikti bendruosius ir specialiuosius projektų atrankos kriterijus. Parama skiriama tinkamiems finansuoti projektams, kurie labiausiai atitinka prioritetinius bendruosius BPD priedo ir/arba (priemonės) specialiuosius projektų atrankos kriterijus, yra naudingiausi, kuriuose atsispindi efektyviausias paramos lėšų panaudojimas ir kurių projektų įgyvendinimas yra geriausiai suplanuotas.

Pagrindiniai vertinimo kriterijai:

- Pareiškėjo patirtis organizuojant žemės ūkio veiklos subjektų mokymą.
- Dėstytojų, dalyvaujančių projekte patirtis ir kompetencija.
- Projekto įgyvendinimo išlaidos vienai mokymo valandai.
- Projekto administracinio personalo pajėgumai.

2004–2005 metais paramą gavo 45 projektai. Juos įgyvendina 22 mokymo institucijos:

I-o lygio mokymo centrai:

1. VšĮ Alantos technologijos ir verslo mokykla (1 mokymo programų rinkinys)
2. Kupiškio technologijos ir verslo mokykla (1 mokymo programų rinkinys)
3. Mažeikių politechnikos mokyklos Viekšnių skyrius (1 mokymo programų rinkinys)
4. Pajūrio žemės ūkio mokykla (3 mokymo programų rinkiniai)
5. Panevėžio Margaritos Rimkevičaitės technologinė mokykla (1 mokymo programų rinkinys)
6. Simno žemės ūkio mokykla (1 mokymo programų rinkinys)
7. Šeduvos aukštesnioji žemės ūkio mokykla (2 mokymo programų rinkiniai)
8. Ukmergės technologijos ir verslo mokykla (1 mokymo programų rinkinys)
9. Utenos regioninis profesinio rengimo centras (2 mokymo programų rinkiniai)
10. Vabalninko žemės ūkio mokykla (1 mokymo programų rinkinys)
11. Veisiejų technologijos ir verslo mokykla (2 mokymo programų rinkiniai)

II-o lygio mokymo centrai:

1. Vilniaus kolegija (2 mokymo programų rinkiniai)
2. Žemaitijos kolegija (2 mokymo programų rinkiniai)

III-o lygio mokymo centrai:

1. Lietuvos žemės ūkio universitetas (1 mokymo programų rinkinys)
2. Lietuvos veterinarijos akademija (3 mokymo programų rinkiniai)
3. Lietuvos žemės ūkio konsultavimo tarnyba (8 mokymo programų rinkiniai)

Kitos mokymo įstaigos:

1. Kauno kolegijos kraštotvarkos fakultetas (1 mokymo programų rinkinys)
2. VšĮ „Privačių miškų plėtros centras“ (1 mokymo programų rinkinys)
3. VšĮ „Šiaulių regiono plėtros agentūra“ (4 mokymo programų rinkiniai)
4. LR žemės ūkio rūmai (3 mokymo programų rinkiniai)
5. VšĮ „Ekologiško ūkininkavimo centras“ (1 mokymo programų rinkinys)
6. UAB „Studijų ir verslo sistemos“ (3 mokymo programų rinkiniai)

B. ŪKININKŲ MOKYMOSI KURSUOSE, ORGANIZUOJAMUOSE PAGAL BPD PRIEMONĖS „Mokymas“ PROJEKTUS IR MOKYMO PROGRAMAS, EFEKTYVUMO VERTINIMAS

I. TYRIMO DALYVIŲ APŽVALGA

Pagal parengtą klausimyną apklausta 150 ūkininkų, dalyvavusių įvairiuose mokymo kursuose pagal BPD priemonės „Mokymas“ mokymo programas. Apklausos metu nustatyta, kaip mokymo programų pasiūla atitinka ūkininkų poreikius, kiek naudingas ir rezultatyvus yra neformalusis ūkininkų mokymas. Ūkininkai įvertino mokymų prieinamumą, aktualumą ir kokybę. Buvo iširta, kokią įtaką tęstinio mokymo kursai daro ūkininkų verslumo kompetencijai, ūkininko ūkio plėtrai, kaip gaunamas žinias ūkininkai pritaiko praktikoje, ar mokymo kursai skatina ūkininkus pakeisti savo ūkio veiklos kryptis. Apklausa apėmė visus Lietuvos regionus. Respondentai atrinkti atsitiktine tvarka iš pateiktų kursų dalyvių sąrašų, stengiantis iš gauti maksimalią įvairovę pagal šiuos parametrus: gyvenamąją vietovę, ūkininkų amžių, ūkio tipą, ūkio dydį, išklaustyti mokymo kursus.

Dalyviai buvo iš įvairių savivaldybių, daugiausiai iš Joniškio, Biržų ir Pasvalio:

1.1 lentelė. Respondentų gyvenamoji vieta

SAVIVALDYBĖ	ATSAKIUSIŲJŲ SKAIČIUS	IMTIES DALIS (PROC.)
AKMENĖS	4	2,7%
ANYKŠČIŲ	1	0,7%
BIRŠTONO	1	0,7%
BIRŽŲ	19	12,7%
DRUSKININKŲ	5	3,3%
IGNALINOS	8	5,3%
JONAVOS	1	0,7%
JONIŠKIO	18	12,0%
JURBARKO	2	1,3%
KAIŠIADORIŲ	1	0,7%
KELMĖS	1	0,7%
KRETINGOS	2	1,3%
LAZDIJŲ	6	4,0%
MARIJAMPOLĖS	2	1,3%
MAŽEIKIŲ	2	1,3%
MOLĖTŲ	9	6,0%
PAKRUOJO	2	1,3%
PANEVĖŽIO	5	3,3%
PASVALIO	13	8,7%
PLUNGĖS	1	0,7%
PRIENŲ	3	2,0%
RADVILIŠKIO	2	1,3%
RASEINIŲ	2	1,3%
ŠAKIŲ	3	2,0%
ŠIAULIŲ	2	1,3%
ŠILALĖS	11	7,3%
ŠILUTĖS	2	1,3%
SKUODO	2	1,3%

ŠVENČIONIŲ	2	1,3%
TAURAGĖS	7	4,7%
TELŠIŲ	6	4,0%
UKMERGĖS	1	0,7%
UTENOS	3	2,0%
ZARASŲ	1	0,7%

Pagrindiniai projekto imties formavimo kriterijai buvo respondentų išsilavinimas bei jų ūkininkavimo patirtis.

Respondentų išsilavinimas pasiskirstęs tolygiai pagal išskirtas išsilavinimo grupes:

1. 2 lentelė. **Respondentų išsilavinimas**

IŠSILAVINIMAS	ATSAKIUŠIŲJŲ SKAIČIUS	IMTIES DALIS (PROC.)
AUKŠTASIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	31	20,7%
KITA	29	19,3%
NETURI SPEC. IŠSILAVINIMO	46	30,7%
SPEC. VIDURINIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	44	29,3%

Šis parametras svarbus išsiaiškinti, ar ankstesnis išsilavinimas turi įtakos kursų dalyvių nuomonėms, jų poreikiams bei vertinimams. Didelė dalis ūkininkaujančių žmonių neturi specialaus išsilavinimo. Specialus vidurinis bei aukštasis išsilavinimas kartu sudarė lygiai 50 proc.

Dauguma apklaustųjų turi bent keletą metų ūkininkavimo patirtį. Pradedantys ūkininkai sudarė penktadalį respondentų:

1. 3 lentelė. **Respondentų ūkininkavimo patirtis**

ŪKININKAVIMO PATIRTIS	ATSAKIUŠIŲJŲ SKAIČIUS	IMTIES DALIS (PROC.)
PRADEDANTIS ŪKININKAS	33	22,0%
PATYRĘS ŪKININKAS	117	78,0%

Trečdalis apklaustų ūkininkų, dalyvavusių mokymuose, buvo iki 40 metų amžiaus:

1. 4 lentelė. **Respondentų amžius**

AMŽIUS	ATSAKIUŠIŲJŲ SKAIČIUS	IMTIES DALIS (PROC.)
NUO 40 M.	98	65,3%
JAUNIEJI ŪKININKAI IKI 40 M.	52	34,7%

Vyravo tradiciniai Lietuvai mišrūs ūkiai (40 proc. respondentų):

1. 5 lentelė. **Ūkio tipas**

ŪKIO TIPAS	ATSAKIUŠIŲJŲ SKAIČIUS	IMTIES DALIS (PROC.)
AUGALININKYSTĖS ŪKIAI	40	26,6%
GYVULININKYSTĖS ŪKIAI	41	27,4%

MIŠRŪS AUGALININKYSTĖS IR GYVULININKYSTĖS ŪKIAI	60	40,0%
NIEKUR NEPRISKIRTI ŪKIAI	5	3,3%
SPECIALIZUOTA SODININKYSTĖ IR DARŽININKYSTĖ	3	2,0%
EKOLOGINIS ŪKIS	1	0,7%

Pagal ūkio dydį daugiausiai apklausta smulkių ūkininkų, kurių iš esmės ir yra daugiausiai:

1. 6 lentelė. Ūkio dydis

ŪKIO DYDIS	ATSAKIUŠIŪJŲ SKAIČIUS	IMTIES DALIS (PROC.)
SMULKUS ŪKININKAS	59	39,3%
VIDUTINIS ŪKININKAS	66	44,0%
STAMBUS ŪKININKAS	25	16,7%

Apklaustieji dalyvavo įvairiuose mokymo kursuose. Daugiausiai jų dalyvavo kursuose, skirtuose ekologiniam ūkininkavimui; ketvirtadalis – apskaitos tvarkymo mokymuose:

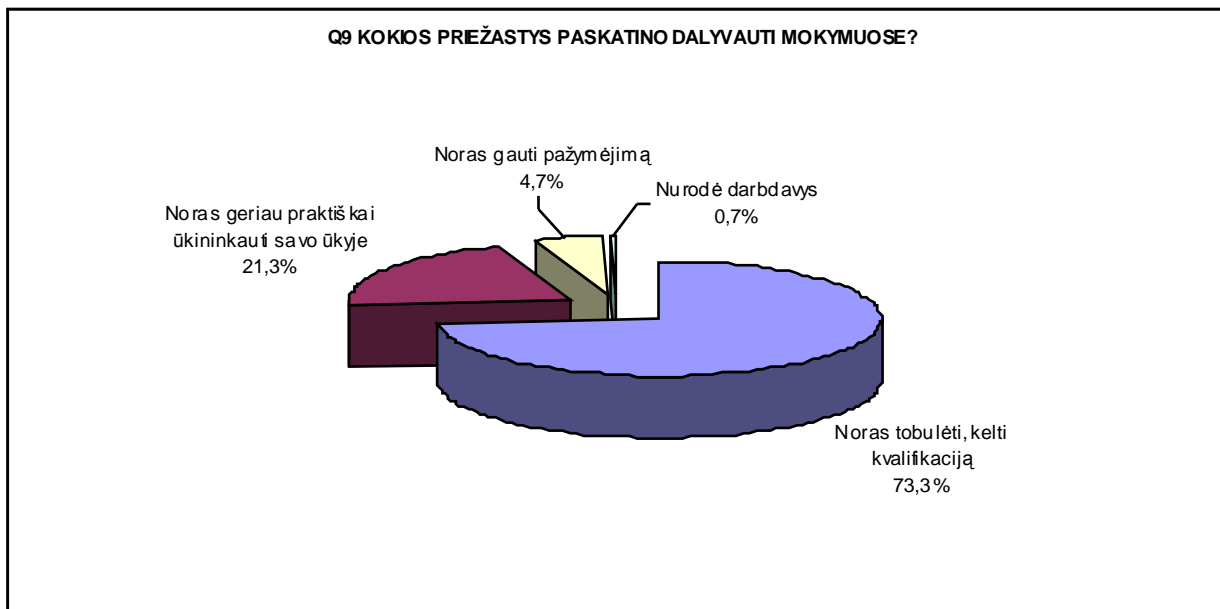
1. 7 lentelė. Mokymo kursai

KURSAI	ATSAKIUŠIŪJŲ SKAIČIUS	IMTIES DALIS (PROC.)
TAISYKLINGAS KARVIŲ MELŽIMAS	14	9,3%
BULVIŲ APSAUGA NUO LIGŲ IR KENKĖJŲ	18	12,0%
ŪKININKO ŪKIO APSKAITA, TAIKANT DVEJYBINĮ ĮRAŠĄ	36	24,0%
EKOLOGINIO ŪKININKAVIMO PAGRINDAI	46	30,7%
VERSLINIS BRAŠKIŲ AUGINIMAS	8	5,3%
INŽ. IR AGRONOMINIAI GEROS KOKYBĖS ARIMO REIKALAVIMAI	4	2,7%
KOMPIUTERINIS RAŠTINGUMAS	4	2,7%
MĖŠLO IR NUOTEKŲ VALYMAS	4	2,7%
VERSLŲ ORGANIZAVIMAS IR STRUKTŪRINĖ PARAMA	11	7,3%
MĖSINIŲ GALVIŪŲ AUGINIMAS IR VEISIMAS	4	2,7%
EKONOMINĖS VEIKLOS PLĖTRA	1	0,7%

II. TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ

1. Ūkininkų mokymosi kursuose priešasčių analizė

buvo atliekama pateikiant ūkininkams klausimus apie tai, kaip jie rinkosi mokymo kursus, kokie motyvai juos paskatino dalyvauti mokymo programose.

2.1 lentelė. Kokios priežastys paskatino dalyvauti mokymuose?

		Perskaičiau spaudoje	Informaciją radau internete	Pasakė pažįstami žmonės	Mokymų organizatoriai pakvietė asmeniškai	Konsultavimo agentūra	Skelbimas	Žemės ūkio skyrius / savivaldybė
		58	1	48	29	1	9	4
		38,7%	0,7%	32,0%	19,3%	0,7%	6,0%	2,7%
IŠSILAVINIMAS	AUKŠTASIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	14	1	10	5	0	1	0
		45.2%	3.2%	32.3%	16.1%	.0%	3.2%	.0%
	KITA	12	0	6	7	1	1	2
		41.4%	.0%	20.7%	24.1%	3.4%	3.4%	6.9%
	NETURI SPEC. IŠSILAVINIMO	19	0	16	7	0	2	2
		41.3%	.0%	34.8%	15.2%	.0%	4.3%	4.3%
SPEC. VIDURINIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE		13	0	16	10	0	5	0
		29.5%	.0%	36.4%	22.7%	.0%	11.4%	.0%
ŪKININKAVIMO PATIRTIS	PRADEDANTIS ŪKININKAS	16	0	11	4	0	1	1
		48.5%	.0%	33.3%	12.1%	.0%	3.0%	3.0%
	PATYRĘS ŪKININKAS	42	1	37	25	1	8	3
	35.9%	.9%	31.6%	21.4%	.9%	6.8%	2.6%	

Atsakydami į klausimą, kokios priežastys paskatino ūkininkus dalyvauti mokymuose, dauguma ūkininkų nurodo priežastį – norą tobulintis ir kelti kvalifikaciją (73 proc.). Kaip nekeista, daugiau tokių buvo tarp patyrusių ūkininkų, kurie tikriausiai tiesiog geriau žino savo žinių spragas.

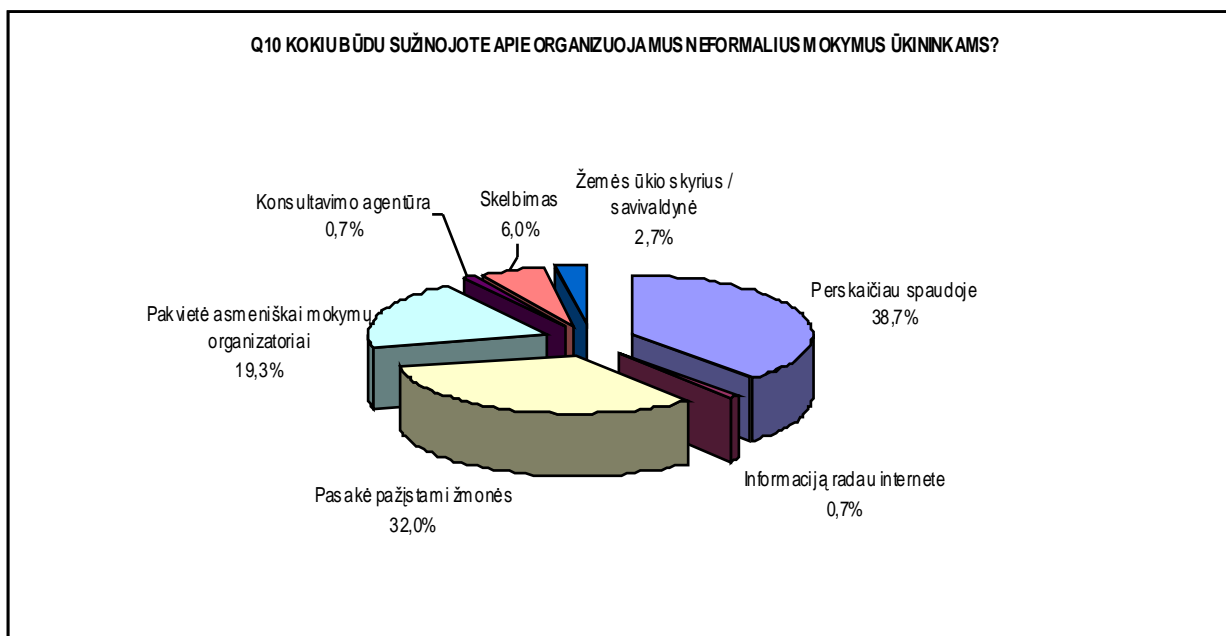
Kita dalis ūkininkų, apibūdindami savo mokymosi motyvus, nurodo labiau pragmatišką priežastį – norą geriau praktiškai ūkininkauti savo ūkyje (19,4 proc.). Šiuo atveju tokių buvo daugiau tarp mažiau patyrusių ūkininkų.

Maža dalis ūkininkų dalyvauja mokymuose vedini noro gauti pažymėjimus (5,4 proc.) ir tik keli ūkininkai atvyko mokytis dėl to, kad juos siuntė darbdaviai (0,8 proc.).

Analizuojant atsakymus galima daryti išvadą, kad ūkininkai mokymus renkasi dažniau remdamiesi savo asmeniniais tobulėjimo ir kompetencijos didinimo motyvais arba vedini siekio padidinti savo gebėjimus praktiškai ūkininkauti savo ūkyje, o ne išorinėmis priežastimis, susijusiomis su asmeniškai mažai reikšmingais rezultatais, tokiais, kaip pažymėjimas ar darbdavių reikalavimai.

2. Ūkininkų informavimo apie mokymo programas šaltinių analizė

leidžia išsiaiškinti realius informavimo apie programų ir mokymo kursų organizavimą šaltinius, kurie pasiekia ūkininkus ir tarnauja kaip tinkama informacijos sklaidos priemonė.

2.2 lentelė. Koku būdu sužinojote apie organizuojamus mokymus ūkininkams?

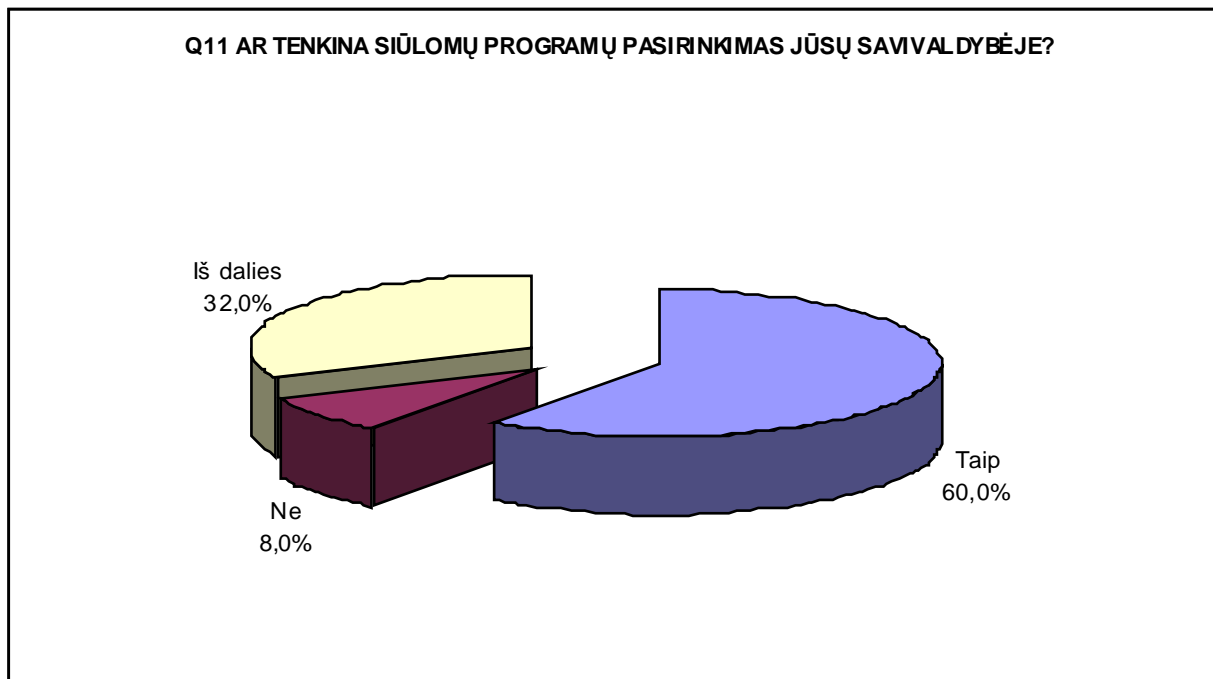
		Perskaičiau spaudoje	Infoma- ciją radau internete	Pasakė pažįstami žmonės	Mokymų organi- zatoriai pakvietė asme- niškai	Konsul- tavimo agentūra	Skelbi- mas	Žemės ūkio skyrius / savival- dybė
		58	1	48	29	1	9	4
		38,7%	0,7%	32,0%	19,3%	0,7%	6,0%	2,7%
IŠSILA- VINIMAS	AUKŠTASIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	14	1	10	5	0	1	0
		45.2%	3.2%	32.3%	16.1%	.0%	3.2%	.0%
	KITA	12	0	6	7	1	1	2
		41.4%	.0%	20.7%	24.1%	3.4%	3.4%	6.9%
	NETURI SPEC. IŠSILA VINIMO	19	0	16	7	0	2	2
		41.3%	.0%	34.8%	15.2%	.0%	4.3%	4.3%
SPEC. VIDURINIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	13	0	16	10	0	5	0	
		29.5%	.0%	36.4%	22.7%	.0%	11.4%	.0%
ŪKININ- KAVIMO PATIRTIS	PRADE- DANTIS ŪKININKAS	16	0	11	4	0	1	1
		48.5%	.0%	33.3%	12.1%	.0%	3.0%	3.0%
	PATYRĘS ŪKININKAS	42	1	37	25	1	8	3
		35.9%	.9%	31.6%	21.4%	.9%	6.8%	2.6%

Atsakydami į klausimą, koku būdu ūkininkai sužinojo apie organizuojamus neformalius mokymus, didžioji dalis ūkininkų teigia informaciją radę spaudoje (39 proc.). Kiek mažiau tikslinės grupės dalyvių sužinojo apie organizuojamus kursus iš savo draugų ar pažįstamų (32 proc.). Dalį kursų dalyvių asmeniškai pakvietė mokymų organizatoriai (19 proc.), o dalis ūkininkų apie mokymus sužinojo skelbimų pagalba (7 proc.). Tik nedidelė dalis ūkininkų informaciją gavo iš savivaldybės žemės ūkio skyriaus specialistų (3 proc.). Keli ūkininkai rado informaciją internete arba sužinojo iš Žemės ūkio konsultacinės tarnybos (po 1 proc.).

Taigi, efektyviausia informavimo priemonė yra informaciniai pranešimai ir kvietimai į kursus spaudoje. Kaimo vietovėse panašiai efektyviai veikia ir ūkininkų informacijos perdavimas tarpusavyje – per draugus ir pažįstamus. Apie penktąją dalį dalyvių susirado mokymo kursų organizatoriai ar projektų vykdytojai, siekdami surinkti į savo organizuojamų veiklų renginius reikalingą dalyvių skaičių. Kiti informavimo šaltiniai – savivaldybės, skelbimai, internetas, konsultacinė tarnyba – veikia neefektyviai ir informacija per juos ūkininkus pasiekia sunkiai.

3. Programų pasirinkimo savivaldybėje pakankamumo analizė

atlikta remiantis ūkininkų nuomonėmis apie savivaldybėje parinktų ir vykdomų programų pasirinkimo galimybes.

2.3 lentelė. Ar tenkina siūlomų programų pasirinkimas jūsų savivaldybėje?

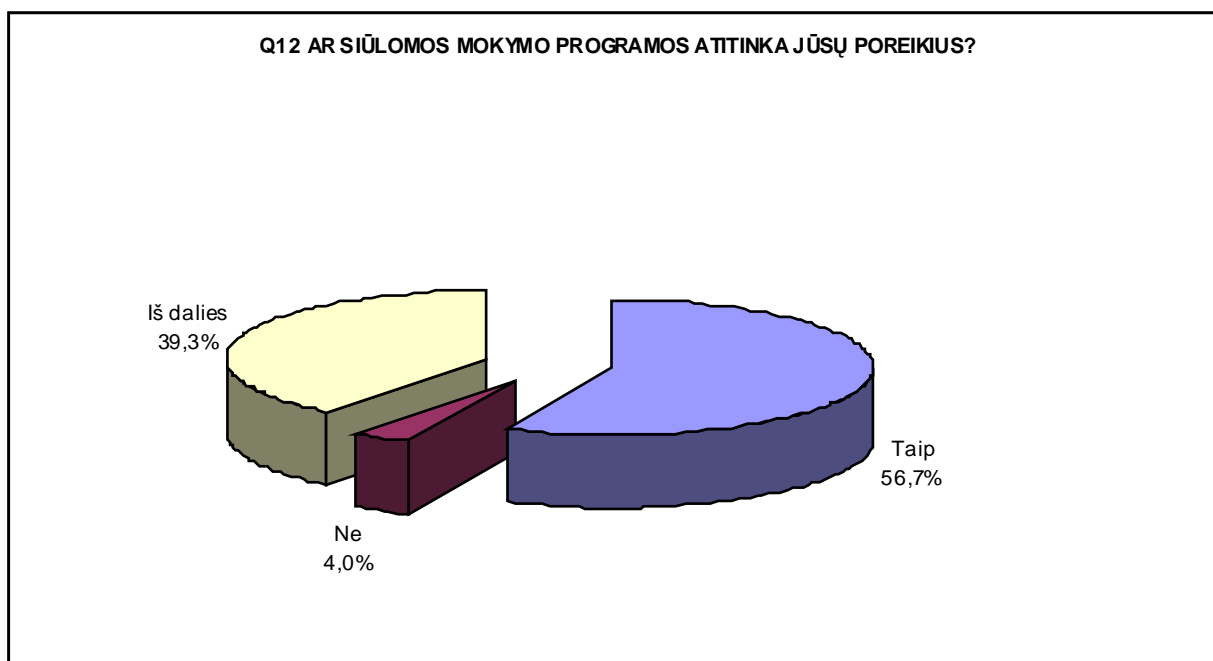
		Taip	Ne	Iš dalies
		90 60,0%	12 8,0%	48 32,0%
IŠSILAVINIMAS	AUKŠTASIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	17 54.8%	3 9.7%	11 35.5%
	KITA	16 55.2%	2 6.9%	11 37.9%
	NETURI SPEC. IŠSILAVINIMO	31 67.4%	4 8.7%	11 23.9%
	SPEC. VIDURINIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	26 59.1%	3 6.8%	15 34.1%
UKININKAVIMO PATIRTIS	PRADEDANTIS ŪKININKAS	21 63.6%	3 9.1%	9 27.3%
	PATYRĘS ŪKININKAS	69 59.0%	9 7.7%	39 33.3%

Siūlomos paslaugos ir mokymosi galimybės tenkina daugumą respondentų – 60 proc. apklaustųjų. Mažiau pasitenkinimo tarp tų, kurie turi specialų išsilavinimą ir jie geriau žino potencialius poreikius bei galimybes. Visai nepatenkinti mokymų galimybėmis tik 8 proc. respondentų. Šiuo atveju didesni skirtumai gali būti skirtingose savivaldybėse.

Kaip rodo atsakymų pasiskirstymas, ūkininkai yra labiau patenkinti siūlomų jų savivaldybėje programų pasirinkimu, negu nepatenkinti. Dauguma respondentų yra visiškai patenkinti tomis programomis, kurias parenka ir siūlo jų savivaldybė. Trečioji dalis mokymo kursų dalyvių yra patenkinti tik iš dalies.

4. Programų atitikimo ūkininkų poreikiams analizė

atspindi, ar ūkininkus tenkina pačios programos ir ar mokymo kursuose dėstomos programos atitinka jų poreikius.

2.4 lentelė. Ar siūlomos mokymo programos atitinka jūsų poreikius?

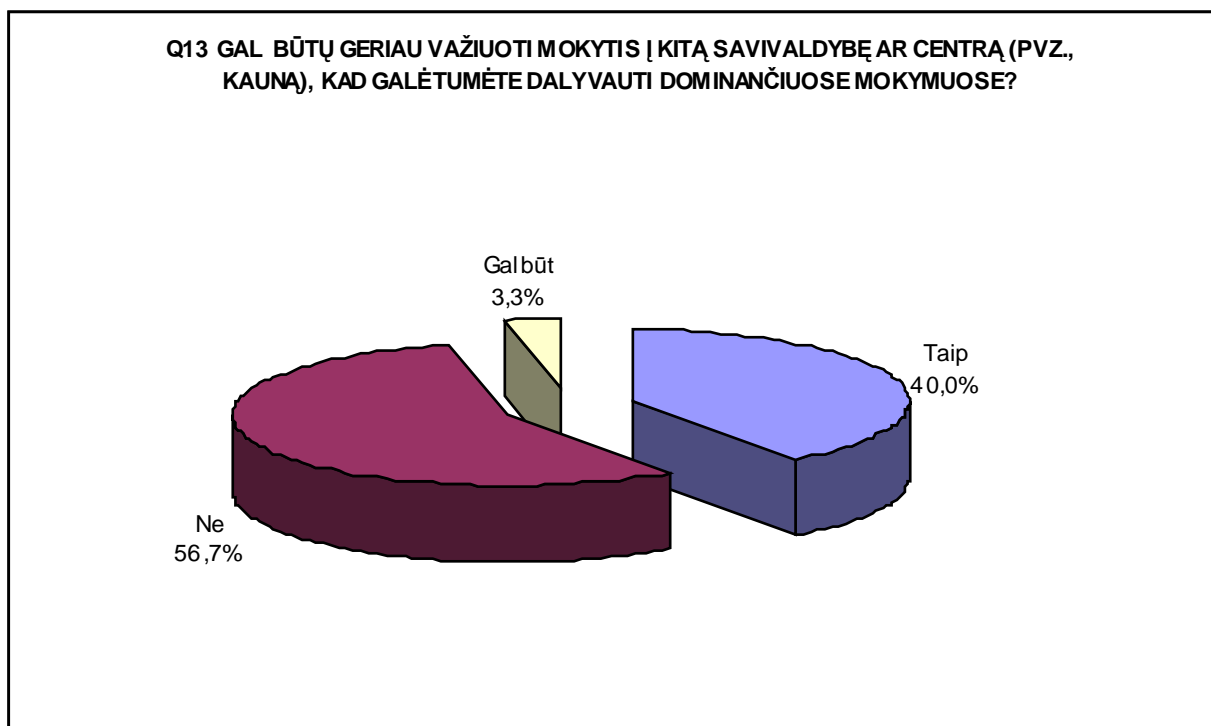
		Taip	Ne	Iš dalies
		85 56,7%	6 4,0%	59 39,3%
IŠSILAVINIMAS	AUKŠTASIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	13 41.9%	1 3.2%	17 54.8%
	KITA	16 55.2%	3 10.3%	10 34.5%
	NETURI SPEC. IŠSILAVINIMO	31 67.4%	0 .0%	15 32.6%
	SPEC. VIDURINIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	25 56.8%	2 4.5%	17 38.6%
ŪKININKAVIMO PATIRTIS	PRADEDANTIS ŪKININKAS	21 63.6%	2 6.1%	10 30.3%
	PATYRĖS ŪKININKAS	64 54.7%	4 3.4%	49 41.9%

Atsakydami į klausimą, ar savivaldybėje siūlomos mokymo programos atitinka ūkininkų poreikius, 57 proc. ūkininkų teigia, kad mokymo programos tenkina jų poreikius, 4 proc. – kad netenkina, o iš dalies tenkina 39 proc. ūkininkų poreikius.

Atsakymų pasiskirstymas rodo, kad ūkininkų poreikius siūlomos programos pakankamai tenkina, ūkininkai teigia, kad mokymo kursuose dėstomos programos atitinka jų poreikius ir interesus. Vėlgi mažiau pasiūla atitinka tų poreikius, kurie turi specializuotą aukštąjį išsilavinimą.

5. Geografinio programų paskirstymo analizė

atspindi ūkininkų pasitenkinimą mokymo kursų organizavimo pagal savivaldybes ir geografinio mokymo programų rinkinių paskirstymo tvarka. Buvo bandoma išsiaiškinti, ar ūkininkai norėtų vykti ir vyktų į didesnius centrus mokytis labiau juos dominančių programų, ar geriau rinktųsi mokytis programose, sudarytose pagal savivaldybes.

2.5 lentelė. Gal būtų geriau važiuoti mokytis į kitą savivaldybę ar centrą (pvz., Kauną), kad galėtumėte dalyvauti dominančiuose mokymuose?

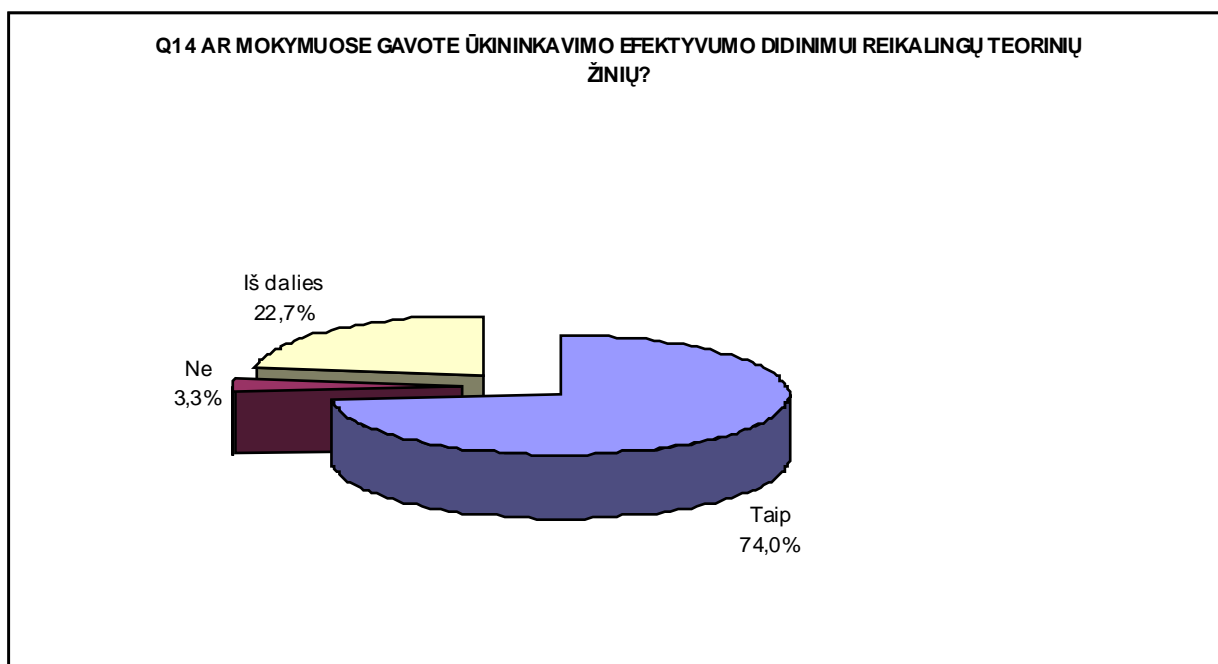
		Taip	Ne	Galbūt
		60 40,0%	85 56,7%	5 3,3%
IŠSILAVINIMAS	AUKŠTASIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	17 54.8%	14 45.2%	0 .0%
	KITA	12 41.4%	16 55.2%	1 3.4%
	NETURI SPEC. IŠSILAVINIMO	10 21.7%	33 71.7%	3 6.5%
	SPEC. VIDURINIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	21 47.7%	22 50.0%	1 2.3%
ŪKININKAVIMO PATIRTIS	PRADEDANTIS ŪKININKAS	9 27.3%	24 72.7%	0 .0%
	PATYRĘS ŪKININKAS	51 43.6%	61 52.1%	5 4.3%

Daugumai ūkininkų yra patogiaus mokytis savo savivaldybėje ir jie nenorėtų vykti mokytis kitur (į centralizuotą mokymų vietą) tam, kad dalyvautų labiau kvalifikuotuose (kokybiškesniuose) mokymuose, nors galbūt ir turėtų didesnę mokymo programų pasirinkimą bei galėtų konkrečiai rinktis pagal savo individualius poreikius. Ūkininkai linkę dalyvauti savivaldybės numatytose programose.

Labiausiai išvykoms prieštarauja neturintys specialaus išsilavinimo bei pradantieji ūkininkai. Dažniausiai kitur važiuoti sutiktų ūkininkai su aukščiau išsilavinimu, kurių dauguma baigę mokslus Kaune, taigi žino ten teikiamas geresnes galimybes.

6. Teorinių žinių pateikimo mokymo programose analizė

rodo, ar kursų metu ūkininkai gauna ir įsisavina pakankamai teorinių žinių ir ar jie lieka patenkinti gaunamomis teorinėmis žiniomis. Į klausimą, ar mokymuose ūkininkai gavo ūkininkavimo efektyvumo didinimui reikalingų teorinių žinių, dauguma ūkininkų atsakė teigiamai.

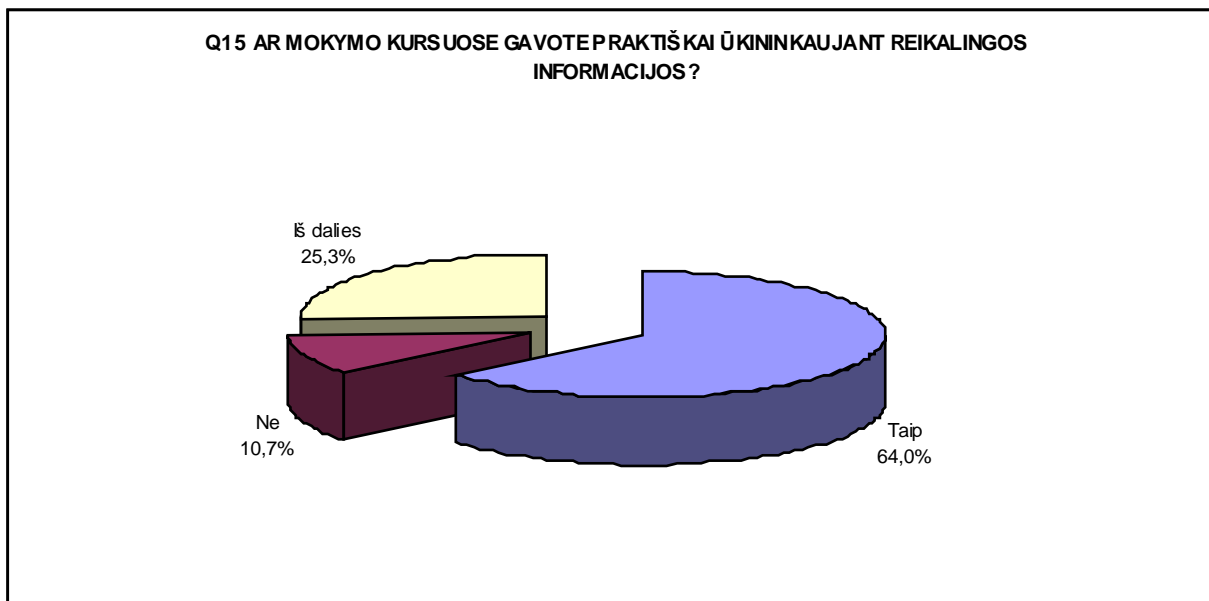
2.6 lentelė. Ar mokymuose gavote ūkininkavimo efektyvumo didinimui reikalingų teorinių žinių?

		Taip	Ne	Iš dalies
		111 74,0%	5 3,3%	34 22,7%
IŠSILAVINIMAS	AUKŠTASIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	20 64,5%	1 3,2%	10 32,3%
	KITA	23 79,3%	1 3,4%	5 17,2%
	NETURI SPEC. IŠSILAVINIMO	33 71,7%	2 4,3%	11 23,9%
	SPEC. VIDURINIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	35 79,5%	1 2,3%	8 18,2%
ŪKININKAVIMO PATIRTIS	PRADEDANTIS ŪKININKAS	24 72,7%	1 3,0%	8 24,2%
	PATYRĖS ŪKININKAS	87 74,4%	4 3,4%	26 22,2%

Trys ketvirtadaliai kursų lankytojų vertina teorines žinias, reikalingas ūkininkavimo efektyvumo didinimui, pozityviai – mokymo kursuose jų buvo pakankamai. Šiuo atveju skirtumai tarp respondentų grupių nėra dideli.

7. Praktinės mokymo pusės analizė

atspindi, ar ūkininkai mokymo kursuose gauna pakankamai praktinės informacijos bei praktinių ūkininkavimui reikalingų žinių.

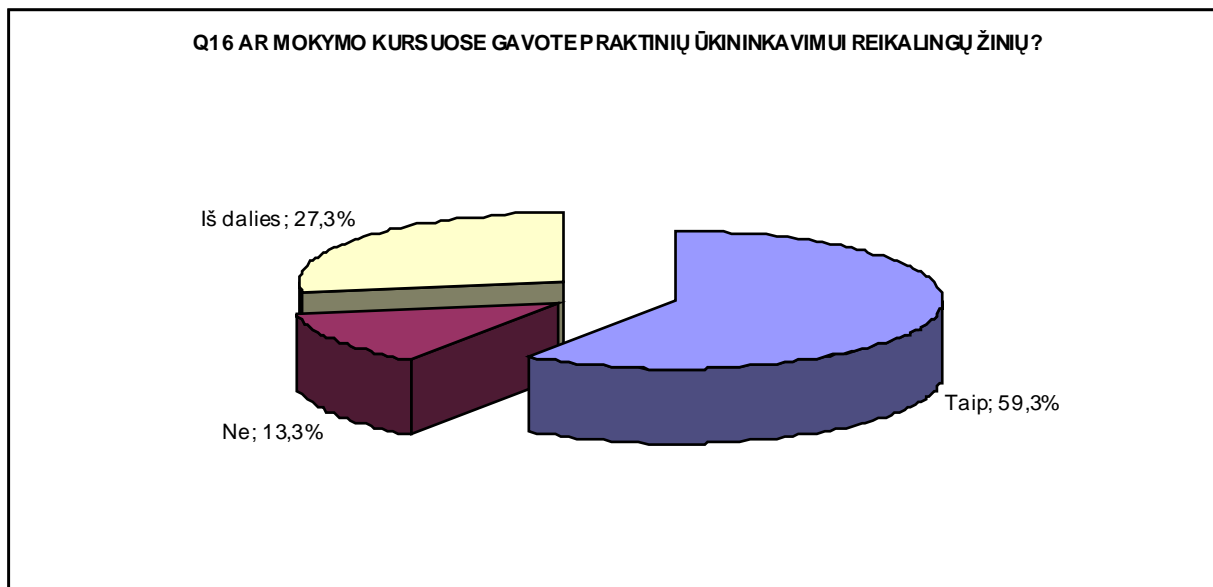

2.7 lentelė. Ar mokymo kursuose gavote praktiškai ūkininkaujant reikalingos informacijos?

		Taip	Ne	Iš dalies
		96	16	38
		64,0%	10,7%	25,3%
IŠSILAVINIMAS	AUKŠTASIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	13	6	12
		41,9%	19,4%	38,7%
	KITA	20	4	5
		69,0%	13,8%	17,2%
NETURI SPEC. IŠSILAVINIMO		31	4	11
		67,4%	8,7%	23,9%
SPEC. VIDURINIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE		32	2	10
		72,7%	4,5%	22,7%
ŪKININKAVIMO PATIRTIS	PRADEDANTIS ŪKININKAS	23	3	7
		69,7%	9,1%	21,2%
PATYRĖS ŪKININKAS		73	13	31
		62,4%	11,1%	26,5%

Dauguma ūkininkų liko patenkinti praktine informacija, kurią gavo mokymuose, ir vertina ją kaip pakankamą norint tobulinti savo praktinį ūkininkavimą. Tačiau, lyginant su teorinių žinių gavimo teigiamu įvertinimu (taip – 74 proc.), praktiškai reikalingos informacijos gavimas įvertintas silpniau (taip – 64 proc.). Taigi, kursuose dėstoma kiek per daug grynai teorinės medžiagos. Ypač nepatenkinti praktine mokymu puse yra ūkininkai su aukštuoju žemės ūkio išsilavinimu.

Atsakymai į klausimą, ar ūkininkai gavo praktinių ūkininkavimui reikalingų žinių, rodo, kad grynai praktinių ūkininkavimo žinių kursų klausytojai gavo dar mažiau (taip – 59 proc.). Tai patvirtina atsakant į ankstesnį klausimą išryškėjusią tendenciją.

2.8 lentelė. Ar mokymo kursuose gavote praktinių ūkininkavimui reikalingų žinių?

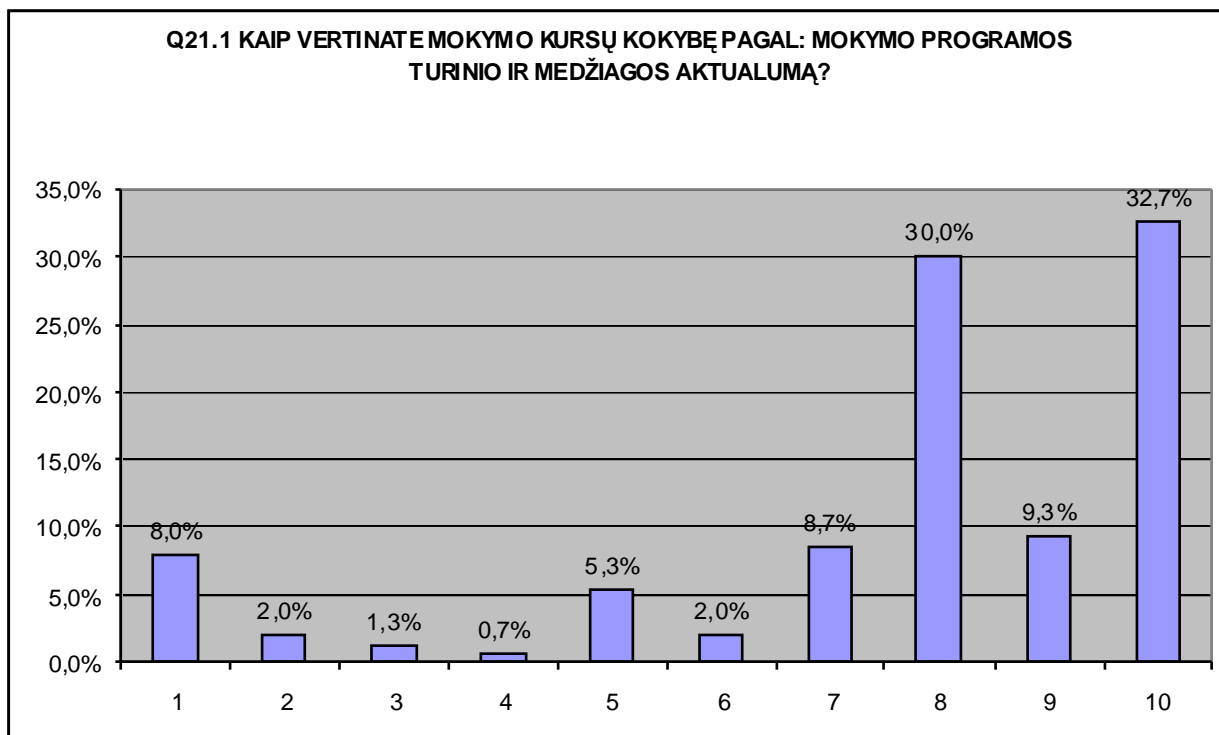
		Taip	Ne	Iš dalies
		89	20	41
		59,3%	13,3%	27,3%
IŠSILAVINIMAS	AUKŠTASIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	13	7	11
		41.9%	22.6%	35.5%
	KITA	15	6	8
		51.7%	20.7%	27.6%
NETURI SPEC. IŠSILAVINIMO		31	3	12
		67.4%	6.5%	26.1%
SPEC. VIDURINIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE		30	4	10
		68.2%	9.1%	22.7%
ŪKININKAVIMO PATIRTIS	PRADEDANTIS ŪKININKAS	21	2	10
		63.6%	6.1%	30.3%
	PATYRĖS ŪKININKAS	68	18	31
		58.1%	15.4%	26.5%

Didžioji dalis ūkininkų vertina, kad mokymų kursuose jie gavo pakankamai žinių, reikalingų praktiškai ūkininkaujant.

8. Mokymo kursų kokybės vertinimo analizė

rodo, kaip ūkininkai vertina mokymų turinį pagal programos ir dėstomos medžiagos aktualumą ir praktinį naudingumą, pagal turinio atitikimą ūkininkų poreikiams, pagal dėstomos medžiagos tinkamumą. Buvo atskirai vertinamas kursų organizavimo procesas ir jo efektyvumas, dėstytojų darbo efektyvumas bei pačių dalyvių aktyvumo ir įsitraukimo į mokymo kursus lygis.

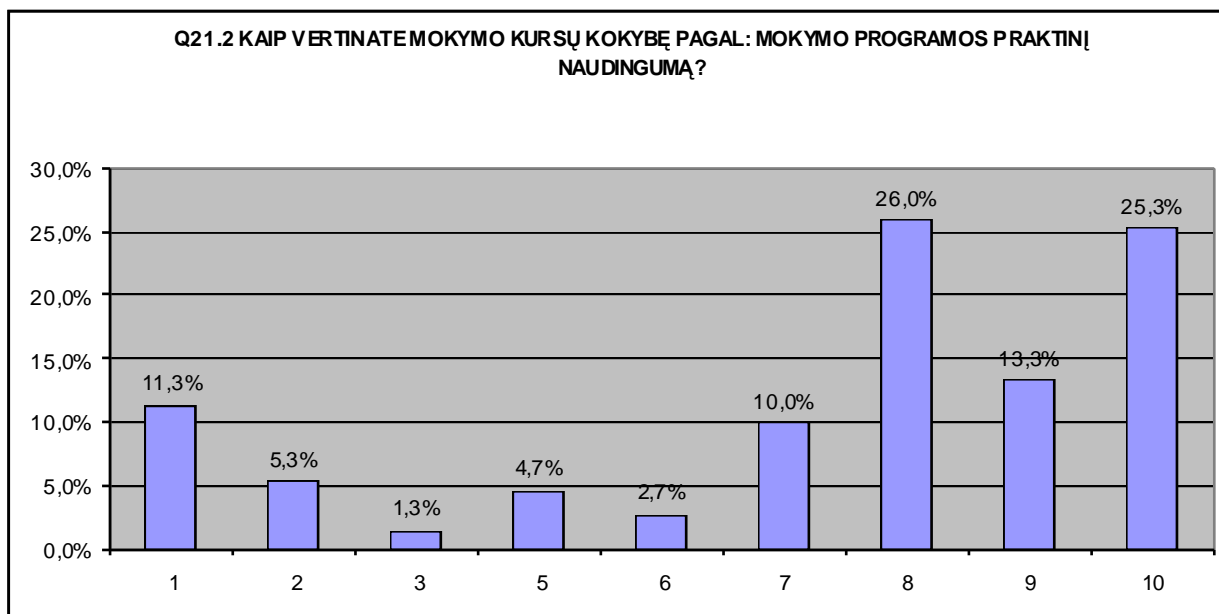
8.1. Atsakydami į klausimą, kaip vertina mokymo kursų kokybę pagal mokymo programos turinio ir medžiagos aktualumą, 72 proc. respondentų parašė 8-10 balų. Dar geriau šį komponentą įvertino patyrę ūkininkai. Tai rodo, kad ūkininkams organizuotų mokymų turinys yra pakankamai aktualus, o pateikta medžiaga atitinka jų lūkesčius.

2.9 lentelė. **Kaip vertinate mokymo kursų kokybę pagal mokymo programos turinio ir medžiagos aktualumą?**

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
		12	3	2	1	8	3	13	45	14	49
		8,0%	2,0%	1,3%	0,7%	5,3%	2,0%	8,7%	30,0%	9,3%	32,7%
IŠSILA- VINIMAS	AUKŠTASIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	1	1	1	1	3	0	0	14	3	7
		8.3%	33.3%	50.0%	100.0%	37.5%	.0%	.0%	31.1%	21.4%	14.3%
	KITA	0	0	0	0	0	0	3	9	2	15
		.0%	.0%	.0%	.0%	.0%	.0%	23.1%	20.0%	14.3%	30.6%
	NETURI SPEC. IŠSILAVINIMO	5	2	1	0	4	1	3	13	4	13
		41.7%	66.7%	50.0%	.0%	50.0%	33.3%	23.1%	28.9%	28.6%	26.5%
SPEC. VIDURINIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE		6	0	0	0	1	2	7	9	5	14
		50.0%	.0%	.0%	.0%	12.5%	66.7%	53.8%	20.0%	35.7%	28.6%
ŪKININKA- VIMO PATIRTIS	PRADEDANTIS ŪKININKAS	2	1	0	1	3	0	1	10	1	14
		16.7%	33.3%	.0%	100.0%	37.5%	.0%	7.7%	22.2%	7.1%	28.6%
	PATYRĖS ŪKININKAS	10	2	2	0	5	3	12	35	13	35
		83.3%	66.7%	100.0%	.0%	62.5%	100.0%	92.3%	77.8%	92.9%	71.4%

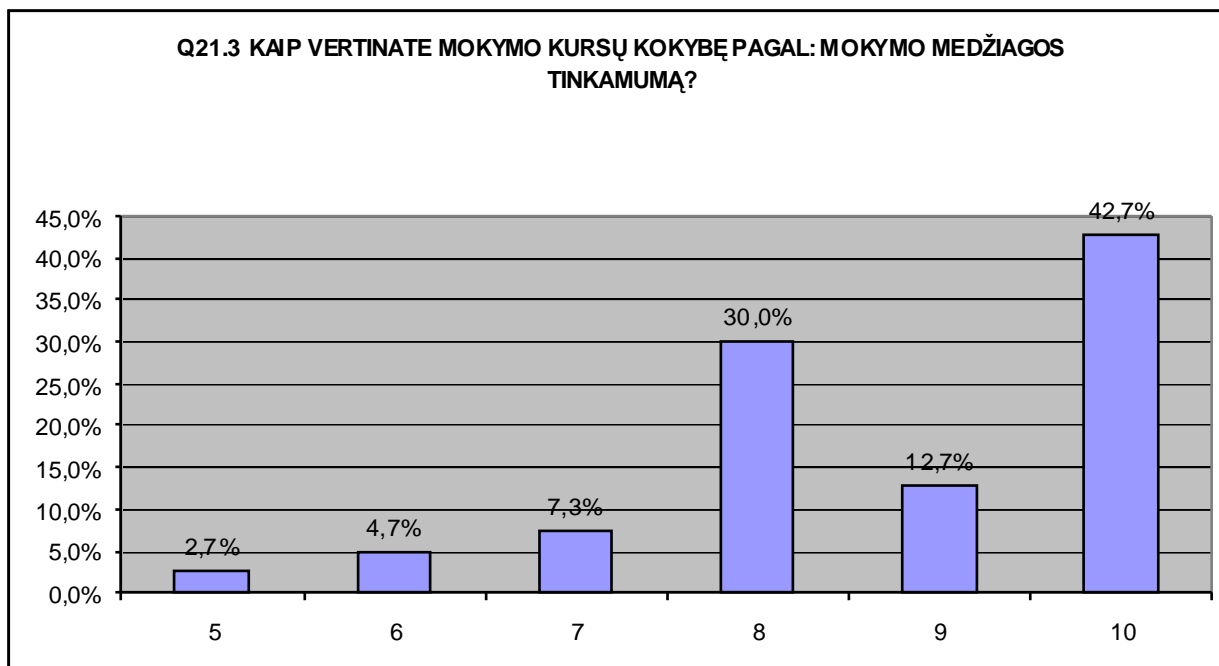
8.2. Mokymo kursų kokybę pagal mokymo programos praktinį naudingumą dalyviai įvertino kiek prasčiau ir šiuo atveju didesnis vertinimų išsibarstymas. Bendrai gerai įvertino 65 proc. respondentų, tačiau tuo pat metu apie 18 proc. vertinimai buvo nepatenkinami. Ūkininkai labiau abejoja pateiktų mokymo kursų naudingumu jų praktinei ūkininkavimo veiklai.

2.10 lentelė. **Kaip vertinate mokymo kursų kokybę pagal mokymo programos praktinį naudingumą?**

		1	2	3	5	6	7	8	9	10
		17	8	2	7	4	15	39	20	38
		11,3%	5,3%	1,3%	4,7%	2,7%	10,0%	26,0%	13,3%	25,3%
IŠSILAVINIMAS	AUKŠTASIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	5	3	0	1	1	3	9	5	4
		29,4%	37,5%	.0%	14,3%	25,0%	20,0%	23,1%	25,0%	10,5%
	KITA	2	1	0	2	1	2	5	6	10
		11,8%	12,5%	.0%	28,6%	25,0%	13,3%	12,8%	30,0%	26,3%
	NETURI SPEC. IŠSILAVINIMO	6	3	1	2	2	3	13	3	13
	35,3%	37,5%	50,0%	28,6%	50,0%	20,0%	33,3%	15,0%	34,2%	
	SPEC. VIDURINIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	4	1	1	2	0	7	12	6	11
		23,5%	12,5%	50,0%	28,6%	.0%	46,7%	30,8%	30,0%	28,9%
ŪKININKAVIMO PATIRTIS	PRADEDANTIS ŪKININKAS	4	1	0	2	2	3	6	4	11
		23,5%	12,5%	.0%	28,6%	50,0%	20,0%	15,4%	20,0%	28,9%
	PATYRĘS ŪKININKAS	13	7	2	5	2	12	33	16	27
		76,5%	87,5%	100,0%	71,4%	50,0%	80,0%	84,6%	80,0%	71,1%

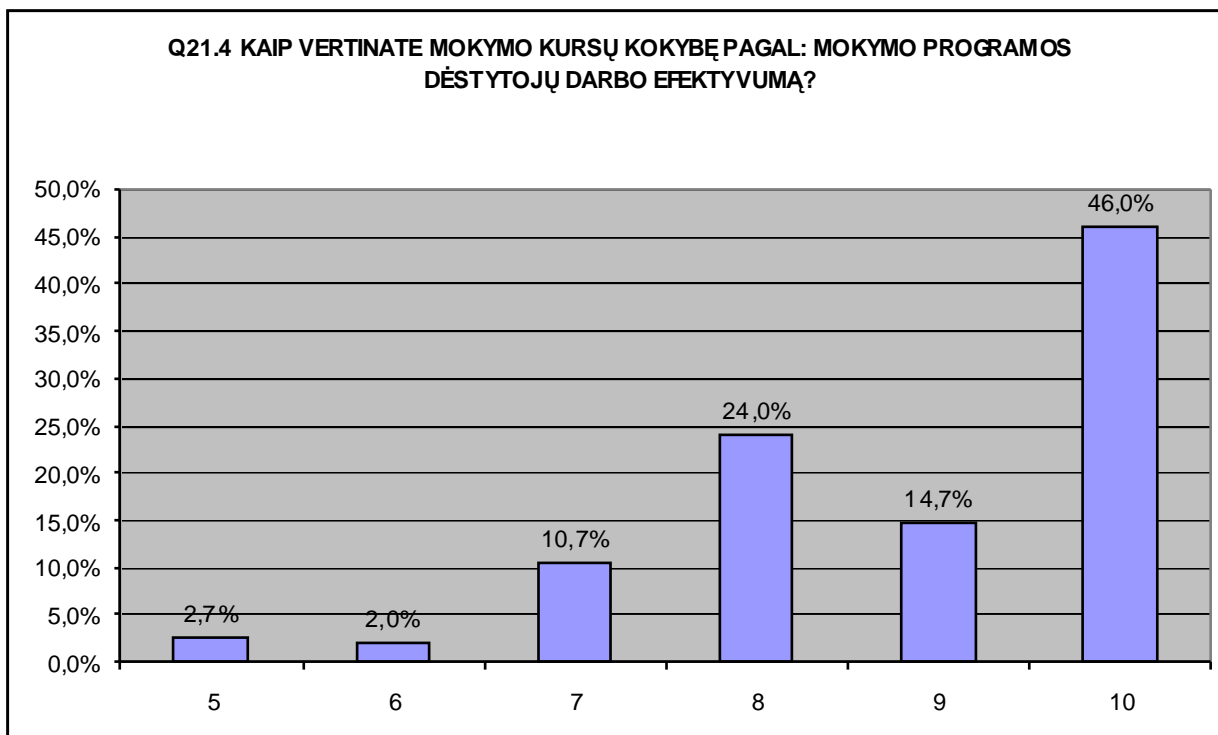
8.3. Mokymo kursų kokybės pagal mokymo medžiagos tinkamumą vertinime blogų vertinimų nebuvo iš viso. 84 proc. ūkininkų šį komponentą įvertino labai gerai. Mokymo programose dėstomą mokymo medžiagą ūkininkai vertina teigiamai.

2.11 lentelė. **Kaip vertinate mokymo kursų kokybę pagal mokymo medžiagos tinkamumą?**

		5	6	7	8	9	10
		4	7	11	45	19	64
		2,7%	4,7%	7,3%	30,0%	12,7%	42,7%
IŠSILAVINIMAS	AUKŠTASIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	1	0	2	12	5	11
		25.0%	.0%	18.2%	26.7%	26.3%	17.2%
	KITA	1	3	0	8	5	12
		25.0%	42.9%	.0%	17.8%	26.3%	18.8%
	NETURI SPEC. IŠSILAVINIMO	1	2	2	15	5	21
	25.0%	28.6%	18.2%	33.3%	26.3%	32.8%	
SPEC. VIDURINIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE		1	2	7	10	4	20
		25.0%	28.6%	63.6%	22.2%	21.1%	31.3%
ŪKININKAVIMO PATIRTIS	PRADEDANTIS ŪKININKAS	0	3	2	11	3	14
		.0%	42.9%	18.2%	24.4%	15.8%	21.9%
	PATYRĘS ŪKININKAS	4	4	9	34	16	50
		100.0%	57.1%	81.8%	75.6%	84.2%	78.1%

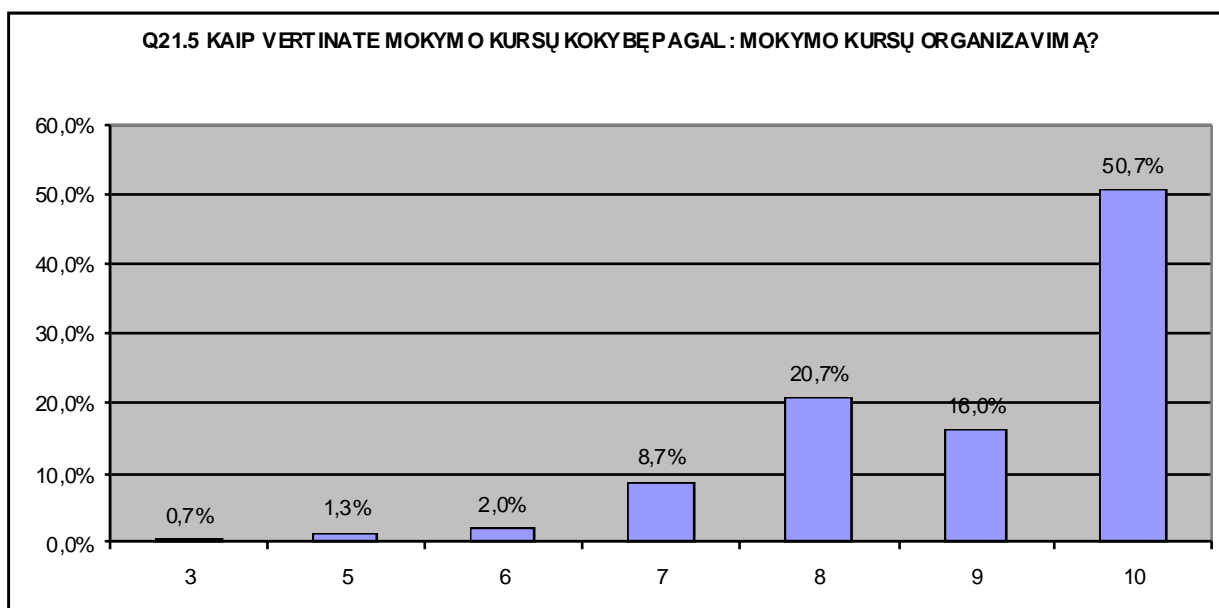
8.4. Dėstytojų vertinimas taipogi geras. Šiuo atveju visai nėra nepalankių vertinimų, o labai gerai dėstytojų darbą įvertino beveik 85 proc. klausytojų. Mokymo kursų dalyviai patenkinti dėstytojų darbu ir jų kompetenciją vertina aukštu balu.

2.12 lentelė. Kaip vertinate mokymo kursų kokybę pagal mokymo programos dėstytojų darbo efektyvumą?

		5	6	7	8	9	10
		4	3	16	36	22	69
		2,7%	2,0%	10,7%	24,0%	14,7%	46,0%
IŠSILAVINIMAS	AUKŠTASIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	1	1	1	10	4	14
		25,0%	33,3%	6,3%	27,8%	18,2%	20,3%
	KITA	0	0	2	8	5	14
		.0%	.0%	12,5%	22,2%	22,7%	20,3%
	NETURI SPEC. IŠSILAVINIMO	1	1	3	13	5	23
	25,0%	33,3%	18,8%	36,1%	22,7%	33,3%	
SPEC. VIDURINIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE		2	1	10	5	8	18
		50,0%	33,3%	62,5%	13,9%	36,4%	26,1%
ŪKININKAVIMO PATIRTIS	PRADEDANTIS ŪKININKAS	1	0	5	9	3	15
		25,0%	.0%	31,3%	25,0%	13,6%	21,7%
	PATYRĘS ŪKININKAS	3	3	11	27	19	54
		75,0%	100,0%	68,8%	75,0%	86,4%	78,3%

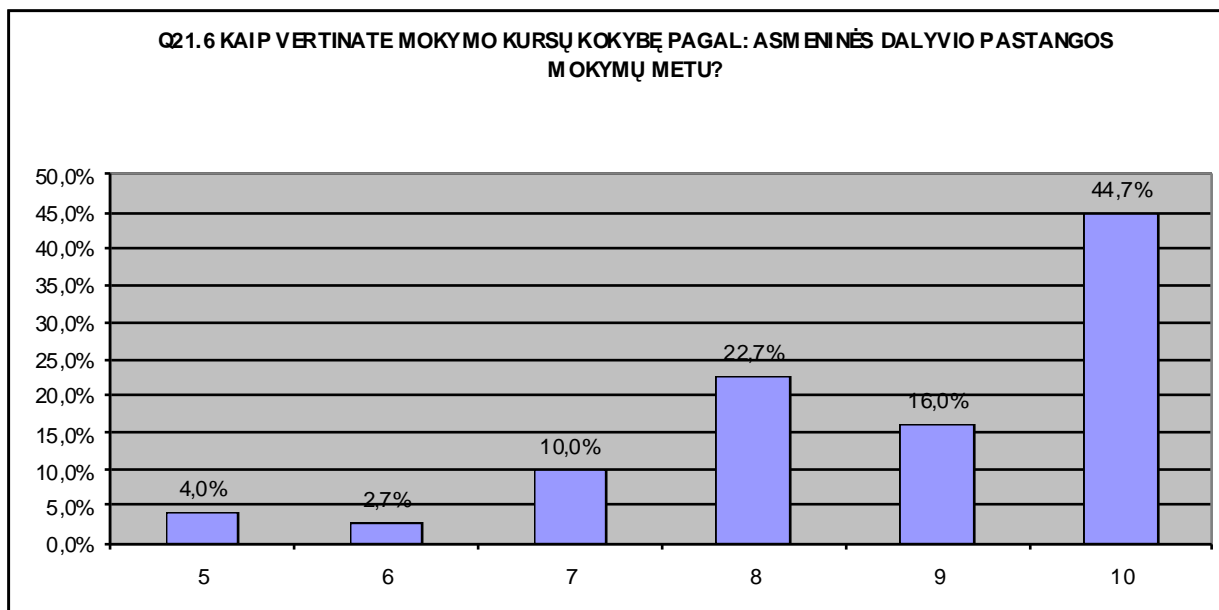
8.5. Mokymo kursų organizavimą pusė respondentų įvertino puikiai. Bendri vertinimai taipogi labai geri, tačiau yra ir pavienių nepalankių vertinimų. Mokymo proceso organizavimas ūkininkams buvo priimtinas, mokymo kursų organizacinė pusė atitinka ūkininkų poreikius ir lūkesčius.

2.13 lentelė. **Kaip vertinate mokymo kursų kokybę pagal mokymo kursų organizavimą?**

		3	5	6	7	8	9	10
		1	2	3	13	31	24	76
		0,7%	1,3%	2,0%	8,7%	20,7%	16,0%	50,7%
IŠSILAVINIMAS	AUKŠTASIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	0 .0%	1 50.0%	0 .0%	2 15.4%	10 32.3%	6 25.0%	12 15.8%
	KITA	0 .0%	0 .0%	1 33.3%	1 7.7%	7 22.6%	3 12.5%	17 22.4%
	NETURI SPEC. IŠSILAVINIMO	0 .0%	1 50.0%	0 .0%	4 30.8%	9 29.0%	7 29.2%	25 32.9%
	SPEC. VIDURINIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	1 100.0%	0 .0%	2 66.7%	6 46.2%	5 16.1%	8 33.3%	22 28.9%
ŪKININKAVIMO PATIRTIS	PRADEDANTIS ŪKININKAS	1 100.0%	1 50.0%	0 .0%	3 23.1%	9 29.0%	1 4.2%	18 23.7%
	PATYRĘS ŪKININKAS	0 .0%	1 50.0%	3 100.0%	10 76.9%	22 71.0%	23 95.8%	58 76.3%

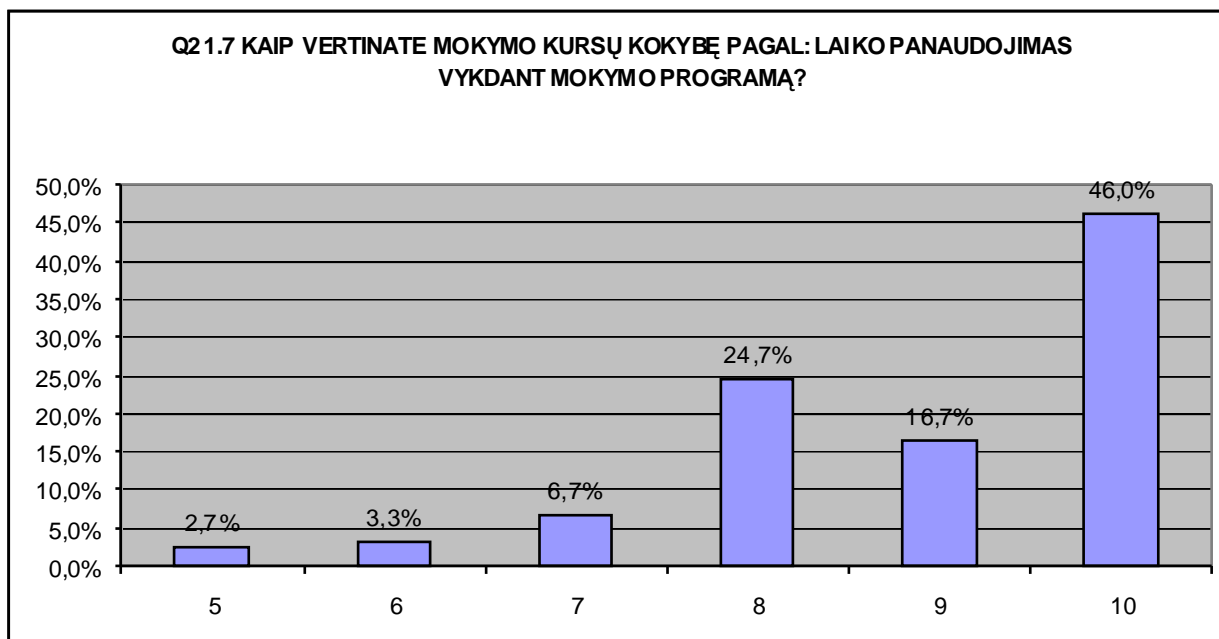
8.6. Atsakydami į klausimą apie asmenines dalyvio pastangas mokymų metu, respondentai vertino savo pačių pastangas. Neigiamų vertinimų nėra. Mokymo kursų dalyviai savo aktyvumą mokymo metu vertina aukštu balu. Tai rodo, kad dalyviai yra išitraukę ir suinteresuoti mokymo procesu ir eiga, iš mokymų siekia gauti naudos savo veiklai ir tobulinti savo kaip ūkininkų kompetenciją.

2.14 lentelė. **Kaip vertinate mokymo kursų kokybę pagal asmenines dalyvio pastangas mokymų metu?**

		5	6	7	8	9	10
		6	4	15	34	24	67
		4,0%	2,7%	10,0%	22,7%	16,0%	44,7%
IŠSILAVINIMAS	AUKŠTASIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	4 66.7%	2 50.0%	1 6.7%	7 20.6%	6 25.0%	11 16.4%
	KITA	0 .0%	1 25.0%	1 6.7%	6 17.6%	6 25.0%	15 22.4%
	NETURI SPEC. IŠSILAVINIMO	1 16.7%	1 25.0%	5 33.3%	10 29.4%	4 16.7%	25 37.3%
	SPEC. VIDURINIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	1 16.7%	0 .0%	8 53.3%	11 32.4%	8 33.3%	16 23.9%
ŪKININKAVIMO PATIRTIS	PRADEDANTIS ŪKININKAS	2 33.3%	1 25.0%	5 33.3%	11 32.4%	2 8.3%	12 17.9%
	PATYRĖS ŪKININKAS	4 66.7%	3 75.0%	10 66.7%	23 67.6%	22 91.7%	55 82.1%

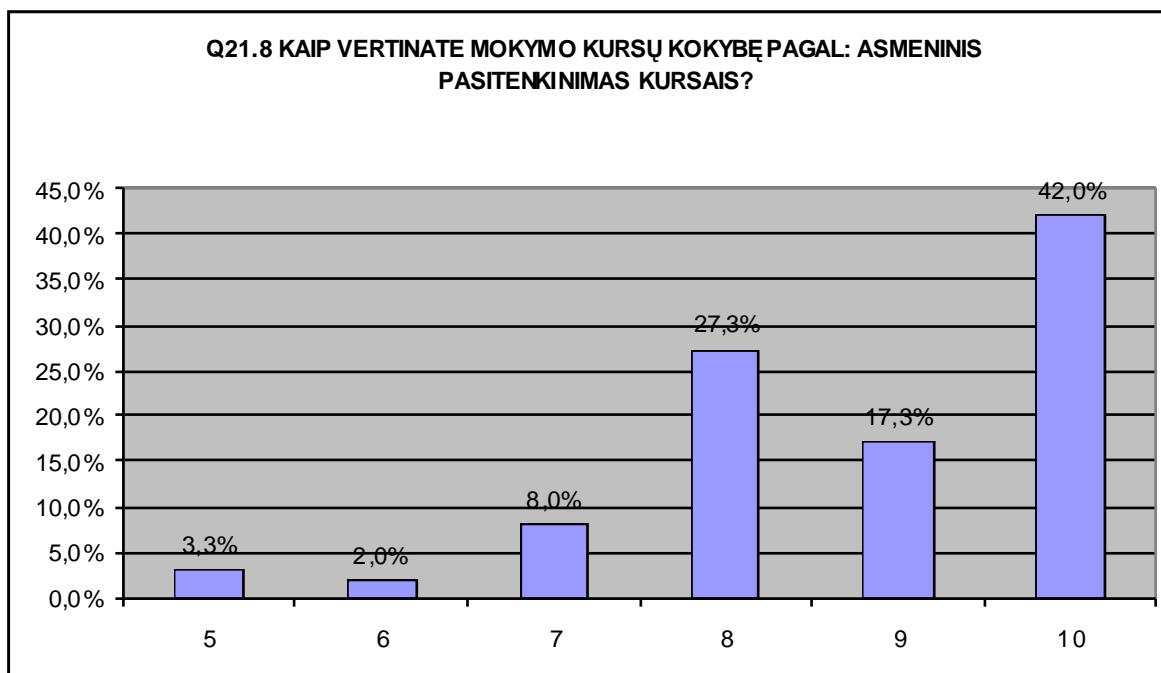
8.7. Vertindami laiko panaudojimą vykdant mokymo programą, dalyviai laiko švaistymu kursų organizatorių beveik nekaltino, laikas buvo naudojamas efektyviai. Ūkininkai mokymosi kursų laiko panaudojimą vertina kaip efektyvų.

2.15 lentelė. Kaip vertinate mokymo kursų kokybę pagal laiko panaudojimą vykdant mokymo programą?

		5	6	7	8	9	10
		4	5	10	37	25	69
		2,7%	3,3%	6,7%	24,7%	16,7%	46,0%
IŠSILAVINIMAS	AUKŠTASIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	1 25.0%	1 20.0%	3 30.0%	8 21.6%	6 24.0%	12 17.4%
	KITA	0 .0%	1 20.0%	1 10.0%	6 16.2%	6 24.0%	15 21.7%
	NETURI SPEC. IŠSILAVINIMO	1 25.0%	2 40.0%	3 30.0%	14 37.8%	7 28.0%	19 27.5%
	SPEC. VIDURINIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	2 50.0%	1 20.0%	3 30.0%	9 24.3%	6 24.0%	23 33.3%
ŪKININKAVIMO PATIRTIS	PRADEDANTIS ŪKININKAS	2 50.0%	0 .0%	3 30.0%	9 24.3%	2 8.0%	17 24.6%
	PATYRĘS ŪKININKAS	2 50.0%	5 100.0%	7 70.0%	28 75.7%	23 92.0%	52 75.4%

8.8. Vertindami asmeninį pasitenkinimą kursais, beveik 87 proc. kursų lankytojų išsakė pasitenkinimą jais. Ši dalis panaši į palankiai vertinusiųjų kursų kokybę ir efektyvumą dalį. Taigi, dauguma mokymo proceso dalyvių išsako asmeninį pasitenkinimą dalyvavimu mokymo kursuose.

2.16 lentelė. **Kaip vertinate mokymo kursų kokybę pagal asmeninį pasitenkinimą kursais?**

		5	6	7	8	9	10
		5	3	12	41	26	63
		3,3%	2,0%	8,0%	27,3%	17,3%	42,0%
IŠSILAVINIMAS	AUKŠTASIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	1 20.0%	0 .0%	2 16.7%	13 31.7%	5 19.2%	10 15.9%
	KITA	0 .0%	1 33.3%	2 16.7%	5 12.2%	9 34.6%	12 19.0%
	NETURI SPEC. IŠSILAVINIMO	2 40.0%	1 33.3%	4 33.3%	15 36.6%	6 23.1%	18 28.6%
	SPEC. VIDURINIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	2 40.0%	1 33.3%	4 33.3%	8 19.5%	6 23.1%	23 36.5%
ŪKININKAVIMO PATIRTIS	PRADEDANTIS ŪKININKAS	2 40.0%	1 33.3%	3 25.0%	12 29.3%	3 11.5%	12 19.0%
	PATYRĘS ŪKININKAS	3 60.0%	2 66.7%	9 75.0%	29 70.7%	23 88.5%	51 81.0%

8.9. Atsakydami į klausimus ar norėtų dalyvauti kituose mokymuose, daugiau negu pusė dalyvavusiųjų pareiškė norą ir toliau dalyvauti mokymuose. Tik labai maža dalis nusivylė tokio pobūdžio mokymais.

Daugiausia dalyvių surinktų **augalininkystės, gyvulininkystės, pienininkystės, ekologinio ūkininkavimo bei kompiuterinio raštingumo kursai**. Šie ūkininkų interesai daugiausia siejasi su jų ūkių specializacija ir atspindi norą plėsti žinias. Iš rezultatų matyti, kad greta profesinių žinių ūkininkams trūksta ūkio administravimo įgūdžių (buhalterijos, teisės žinių). Vertėtų atkreipti dėmesį, kad nemažai ūkininkų nurodo besidomintys naujomis žemės ūkio technologijomis, naujovišku, netradiciniu ūkininkavimu, naujomis veislėmis. Didelį ūkininkų domėjimąsi žemės ūkio naujovėmis atspindi ir susidomėjimas ekologiniu ūkininkavimu, uogininkyste.

2.17 lentelė. **Kokiuose mokymuose norėtumėte dalyvauti ateityje?**

ATSAKYMAI	ATSAKYMŲ SKAIČIUS	ATSAKYMŲ DALIS PROCENTAIS
ALTERNATYVOS	1	0,5%
ANALIZĖS	1	0,5%
APLINKOS TVARKYMO	1	0,5%
APLINKOSAUGOS	1	0,5%
AUGALININKYSTĖS	14	6,3%
AUGALU APSAUGOS	3	1,4%
AVIEČIŲ AUGINIMO	1	0,5%
AVININKYSTĖS	2	0,9%
BIOKURO	1	0,5%
BITININKYSTĖS	1	0,5%
BRAŠKININKYSTĖS	3	1,4%
BUHALTERIJS	8	3,6%
BULVIU VEISLIŲ IR JŲ AUGINIMAS	3	1,4%
CHEMIKALŲ NAUDOJIMO	5	2,3%
APIE DARBO SANTYKIUS	1	0,5%
DARŽININKYSTĖS	7	3,2%
EFEKTYVESNIO ŪKININKAVIMO	1	0,5%
EKOLOGINIO AVIEČIŲ AUGINIMO	1	0,5%
EKOLOGINIO JUODŪJŲ SERBENTŲ AUGINIMO	1	0,5%
EKOLOGINIO ŪKININKAVIMO	15	6,8%
FINANSŲ	2	0,9%
GANYKLŲ RENGIMO	1	0,5%
GYVULININKYSTĖS	22	10,0%
GRŪDŲ AUGINIMO	1	0,5%
KOMERCINIO BRAŠKIŲ AUGINIMO	1	0,5%
KOMPIUTERINIO RAŠTINGUMO	15	6,8%
MECHANIZACIJOS	1	0,5%
MELŽIMO EFEKTYVUMO	1	0,5%
MĖSINIŲ GALVIJŲ AUGINIMO	1	0,5%
MIŠKININKYSTĖS	2	0,9%
APIE NAUJAS PARAMAS	1	0,5%
NAUJŲ ŪKININKAVIMO METODŲ	1	0,5%
APIE NAUJAS BULVIŲ VEISLES	1	0,5%
APIE NAUJAS TECHNOLOGIJAS	8	3,6%
APIE NAUJAS VEISLES	2	0,9%
NETRADICINIO / NAUJOVIŠKO ŪKININKAVIMO	4	1,8%
NEŽINO / NENURODĖ	31	14,0%
APIE PARAMOS PANAUDOJIMĄ	1	0,5%
APIE PAŠARUS	4	1,8%

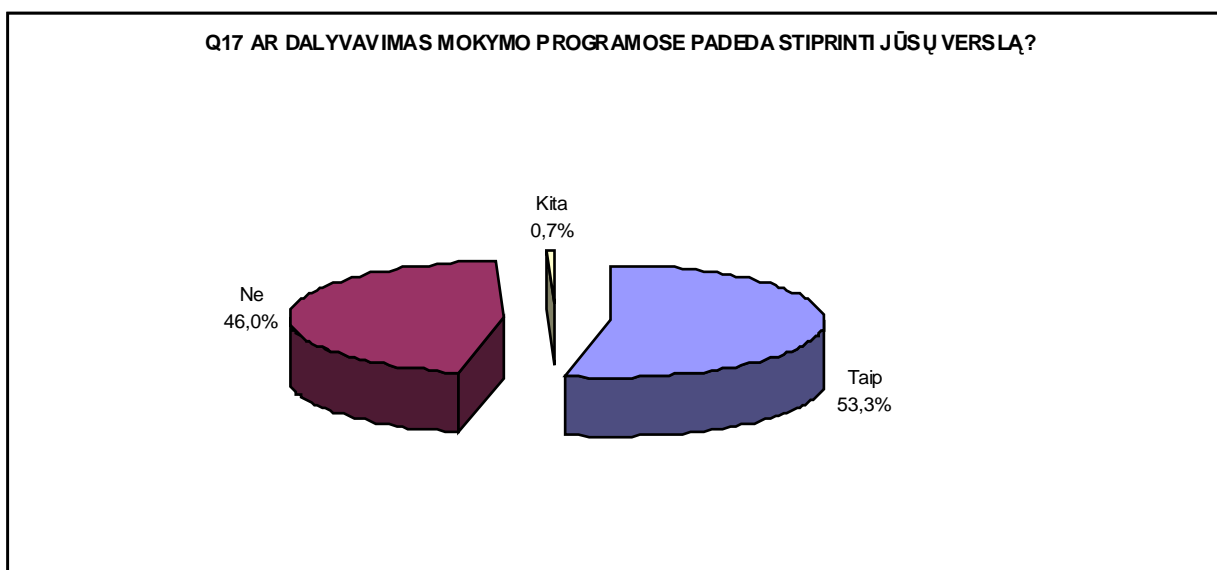
PIENININKYSTĖS	16	7,2%
PLANTACIJŲ AUGINIMO	1	0,5%
APIE PRODUKTO POREIKIUS RINKOJE	1	0,5%
SĖKLININKYSTĖS	2	0,9%
SODININKYSTĖS	4	1,8%
STATYBOS	2	0,9%
TECHNIKOS / TECHNOLOGIJOS	2	0,9%
APIE TECHNOLOGINES ŽOLES	1	0,5%
APIE TEISĖ	2	0,9%
APIE TURIZMĄ	1	0,5%
ŪKIO VADYBOS	1	0,5%
UOGININKYSTĖS	5	2,3%
APIE VAISMEDŽIUS	1	0,5%
APIE VAISTUS	1	0,5%
VETERINARIJOS	1	0,5%
VYTELIŲ PYNIMO	1	0,5%
ŽEMDIRBYSTĖS	5	2,3%
ŽEMĖS ŪKIO DARBUOTOJŲ SAUGUMO IR SVEIKATOS TAISYKLIŲ	1	0,5%
ŽOLIŲ TVARKYMO	1	0,5%
ŽUVININKYSTĖS	1	0,5%

Atsakydami į klausimą, kokių mokymo organizacijų vykdomuose mokymuose norėtų dalyvauti ateityje, daugiausia – 15 proc. respondentų -- nurodė aukščiausio lygio mokymo institucijas. Po 10 proc. respondentų rinktuši Pajūrio žemės ūkio ir Veisiejų technologijos ir verslo mokyklas.

9. Ūkininkavimo efektyvumo didėjimo mokymų pagalba analizė

atspindi, ar mokymo kursai ir juose pateikta bei įsisavinta informacija (teorinė bei praktinė) padeda kelti ūkininkų veiklos efektyvumą, ar stiprina ūkininkų verslumo gebėjimus ir praktines galimybes, ar skatina plėsti ūkį bei ieškoti naujų ūkininkavimo veiklos krypčių, ar didina ūkininkavimo veiklos pelningumą.

9.1. Atsakant į klausimą, ar dalyvavimas mokymo programose stiprina ūkininkų verslumą, ūkininkų nuomonės pasiskirsto praktiškai po lygiai.

2.19 lentelė. Ar dalyvavimas mokymo programose padeda stiprinti Jūsų verslą?

		Taip	Ne	Kita
		80 53,3%	69 46,0%	1 0,7%
IŠSILAVINIMAS	AUKŠTASIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	12 38.7%	18 58.1%	1 3.2%
	KITA	10 34.5%	19 65.5%	0 .0%
	NETURI SPEC. IŠSILAVINIMO	29 63.0%	17 37.0%	0 .0%
	SPEC. VIDURINIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	29 65.9%	15 34.1%	0 .0%
ŪKININKAVIMO PATIRTIS	PRADEDANTIS ŪKININKAS	19 57.6%	14 42.4%	0 .0%
	PATYRĘS ŪKININKAS	61 52.1%	55 47.0%	1 .9%

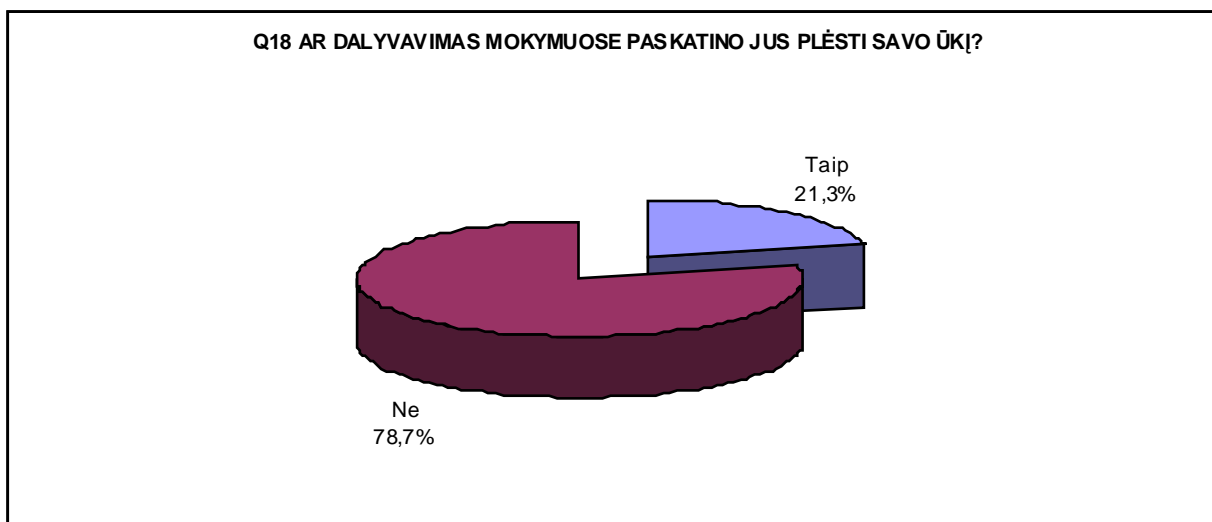
Beveik pusė ūkininkų subjektyviai vertina, kad dalyvavimas mokymo programose ir kursuose jų kaip ūkininkų verslumo nestiprina, mokymo metu pateiktos ir gautos žinios nepadidina jų praktinės ūkininkavimo veiklos efektyvumo, tačiau kita pusė teigia priešingai, kad mokymo programos ir dalyvavimas kursuose stiprina jų kaip ūkininkų verslumo gebėjimus, suteikdamas naujos ir naudingos informacijos bei žinių. Skeptiškiausiai nusiteikę aukštąjį žemės ūkio ir kitokį išsilavinimą turintys ūkininkai

Žemiau pateikiami atsakymai tų, kurie konkrečiai įvardino veiksnius, kuriais mokymai padeda verslo stiprinimui.

2.20 lentelė. **Kuo padeda?**

ATSAKYMAI	ATSAKYMŲ SKAIČIUS	ATSAKYMŲ DALIS PROCENTAIS
GAVO NAUJOS IR NAUDINGOS INFORMACIJOS	66	82,5%
IŠMOKO NAUDOTIS INTERNETU IR RASTI NAUDINGOS INFORMACIJOS	1	1,3%
LENGVIAU RANDA REIKALINGĄ INFORMACIJĄ	1	1,3%
NAUJA PATIRTIS	1	1,3%
NENURODĖ / NEŽINO	2	2,5%
STENGSIŠ PRITAIKYTI GAUTĄ INFORMACIJĄ	4	5,0%
TAPO PROFESIONALESNIS ŪKININKAS	1	1,3%
TIKSLI IR REIKIAMA INFORMACIJA / NEREIKIA PATIEMS EKSPERIMENTUOTI	1	1,3%
ŽINIOS APIE TECHNOLOGIJŲ PANAUDOJIMĄ	3	3,8%

9.2. Į klausimą, ar dalyvavimas mokymuose paskatino ūkininkus plėsti savo ūkį, didžioji dauguma ūkininkų atsako neigiamai.

2.21 lentelė. **Ar dalyvavimas mokymuose paskatino Jus plėsti savo ūkį?**

		Taip	Ne
		32 21,3%	118 78,7%
IŠSILAVINIMAS	AUKŠTASIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	5 16.1%	26 83.9%
	KITA	9 31.0%	20 69.0%
	NETURI SPEC. IŠSILAVINIMO	8 17.4%	38 82.6%
	SPEC. VIDURINIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	10 22.7%	34 77.3%
ŪKININKAVIMO PATIRTIS	PRADEDANTIS ŪKININKAS	6 18.2%	27 81.8%
	PATYRĘS ŪKININKAS	26 22.2%	91 77.8%

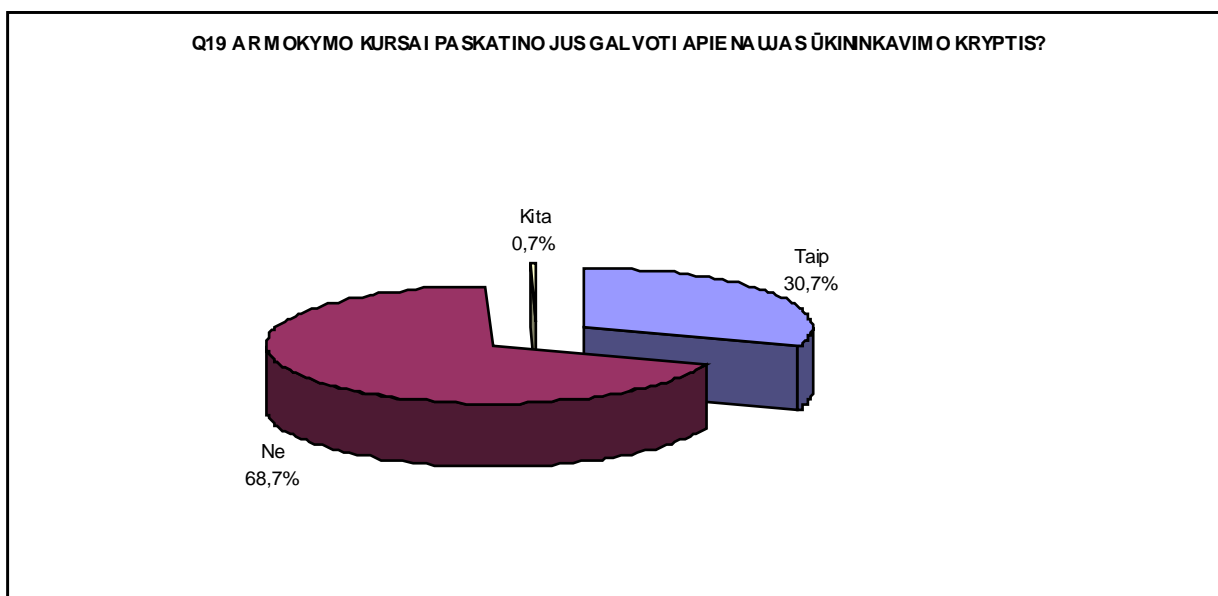
Dalyvavimas mokymo programose didžiosios dalies ūkininkų neskatina plėsti savo ūkio ar plėtoti ūkininkavimo veiklą. Panašu, kad šiuo atveju lemia kitos priežastys – darbo jėga, techniniai pajėgumai, turimos žemės dydis, investicinės galimybės ar kita. Tačiau penktoji dalis ūkininkų teigia, kad vis tik mokymai skatina ūkio plėtrą, leidžia panaudoti naujai įgytas žinias, pritaikyti naujas ūkio plėtros strategijas.

Tų, kuriems kursai buvo stimulas plėsti ūkius, nuomonės pateikiamos žemiau.

2.22 lentelė. Koku būdu?

ATSAKYMAI	ATSAKYMŲ SKAIČIUS	ATSAKYMŲ DALIS PROCENTAIS
APSODINA DIDESNIUS PLOTUS	1	3,1%
ATNAUJINA ĮRANGĄ	1	3,1%
BANDO NAUJAS ŪKININKAVIMO KRYPTIS	1	3,1%
DIDINA GALVIJŲ SKAIČIŲ	1	3,1%
EFEKTYVIAU AUGINA BRAŠKES	1	3,1%
EFEKTYVIAU NAUDOJA TURIMĄ ŽEMĘ	1	3,1%
EFEKTYVIAU ŪKININKAUJA	1	3,1%
GAMINA PAŠARUS	1	3,1%
GAMINA SAVUS PAŠARUS	1	3,1%
GAMINA TRĄŠAS SAVO REIKMĖMS	1	3,1%
GAVO NAUJŲ ŽINIŲ IR TOLIAU GALVOS	1	3,1%
ĮSIGIJO DAUGIAU GALVIJŲ	1	3,1%
IŠBANDO NAUJAS KRYPTIS	1	3,1%
IŠBANDO NAUJAS VEISLES	2	6,3%
ĮVAIRIŲ STRATEGIJŲ TAIKYMU	1	3,1%
MĄSTO APIE ŪKIO PLĖTIMĄ	1	3,1%
NAUJŲ VEISLIŲ IŠBANDYMAS	1	3,1%
NEŽINO / NENURODĖ	2	6,3%
PADIDINO PRIEAUGLĮ	1	3,1%
PANAUDOJA ĮGYTAS ŽINIAS	3	9,4%
PLEČIA SAVO ŪKĮ	2	6,3%
PLEČIA, TOBULINA ŪKĮ	3	9,4%
PRADĖJO NAUJĄ ŪKININKAVIMO KRYPTĮ	1	3,1%
SKATINA TOBULĖTI	1	3,1%
TAIKO NAUJAS TEHCNOLOGIJAS	1	3,1%

9.3. Į klausimą, ar mokymo kursai paskatino ūkininkus galvoti apie naujas ūkininkavimo kryptis, dauguma ūkininkų atsako neigiamai.

2.23 lentelė. Ar mokymo kursai paskatino Jus galvoti apie naujas ūkininkavimo kryptis?

		Taip	Ne	Kita
		46 30,7%	103 68,7%	1 0,7%
IŠSILAVINIMAS	AUKŠTASIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	10 32,3%	21 67,7%	0 .0%
	KITA	12 41,4%	17 58,6%	0 .0%
	NETURI SPEC. IŠSILAVINIMO	12 26,1%	33 71,7%	1 2,2%
	SPEC. VIDURINIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	12 27,3%	32 72,7%	0 .0%
ŪKININKAVIMO PATIRTIS	PRADEDANTIS ŪKININKAS	14 42,4%	18 54,5%	1 3,0%
	PATYRĖS ŪKININKAS	32 27,4%	85 72,6%	0 .0%

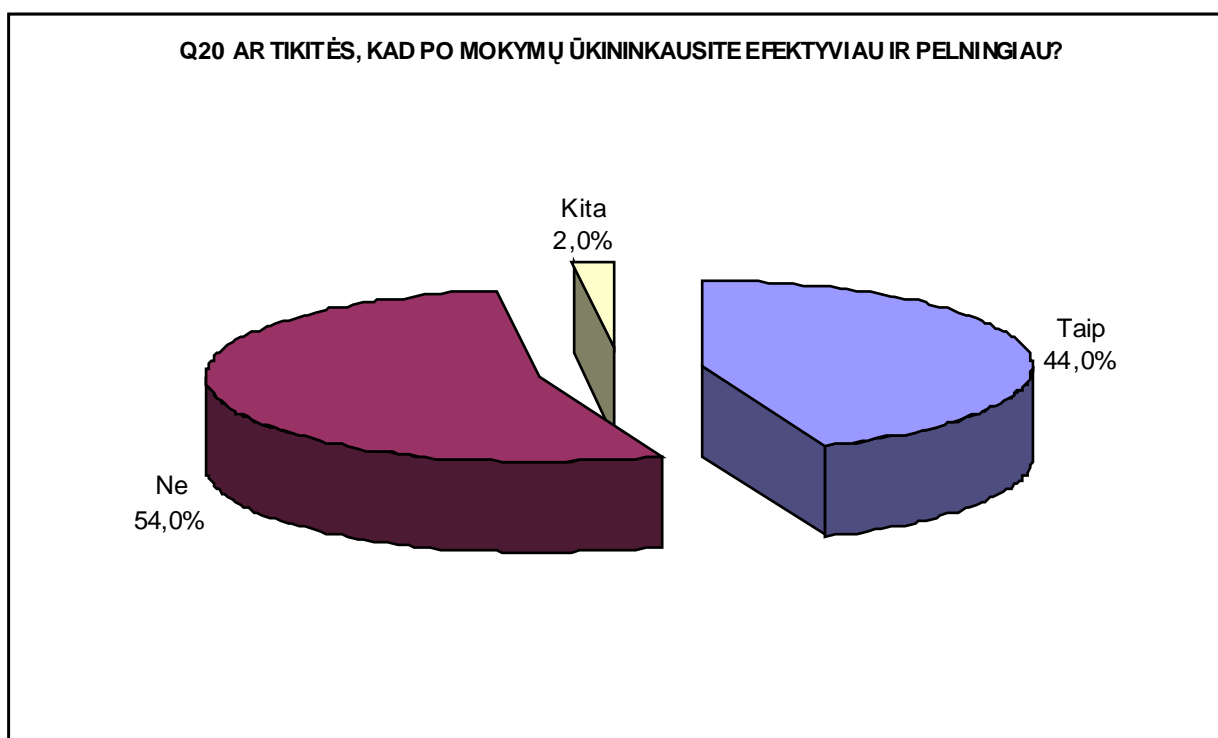
Mokymo programos ir organizuojami kursai daugumai ūkininkų neturi teigiamos įtakos galvojant apie ūkininkavimo veiklos krypčių atnaujinimą, keitimą. Ūkininkai lieka prie savo veiklos krypčių ir nesiima priemonių ką nors keisti. Tačiau trečioji dalis ūkininkų linkę ieškoti naujų ūkininkavimo veiklos krypčių ir mokymo kursai juos šia linkme įtakoja teigiamai. Daugiausiai tokių buvo tarp pradedančių ūkininkų.

Dauguma iš jų galvoja apie ekologinį ūkininkavimą.

2.24 lentelė. Apie kokias ūkininkavimo kryptis galvojate?

ATSAKYMAI	ATSAKYMŲ SKAIČIUS	ATSAKYMŲ DALIS PROCENTAIS
ALTERNATYVIOS KRYPTYS (TURIZMAS)	1	2,2%
AUGALININKYSTĖ	1	2,2%
AVIEČIŲ AUGINIMAS	2	4,3%
BIOKURAS	1	2,2%
BITININKYSTĖ	1	2,2%
BRAŠKININKYSTĖ	1	2,2%
BRAŠKININKYSTĖ, BULVININKYSTĖ	1	2,2%
EKOLOGINIS ŪKININKAVIMAS	12	26,1%
GRŪDINĖS KULTŪROS	2	4,3%
GYVULIŲ, AVIEČIŲ AUGINIMAS	1	2,2%
KAIMO TURIZMAS	2	4,3%
MĖSINĖ GYVULININKYSTĖ	2	4,3%
MĖSINIAI GALVIJAI	3	6,5%
NAUJI VERSLINIAI AUGALAI: BULVĖS, BRAŠKĖS	1	2,2%
NAUJŲ VEISLIŲ UOGOS	1	2,2%
NENURODĖ	2	4,3%
NĖRA LĖŠŲ, GYVULININKYSTĖS PLĖTIMAS	1	2,2%
NETRADICINIS ŪKININKAVIMAS	1	2,2%
PIENININKYSTĖ	4	8,7%
SODININKYSTĖ, UOGOS	1	2,2%
TURIZMAS	1	2,2%
UOGAKRŪMIŲ, DARŽOVIŲ AUGINIMAS	1	2,2%
UOGININKYSTĖ	2	4,3%
ŽINDENIŲ KARVIŲ AUGINIMAS	1	2,2%

9.4. Klausimas, ar ūkininkai tikisi, kad po mokymų ūkininkaus efektyviau ir pelningiau, buvo atsakyta labiau neigiamai, tačiau buvo ir nemažai teigiamų atsakymų.

2.25 lentelė. Ar tikitės, kad po mokymų ūkininkausite efektyviau ir pelningiau?

		Taip	Ne	Kita
		66 44,0%	81 54,0%	3 2,0%
IŠSILAVINIMAS	AUKŠTASIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	11 35.5%	20 64.5%	0 .0%
	KITA	16 55.2%	13 44.8%	0 .0%
	NETURI SPEC. IŠSILAVINIMO	17 37.0%	27 58.7%	2 4.3%
	SPEC. VIDURINIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	22 50.0%	21 47.7%	1 2.3%
ŪKININKAVIMO PATIRTIS	PRADEDANTIS ŪKININKAS	12 36.4%	21 63.6%	0 .0%
	PATYRĘS ŪKININKAS	54 46.2%	60 51.3%	3 2.6%

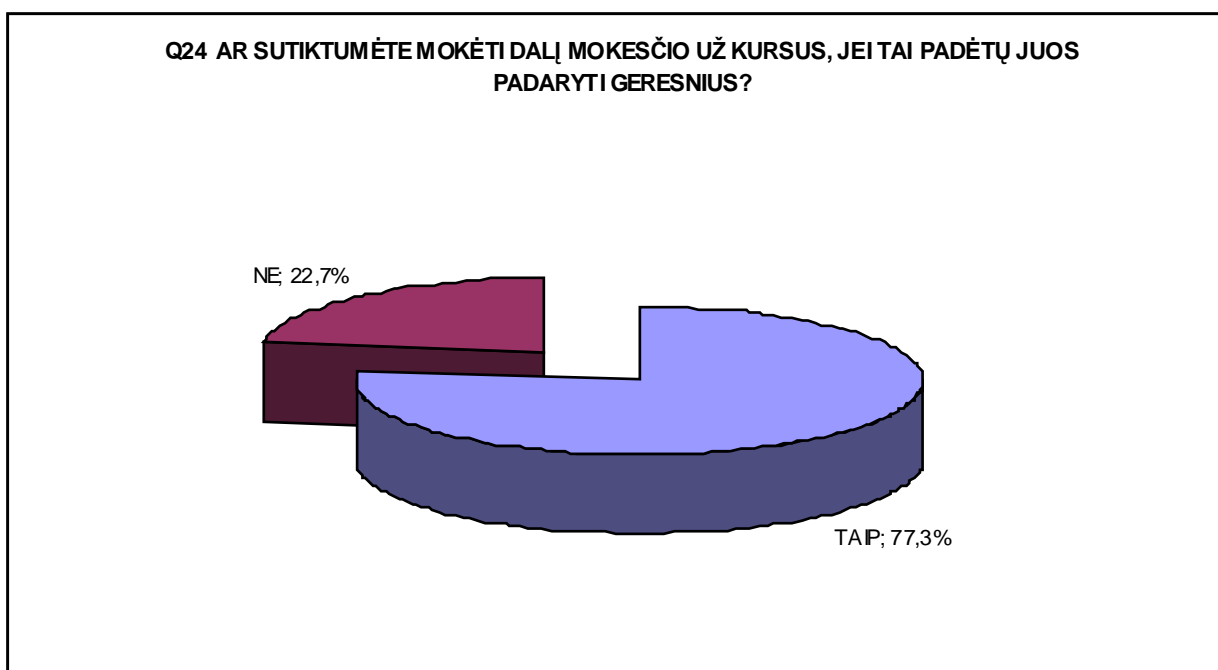
Atsakymų pasiskirstymas rodo, kad ūkininkai abejoja dėl mokymo įtakos praktiniam ūkininkavimo efektyvumo didėjimui ir galimybei dirbti pelningiau. Didesnioji pusė mokymų dalyvių, ypač ūkininkai su aukštesniu išsilavinimu, galimybes ūkininkauti efektyviau ir pelningiau po mokymo programų išklauso vertina neigiamai. Tačiau beveik pusė ūkininkų, dažniau turinčių specialų vidurinį išsilavinimą žemės ūkio srityje, tokią galimybę vertina teigiamai. Jų nuomone, mokymai gali padėti ūkininkauti efektyviau ir gauti daugiau apčiuopiamos naudos iš savo ūkio veiklos. Daugiausiai optimistiškai nusiteikusių tarp tų, kurie neturi reikiamo išsilavinimo ir žinių.

2.26 lentelė. Kokiu būdu?

ATSAKYMAI	ATSAKYMŲ SKAIČIUS	ATSAKYMŲ DALIS PROCENTAIS
AUGINS DARŽOVES	1	1,5%
DAUGIAU ŽINO APIE BULVES, JŲ LIGAS, DIRVŲ PARUOŠIMĄ	1	1,5%
GERIAU REALIZUOS DERLIŲ	1	1,5%
EFEKTYVESNIS TRĄŠŲ PARINKIMAS	1	1,5%
GAUTOS ŽINIOS PADĖS GERIAU TVARKYTI APSKAITĄ	1	1,5%
IŠSISAVINO GERESNES ŪKININKAVIMO TECHNOLOGIJAS	1	1,5%
GERIAU ORIENTUOJASI ŪKININKAVIME	1	1,5%
IŠMANO NAUJAS TECHNOLOGIJAS	1	1,5%
JAU ĮRODĖ ŠIŲ METŲ GERESNIS DERLIUS	1	1,5%
JEI DAUGIAU DIRBI, DAUGIAU IR UŽDIRBI	1	1,5%
LENGVIAU BUS REALIZUOTI DERLIŲ	1	1,5%
LABAI DAUG ŽINIŲ, GALIMA PRITAIKYTI ĮVAIRIOSE SRITYSE	1	1,5%
LENGVIAU PRADĖTI VERSLĄ	1	1,5%
MODERNIZUOJANT ŪKĮ	4	6,1%
MODERNIZUOJANT, FINANSŲ RIBOSE	1	1,5%
NAUJOS VEISLĖS PADĖS DIDINTI EFEKTYVUMĄ	1	1,5%
NAUJOS VEISLĖS	1	1,5%
NAUJOVĖS PADĖS MAŽINTI SAVIKAINĄ	1	1,5%
NAUJŲ PAŠARŲ ATRADIMAI, MODERNIZUODAMI GAUSIM DIDESNĘ PRODUKCIJĄ	1	1,5%
NAUJŲ TECHNOLOGIJŲ NAUDOJIMAS PADEDA STIPRINTI ŪKĮ	1	1,5%
NAUJŲ TECHNOLOGIJŲ TAIKYMAS PADEDA EFEKTYVIAU ŪKININKAUTI	1	1,5%
NENURODĖ	10	15,2%
NES NAUDOSIM NAUJAS TECHNOLOGIJAS	3	4,5%
NEŽINO / NENURODĖ	1	1,5%
PADĖS ŪKININKAUTI EKONOMIŠKIAU	1	1,5%
PADIDĖS REALIZAVIMAS PRODUKTŲ	1	1,5%

PANAUDOJANT GAUTĄ INFORMACIJĄ	9	13,5%
PANAUDOJANT SKAIČIAVIMUS PELNINGUMUI NUSTATYTI	1	1,5%
PASIPELNYS IS GAUTŲ PRAKTINIŲ ŽINIŲ PRITAIKYMO	1	1,5%
PASIRINKTI GERESNES KULTŪRAS, ŪKININKAVIMO TECHNOLOGIJAS	1	1,5%
PAŽANGESNIŲ TECHNOLOGIJŲ NAUDOJIMAS SUTEIKS EFEKTYVUMO	1	1,5%
PER KURSUS SUSIPAŽINUS SU BENDRAMINČIAIS, LENVIU RASTI „KLIENTŲ“	1	1,5%
PRITAIKANT ŽINIAS	1	1,5%
PRITAIKO PRAKTIKOJE	1	1,5%
PRITAIKYSIU GERIAUSIUS PASIEKIMUS	2	3,0%
TEORINES ŽINIAS PRITAIKIUS PRAKTIKOJE, EFEKTYVESNIS DARBAS	1	1,5%
TEORINĖS ŽINIOS, GAUTOS MOKYMU METU	1	1,5%
TIKISI GERESNIO DERLIAUS	1	1,5%
TIKISI, JOG INVESTICIJOS IR NAUJOS ŽINIOS PADES EFEKTYVIAU ŪKININKAUTI	1	1,5%
TIKSLIAU ŽINO KĄ DARYTI, EFEKTYVIAU PANAUDOS LAIKĄ	1	1,5%
ŪKININKAUS EKOLOGIŠKIAU	1	1,5%
VISADA TIKIMASI , KAD PELNAS DIDĖS	1	1,5%
ŽINIOS IR KONSULTAVIMAS SU KITAIŠ ŪKININKAIS	1	1,5%

10. Ar ūkininkai suinteresuoti gauti kuo geresnius mokymus, atspindi klausimas, ar sutiktų ūkininkai mokėti dalį mokesčio už kursus, jei tai darytų juos geresnius. Atsakymai į šį klausimą rodo, kad ūkininkai siekia gauti gerus mokymus ir yra linkę už juos mokėti.

2.27 lentelė. Ar sutiktumėte mokėti dalį mokesčio už kursus, jei tai padėtų jus padaryti geresnius?

		TAIP	NE
		116 77,3%	34 22,7%
IŠSILAVINIMAS	AUKŠTASIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	25 80.6%	6 19.4%
	KITA	26 89.7%	3 10.3%
	NETURI SPEC. IŠSILAVINIMO	31 67.4%	15 32.6%
	SPEC. VIDURINIS ŽEMĖS ŪKIO SRITYJE	34 77.3%	10 22.7%
ŪKININKAVIMO PATIRTIS	PRADEDANTIS ŪKININKAS	25 75.8%	8 24.2%
	PATYRĘS ŪKININKAS	91 77.8%	26 22.2%

Tokia nuomonė rodo, kad ūkininkams yra svarbu, kokiuose kursuose jie dalyvauja ir kokios kokybės paslaugas mokymo kursuose jie gauna.

III. ŪKININKŲ APKLAUSOS IŠVADOS

Sūpriosios pusės:

Bendrai analizuojant ūkininkų atsakymus apie mokymo kursus ir programas, stebima tendencija, kad ūkininkai pačias mokymų programas, mokymų organizavimo procesą ir eigą, mokymo metu gautą informaciją ir žinias vertina teigiamai. Juos tenkina tiek mokymo programų pasiūla ir pasirinkimas, tiek mokymo eigoje pateikiamos informacijos kiekis ir kokybė. Pats mokymų turinys yra vertinamas pakankamai aukštai tiek aktualumo ir naudingumo aspektu, tiek teorinių ir praktinių žinių, įgytų mokymų metu, požiūriu. Tačiau pastebima, kad ūkininkai geriau vertina kursų metu gaunamas teorines žinias, tuo tarpu praktines žinias vertina šiek tiek santūriau. Taip pat aukštu balu vertinamas dėstytojų darbo efektyvumas bei pačių dalyvių įdėtų pastangų mokymosi eigoje lygis.

Absoliuti dauguma kursų dalyvių yra patenkinta tuo, kad dalyvavo kursuose, ir norėtų mokytis toliau. Didžioji dalis kursų dalyvių asmeniškai įsitraukė į mokymosi veiklą ir parodė suinteresuotumą mokymo procesu ir eiga. Kursų dalyviai aktyviai siekia gauti naudos iš mokymų ir kelia nemažus reikalavimus kursų kokybei ir turiniui.

Mokymosi interesai pasiskirsto keliomis kryptimis – didžioji dalis ūkininkų pageidauja gilinti žinias siekdami tobulinti savo ūkį tradicinėse Lietuvos žemės ūkio srityse – gyvulininkystėje, augalininkystėje, pienininkystėje. Nemažai daliai ūkininkų trūksta bendrųjų gebėjimų, ypač kompiuterinio raštingumo bei įgūdžių administruojant ūkį ir laikantis šiuolaikiškų ūkininkavimo standartų. Reikia pažymėti, kad santykinai didelė ūkininkų dalis domisi naujomis žemės ūkio veiklomis ir technologijomis. Itin daug besidominčiųjų ekologiniu ūkininkavimu.

Ūkininkai yra motyvuoti gauti kuo geresnes mokymo ir švietimo paslaugas. Didžioji dalis ūkininkų sutiktų mokėti dalį mokesčio už kursus, jei tai padėtų padaryti juos kokybiškesnius.

Tobulintinos sritys:

Ūkininkų mokymosi interesai yra nevienodi. Labai skiriasi ūkininkų, turinčių aukštąjį išsilavinimą žemės ūkio srityje, specialų išsilavinimą ir ūkininkų, kurie turi kitokį, ne žemės ūkio išsilavinimą, mokymosi poreikiai ir kursų naudingumo vertinimai. Ūkininkai su aukštuoju išsilavinimu žemės ūkio srityje daug rečiau nurodė, kad yra patenkinti teorinėmis ir praktinėmis kursuose gaunamomis žiniomis. Taip pat tik mažiau nei pusė jų nurodė, jog mokymo programos atitinka jų poreikius. Pradedantys ūkininkai dažniau yra patenkinti mokymais, nes kursai padeda jiems ieškoti naujų verslo galimybių.

Prieštarinę informaciją teikia mokymo rezultatų vertinimo analizė, kai tiriama, kokią naudą turi ūkininkai iš organizuojamų mokymų, kaip pagerėja jų veiklos efektyvumas, ūkininkavimo kokybė, ar atsiranda galimybė padidinti veiklos pelningumą, ar keičiasi ir plečiasi veiklos sferos ir apimtys. Šie klausimai ūkininkams kelia dvejonių. Dažnai gana pozityviai įvertinamos galimybės padidinti savo verslumo galimybes ir ūkininkauti efektyviau ir pelningiau, tačiau vertinant praktinę pokyčių pusę – naujų ūkininkavimo kryptių paiešką ir/ar ūkio plėtrą – dauguma ūkininkų teigia, jog mokymo kursai nepadarė įtakos praktiniam ūkininkavimo veiklų tobulėjimui.

Mokymo programos ir organizuojami kursai daugumai ūkininkų neturi teigiamos įtakos galvojant apie ūkininkavimo veiklos kryptių atnaujinimą, keitimą. Tik nedidelė dalis apklaustų ūkininkų teigia, jog mokymai skatino plėsti savo ūkį, taip pat mažiau nei pusė

ūkininkų tikisi, jog mokymai padės stiprinti jų verslą. Optimistiškesni šiuo atžvilgiu pradedantys ir žemesnio išsilavinimo apklaustieji. Todėl tyrimo metu surinkti duomenys verčia daryti išvadą, jog mokymai pagal BPD priemonę „Mokymas“ nepakankamai skatina ūkininkų verslumą.

Pagal mokymo programų populiarumo rodiklius, vadybos ir verslo programos yra pakankamai plačiai vykdomos žemės ūkio specialistų mokymuose, tačiau tyrimo išvadose pateikti žemdirbių vertinimai rodo, kad jų verslumo plėtros pokyčiai nėra pakankami. Tai reiškia, kad mokymo programos neduoda tokio efektyvaus rezultato siekiant verslumo skatinimo tikslų, kokio norėtųsi. Todėl į mokymo programas reikėtų įtraukti daugiau inovatyvių verslumą skatinančių poveikio priemonių, susijusių su verslo idėjų žemės ūkyje vystymu, verslo karjeros propagavimu, verslininko įvaizdžio žemės ūkio sektoriuje populiarinimu, verslininkų bendradarbiavimo/kooperacijos vystymu, geros verslo aplinkos kūrimo mokymu ir kt. Svarbu mokyti nuosavo verslo kūrimo ir plėtojimo bei būdų, kaip skatinti verslo konkurencingumą.

Kadangi verslumas – tai kūrybingos, veiklios ir atsakingos asmenybės bruožas, asmenybės tobulėjimo būdas, savarankiškumo ir laisvės įrankis bei visuomenės gyvenimo kokybės gerinimo katalizatorius, tai į mokymo programų praktinę dalį verta įkomponuoti modulius, apimančius pagrindinius verslumo komponentus ir jų ugdymą, t.y. verslios asmenybės savybių lavinimas, verslumo ugdymo būdai ir verslumui reikalingos aplinkos kūrimas, sprendžiant klausimus, kaip ir nuo ko pradėti verslą žemės ūkio srityje.

C. PARAMOS SKYRIMAS PAGAL BPD PRIEMONĘ „MOKYMAS“

I. TEISINĖ BAZĖ, REGLAMENTUOJANTI PARAMOS SKYRIMĄ PAGAL BPD PRIEMONĘ „MOKYMAS“

Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, atsivėrė papildomos galimybės subalansuoti kaimo plėtrai, susijusiai su ūkininkavimo veiklos įvairinimu ir pertvarka. Dirbančiųjų žemės ūkyje profesinės kvalifikacijos kėlimui skiriama ES struktūrinių fondų parama per BPD priemonę „Mokymas“ papildo esamą neformaliojo žemdirbių profesinio mokymo sistemą.

Svarbiausi susiję dokumentai:

Lietuvos Respublikos Žemės ūkio ir kaimo plėtros įstatymas (aktuali 2002 m. birželio 25 d. įstatymo Nr. IX-987 redakcija, galioja nuo 2003 m. sausio 01 d.). Žemės ūkio ir kaimo plėtros politiką įgyvendina Vyriausybė, Žemės ūkio ministerija, Vyriausybės įgaliotos kitos institucijos bei savivaldybių institucijos pagal įstatymų ir kitų teisės aktų suteiktą kompetenciją. Vyriausybė iš valstybės ir savivaldybių institucijų, visuomeninių organizacijų atstovų suformuoja patariamąją, visuomeniniais pagrindais dirbančią instituciją – Kaimo plėtros tarybą.

Europos Sąjungos paramos žemės ūkiui ir kaimo plėtrai lėšas administruoja bei jų mokėjimo ir kontrolės funkcijas atlieka Nacionalinė mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos ir kitos Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliotos ir Europos Bendrijų Komisijos akredituotos institucijos. Valstybės paramos žemės ūkiui ir kaimo plėtrai lėšas administruoja Nacionalinė mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos ir kitos Vyriausybės įgaliotos institucijos.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2005 m. balandžio 18 d. nutarimu Nr.414 pakeitė Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gegužės 31 d. nutarimą Nr. 649 „Dėl Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų administravimo Lietuvoje“ ir patvirtino **„Institucijų, atsakingų už Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų, skirtų Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumentui įgyvendinti, administravimą, atsakomybės ir funkcijų paskirstymo taisyklės“**. BPD priemonės „Mokymas“ atskaitinga tarpinė institucija yra Žemės ūkio ministerija. Atskaitinga įgyvendinančioji institucija – Nacionalinė mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos. Žemės ūkio ministerija yra atsakinga už BPD priemonės „Mokymas“ veiklos atrankinius patikrinimus institucija.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2005 m. kovo 31 d. nutarimu Nr. 344 patvirtino **„Maksimalią lėšų sumą, dėl kurios 2005 metais asignavimų valdytojai turi teisę priimti išpareigojimus, sudarydami sutartis dėl projektų, remiamų iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir bendrojo finansavimo lėšų, įgyvendinimo pagal Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento priemones“**. Lietuvos 2004–2006 metų Bendrojo programavimo dokumento Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonei „Mokymas“ patvirtinta maksimali lėšų suma: Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšos – 6887 tūkst. litų; bendrojo finansavimo lėšos – 2296 tūkst. litų.

Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministras 2005.08.24 įsakymu Nr. 3D-404 pakeitė Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2003 m. spalio 9 d. įsakymą Nr. 3D-426 „Dėl

funkcijų paskirstymo“ ir išdėstė jį nauja redakcija. Kaimo plėtros departamentas paskirtas atsakingu už Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento (toliau vadinama – BPD) Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto kaimo plėtros priemones; Žuvininkystės departamentas prie Žemės ūkio ministerijos (toliau vadinama – Žuvininkystės departamentas) atsakingas už BPD Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto žuvininkystės priemones.

Departamentai rengia BPD ir BPD priedo dalis, vykdo priskirtų BPD priemonių priežiūrą, inicijuoja BPD ir BPD priedo pakeitimus, rengia kvietimų teikti paraiškas dokumentaciją, organizuoja projektų atrankos komitetų darbą, atsiskaito su Finansų ministerija. Išdėstytos Ekonomikos ir finansų departamento, buhalterinės apskaitos skyriaus, vidaus audito departamento vykdomos funkcijos.

Lietuvos Respublikos finansų ministras 2004 m. sausio 28 d. įsakymu Nr. 1K-033 „**Dėl projektų, finansuojamų įgyvendinant Lietuvos 2004–2006 m. bendrojo programavimo dokumento (BPD) priemones, teikimo, vertinimo ir atrankos taisyklių patvirtinimo**“ patvirtino projektų, finansuojamų įgyvendinant Lietuvos 2004–2006 m. Bendrojo programavimo dokumento (BPD) priemones, teikimo, vertinimo ir atrankos taisykles.

Kvietimus teikti paraiškas skelbia įgyvendinančiosios institucijos pagal joms priskirtas priemones. Kvietimo teikti paraiškas sąlygas nustato tarpinė institucija ir suderina jas su vadovujančiąja institucija. Gautas paraiškas ir projektus visapusiškai vertina įgyvendinančioji institucija ir teikia vertinimo ataskaitas, išvadas ir rekomendacijas atitinkamai tarpinei institucijai. Sprendimą, kuriems projektams iš tinkamų finansuoti bus skiriamos lėšos, priima tarpinė institucija, vadovaudamasi jos sudaromo projektų atrankos komiteto išvadomis ir įgyvendinančios institucijos parengta vertinimo ataskaita. Tarpinei institucijai priėmus sprendimą dėl paramos skyrimo projektui, su pareiškėju sudaroma sutartis. Sutartys dėl paramos skyrimo gali būti sudaromos nuo 2004 m. gegužės 1 d. iki 2006 m. gruodžio 31 d. Tinkamomis laikomos projektų išlaidos, padarytos nuo 2004 m. sausio 1 d. iki 2008 m. gruodžio 31 d.

Prieš paskelbiant pirmąjį kvietimą teikti paraiškas, tarpinė institucija, konsultuodamasi su įgyvendinančiąja institucija, sudaro tvarkaraštį, kuriame nurodo, kada ir pagal kokią procedūrą numato skelbti 2004–2006 m. programinio laikotarpio kvietimus teikti paraiškas. Šis tvarkaraštis turi būti suderintas su vadovujančiąja institucija.

Paraiškos dokumentaciją sudaro gairės pareiškėjams, paraiškos forma, standartiniai priedai: tipinė paramos teikimo sutartis, partnerystės deklaracija, veiklos ir finansinių ataskaitų formos, mokėjimų prašymas, auditoriaus išvados pateikimo forma ir kiti. Pareiškėjai ir galimi paramos gavėjai tiesiogiai įvardijami BPD priede.

Lietuvos Respublikos finansų ministras 2005 m. gegužės 13 d. įsakymu Nr. 1K-161 „**Dėl Lietuvos Respublikos Finansų ministro 2004 m. sausio 28 d. įsakymo nr. 1K-033 „Dėl Lietuvos 2004–2006 m. Bendrojo programavimo dokumento priemonių ir projektų, finansuojamų įgyvendinant šias priemones, administravimo ir finansavimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo**“ išdėstyta, kad visi projektai, kuriems įgyvendinti skiriama parama, turi būti įgyvendinti, išlaidos faktiškai patintos, paramos lėšos ir projekto vykdytojo ir jo partnerių nuosavos lėšos išmokėtos ir pripažintos deklaruotinomis Europos Komisijai iki 2008 m. gruodžio 31 d.

Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministras 2004.07.16 įsakymu Nr. 3D-444 patvirtino **„Gaires pareiškėjams, teikiantiems projektus paramai gauti pagal Lietuvos 2004--2006 metų bendrojo programavimo dokumento (BPD) Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonę „Mokymas“**. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministras 2005.02.23 įsakymu Nr. 3D-93 patvirtino **„Gaires pareiškėjams, teikiantiems projektus paramai gauti 2005 metais pagal Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento (BPD) Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonę „Mokymas“**.

Už BPD Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto kaimo plėtros priemonių įgyvendinimą ir priežiūrą, už priskirtų ES struktūrinių fondų ir bendrojo finansavimo lėšų planavimą atsakinga Žemės ūkio ministerija. Už šių priemonių administravimą ir įgyvendinimo priežiūrą atsakinga Nacionalinė mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos. Parama Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonėms įgyvendinti teikiama iš EŽŪOGF, kuris yra vienas iš keturių ES struktūrinių fondų. Iš viso numatyta skirti 9 mln. 182 tūkst. litų. Viešosios paramos lygis – 100 proc. Išlaidos vienai mokymo valandai neturi viršyti 200 litų. Klausytojų skaičius grupėje: 12–25. Išlaidos dėstytojams negali viršyti 70 litų vienai mokymo valandai.

Šia priemone siekiama kelti dirbančiųjų žemės ūkyje bei kaimo gyventojų, kurių veikla yra susijusi su žemės, miškų ūkio ar alternatyvia žemės ūkiui veikla, profesinę kvalifikaciją.

Galimi pareiškėjai – mokymo institucijos, kurios turi juridinio asmens statusą ir teisės aktų nustatyta tvarka yra įgijusios teisę užsiimti suaugusiųjų švietimu. Paraišką sudaro paraiškos bendroji „A“ dalis, patvirtinta Lietuvos Respublikos finansų ministro 2004 m. sausio 28 d. įsakymu Nr. 1K-003 ir specialioji „B“ dalis (pateikiama kaip šių gairių priedas). Kartu su projekto paraiškos specialiąja „B“ dalies forma juridiniai ir fiziniai asmenys, pretenduojantys gauti paramą turi užpildyti „Papildomų duomenų klausimyno formą“. Kvietimą teikti paraiškas skelbia Agentūra pagal Žemės ūkio ministerijos sudarytą tvarkaraštį.

Tikslinės grupės – ūkininkai ir kiti fiziniai asmenys, užsiimantys žemės ūkio, miškininkystės ar alternatyvia žemės ūkiui veikla, bei įregistravę savo žemės ūkio ir kaimo valdą teisės aktų nustatyta tvarka.

Paraiškos teikiamos Žemės ūkio ministro įsakymu patvirtintiems mokymo programų rinkiniams įgyvendinti. Kiekvienam mokymo programų rinkiniui turi būti pateikta atskira paraiška. Jei vienam mokymo programų rinkiniui paraiškas teikia keli pareiškėjai, sutartis pasirašoma su surinkusiu daugiausiai balų.

Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministras 2004 m. liepos 16 d įsakymu Nr. 3D-426 patvirtino **„Mokymo programų rinkinių, kuriems turi būti teikiamos paraiškos pagal Lietuvos 2004–2006 metų Bendrojo programavimo dokumento (BPD) kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonę „Mokymas“ sąrašą“**, kur pateikiamos mokymo programos, jų trukmė; savivaldybė ar apskritis, kurioje turi būti suorganizuoti mokymo kursai; maksimalus mokymo programų rinkinio kursų skaičius.

Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministras 2005 02 23 įsakymu Nr. 3D-94 patvirtino **„Mokymo programų rinkinių pagal Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento (BPD) Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonę „Mokymas“ sąrašą“**, atsižvelgdamas į ministerijos kartu su socialiniais partneriais nustatytą mokymo poreikį ir siekdamas efektyviau panaudoti lėšas, skiriamas žemdirbių mokymui, patvirtino

Mokymo programų rinkinių pagal Lietuvos 2004–2006 metų Bendrojo programavimo dokumento (BPD) Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonę „Mokymas“ sąrašą.

Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministras 2005 03 22 įsakymu Nr. 3D-153 pakeitė „**Mokymo programų rinkinių pagal Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento (BPD) Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonę „Mokymas“ sąrašo patvirtinimą**“ ir išdėstė naują redakciją.

2005 m. vasario 28 d. Nacionalinės mokėjimo agentūros prie Žemės ūkio ministerijos direktorius įsakymu Nr. BR1-86 „**Dėl papildomų duomenų klausimyno formų patvirtinimo**“ patvirtino „Papildomų duomenų klausimyno“ formas, kurias privalės pateikti fiziniai ir juridiniai asmenys, pretenduojantys gauti paramą pagal Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto kaimo plėtros priemones, kartu su projekto specialiuju paraišku „B“ dalies formomis ir pripažino netekusiu galios Nacionalinės mokėjimo agentūros prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2004 m. rugpjūčio 25 d. įsakymą Nr. BR1-344 „Dėl papildomų duomenų klausimyno formų patvirtinimo“. „Papildomų duomenų klausimyno“ formos skirtos identifikuoti padidintos rizikos pareiškėjus. Klausimynai gaunami Nacionalinės mokėjimo agentūros teritoriniuose skyriuose.

II. ČEKIJOS, LATVIJOS IR SLOVAKIJOS PATIRTIS ŽEMDIRBIŲ TĘSTINIO PROFESINIO MOKYMO, PANAUDOJANT ES PARAMĄ, SRITYJE

Šiame skyrelyje analizuojama kitų ES šalių, kurių ūkių struktūra bei dirbančiųjų žemės ūkyje skaičius yra panašus į Lietuvos, žemdirbių tęstinio profesinio mokymo organizavimo, įsisavinant ES struktūrinę paramą, patirtis.

1. Čekijos patirtis

Toliau pateikiamos svarbiausios Veiksmų programos „Kaimo plėtra ir daugiafunkcinis žemės ūkis“ (2004), kurią parengė Čekijos Respublikos Žemės ūkio ministerija, nuostatos žemdirbių tęstinio mokymo atžvilgiu.

Ši veiksmų programa detalizuoja Čekijos Respublikos BPD 5 prioriteta 2004–2006 metų programavimo laikotarpiu.

Priemonės aprašymas

Priemonė skirta dirbančiųjų žemės ir miškų ūkyje mokymui, siekiant didinti jų veiklos efektyvumą.

Parama teikiama mokymo veiklų, atitinkančių paramos tikslus, organizavimui ir įgyvendinimui.

Paraiškas gali teikti atskiri paramos gavėjai, valstybinės organizacijos, Čekijos Žemės ūkio ir maisto institutas. Šiai priemonei bus sudarytas temų sąrašas, numatantis dalykus, į kurių mokymą turės būti orientuotos projektinės veiklos. Pareiškėjai parengs projektus, kuriuose numatys konkrečius mokymosi būdus (kursai, seminarai, praktiniai mokymai, mokomosios

išvykos ir t. t.), suplanuos tvarkaraščius, numatys mokymo turinį, mokymo metodus, lektorius, materialinę-techninę bazę ir projekto kaštus.

Mokymo paslaugų tiekėjai turi būti parenkami pagal viešųjų pirkimo įstatymo reikalavimus. Konkurso laimėtojai turi būti patvirtinti įgyvendinančioje institucijoje (Čekijos Žemės ūkio ir maisto institute).

Projekto vykdytojas sudaro sutartį su konkursą laimėjusiu paslaugų teikėju. Jo pateiktą sąskaitą persiunčia Mokančiajai agentūrai.

Specifiniai mokymo tikslai ir laukiami rezultatai:

Čekijos žemės ūkio ministerija remia projektus, kuriais siekiama tobulinti žemės ir miškų ūkio darbuotojų ir jų produktų perdirbėjų, kurie toliau vadinami dirbančiais žemės ūkio sektoriuje, kvalifikaciją.

Praktinis naujausių žinių panaudojimas yra būtina ūkio konkurencingumo sąlyga. Todėl mokymo projektai turi būti skirti perteikti tokią informaciją, žinias ir įgūdžius:

- Būtinai diegiant naujus produktus ir technologijas, atitinkančias landšafto apsaugos ir aplinkosaugos, sveikatos ir gyvūnų gerovės reikalavimus.
- Didinančias žemės ūkio darbuotojų darbo našumą.
- Skatinančias naujas veiklas, atliepančias kaimo plėtros poreikius ir padedančias gausinti gamybinių ir negamybinių veiklų įvairovę, žinias, skatinančias tvarią plėtrą visose Žemės ūkio ministerijos administruojamose srityse.
- Skatinančias naujas veiklas, atliepančias kaimo plėtros poreikius ir padedančias gausinti kaimo verslų įvairovę, vadybos ir kitas specializuotas žinias, reikalingas užtikrinti tvarią plėtrą.
- Padedančias įsisavinti naujas veiklas, tokias kaip kaimo turizmas, išskirtinių produktų pardavimas ir žemės ūkio paslaugos.

Projektų tinkamumo kriterijai

- Projektas atitinka teisinę bazę,
- Projektas gali būti finansuojamas tik iš vieno ES paramos šaltinio,
- Projektas vykdomas tik Čekijos Respublikos teritorijoje,
- Mokymus vykdo tik tam teisę turinčios institucijos,
- Projekto tikslai atitinka programos tikslus,
- Mokymo paslaugos perkamos viešųjų pirkimų būdu,
- Mokymo renginiai planuojami mažiausiai 12 asmenų,
- Mokymai darbo vietoje netrunka ilgiau nei 20 proc. viso mokymams skirto laiko,
- Gautos lėšos nenaudojamos investicijoms finansuoti,
- Projektas nekartoja formalaus mokymo programų, kurios dėstomos švietimo įstaigose.

Tikslinės paramos grupės

Iš mokymų, organizuojamų pagal šią priemonę galutinę naudą gaus ūkininkai, miškininkai, augalininkystės ir gyvulininkystės produktų perdirbėjai. Už mokymo paslaugas jiems

nustatomas 25 proc. mokymo paslaugų kaštų dydžio mokestis. Apie mokymo įkainių ribojimą informacijos nėra.

Paramos gavėjai /pareiškėjai

Paramos gavėjai yra valstybinės įstaigos. Paramos gavėjų sąskaitas apmoka MOKANČIOJI (Įgyvendinančioji) agentūra. Mokėjimų prašymai teikiami regioniniams įgyvendinančiosios agentūros padaliniams. Mokėjimo prašyme turi būti nurodyti mokymo paslaugų teikėjai, laimėję viešojo pirkimo konkursą.

Finansavimo intensyvumas – 100 proc.

Vieno projekto paramos suma 3 300 – 33 300 eurų.

2. Slovakijos patirtis

Slovakijos Respublikos patirtį žemdirbių profesinio mokymo srityje geriausiai atspindi Sektoriaus veiksmų programa „Žemės ūkis ir kaimo plėtra 2004–2006“, parengta Slovakijos Respublikos Žemės ūkio ministerijos (2004).

Priemonės tikslas – plėsti profesinį mokymą ir suteikti būtinų žinių žemės ir miškų ūkio sektoriaus subjektams.

Specifiniai tikslai:

- Informacijos sklaida ir galutinių paramos gavėjų kvalifikacijos tobulinimas.
- Naujų metodų diegimas žemės, miškų ūkyje ir perdirbimo įmonėse.
- Esamų darbo vietų išsaugojimas ir naujų kūrimas.
- Aplinkosaugos stiprinimas.

Remiamos veiklos:

Mokymo veiklų (kursų, seminarų, praktinių užsiėmimų) įgyvendinimas. Nefinansuojamas tokių mokymo programų, kurios dėstomos aukštesniosiose ir aukštosiose žemės ūkio mokyklose, įgyvendinimas.

Mokymai turi būti skirti :

- programos tikslų įgyvendinimui,
- naujoms gamybos technologijoms žemės ir miškų ūkyje,
- verslo, vadybos ir apskaitos pagrindams,
- gamybos įvairinimui,
- ekologijai, aplinkos apsaugai ir aplinką tausojančiam žemės ir miškų ūkiui,
- žemės ūkio gamybos atitikimui aplinkosaugos standartams ir gyvūnų gerovės reikalavimams,
- maisto kokybei ir saugumui,
- netradiciniams kaimo verslams,
- kooperacijai ir įmonių steigimui,
- informacinėms technologijoms.

Pabrėžiama, kad mokymai turi būti skirti ir profesinių, ir bendrųjų gebėjimų stiprinimui.

Veiksmų programos Priede išdėstyti tikslai, kurių siekiama, apmokant žemės ūkio sektoriaus darbuotojus. Nauji įgūdžiai reikalingi:

- Žemės ir miškų ūkiams valdyti (reikalingos finansinės, rinkodaros, naujų technologijų ir vadybos žinios).
- Naujoms rinkoms produktams kurti (rinkos tyrimai, rinkos vystymas, reklama).
- Naujoms įsidarbinimo galimybėms sukurti (agroturizmas, amatai).
- Įdiegti tokiems aplinką tausojantiems ūkininkavimo metodams, kurie ne tik saugos aplinką, bet ir bus patrauklūs turistams.

Detaliam mokymo poreikių išsiaiškinimui bus atliekamas mokymo poreikių įvairiuose sektoriuose, kuriuose vykdomos programos priemonės, įvertinimas. Jis bus apmokamas iš techninės paramos lėšų.

Galutiniai finansinės paramos gavėjai/ galimi pareiškėjai

Viešosios mokslo, mokymo, tyrimų ir konsultacijų įstaigos.

Tarpinė (įgyvendinančioji) institucija

Žemės ūkio mokėjimo agentūra, kuri vykdo struktūrinių lėšų išmokėjimo funkcijas ir yra atskaitinga Finansų ministerijos Struktūrinių lėšų valdymo departamentui.

Finansavimo intensyvumas – iki 100 proc. Galimas kofinansavimas, jei projektai, kuriuos prašoma iš dalies finansuoti, atitinka šios priemonės tinkamumo kriterijus.

Vieno projekto paramos suma – 1 500 – 50 000 eurų.

3. Latvijos patirtis

Latvijos Respublikos veiksmai, tobulinant žemdirbių kvalifikaciją, išdėstyti Latvijos bendrojo programavimo dokumento 1 tikslo programoje 2004–2006 metams ir programos Priede (Programme Complement, Riga, 2006).

Priemonės „Mokymas“ tikslai:

1. Tobulinti ūkininkų ir dirbančiųjų žemės ūkyje žinias ir įgūdžius pagal ES „Mokymosi visą gyvenimą memorandum“ nuostatas ir
2. Rengti miškų savininkus ir kitus dirbančiuosius miškų ūkyje taikyti tokus ūkininkavimo metodus, kurie stiprintų ekonomines, ekoloines ir socialines miškų funkcijas.

Remiamos veiklos

Remiamas ūkininkų ir miškininkų profesinis mokymas (neremiamos paslaugų teikėjų einamosios išlaidos).

Neremiamas profesinis mokymas pagal tokias programas, kurios dėstomos aukštesniosiose ir aukštosiose žemės ūkio mokyklose.

Tikslinė grupė – ūkininkai ir miškininkai bei kiti žemės ir miškų ūkio dirbantieji bei dalyvaujantys jų konversijoje.

Tinkamos veiklos

Profesinis mokymas padidins ūkininkų ir kitų dirbančiųjų miškų ir žemės ūkyje profesinę kompetenciją. Mokymo paslaugos turi būti teikiamos pagal Žemės ūkio ministerijos nustatytas taisykles.

Mokymas turi būti skirtas :

- Mokyti ūkininkus gerinti produktų kokybę, taikyti gamybos metodus, tausojančius gamtą, aplinką, suderinamus su sveikatos ir gyvūnų gerovės reikalavimais, ir padėti ūkininkams įsisavinti įgūdžius, reikalingus kuriant ekonomiškai lanksčius ūkius.
- rengti miškų savininkus ir kitus dirbančiuosius miškų ūkyje taikyti tokus ūkininkavimo metodus, kurie stiprintų ekonomines, ekologines ir socialines miškų funkcijas.

Geografija

Projektai turi būti vykdomi visoje šalies teritorijoje.

Paramos gavėjas – Latvijos Respublikos Žemės ūkio ministerija.

Bendra finansavimo suma 2004–2006 metais – 2 435 548 eurai, iš jų 75 proc. skiriami dirbantiesiems žemės ūkyje, o 25 proc. – dirbantiesiems miškų ūkyje.

III. ES ŠALIŲ – ČEKIJOS, SLOVAKIJOS IR LATVIJOS – IR LIETUVOS VEIKSMŲ, ĮSISAVINANT ES PARAMĄ ŽEMDIRBIŲ PROFESINIO MOKYMO SRITYJE, PALYGINIMAS

Visų lyginamų šalių žemdirbių profesinio mokymo tikslai iš esmės sutampa – kelti dirbančiųjų žemės ir miškų ūkyje profesinę kvalifikaciją, padėti diegti aplinką tausojančius ir aplinkosaugos standartus atitinkančius ūkininkavimo metodus.

Čekijos veiksmų programoje pabrėžiamas tikslas – padėti kaimo gyventojams įvairinti ūkius ir kaimo verslus, siekiant užtikrinti subalansuotą kaimo plėtrą. Latvijos veiksmų programoje daug dėmesio skiriama miškininkų ir miško savininkų mokymui, sprendžiant miškų ūkio pertvarkymo ir raidos uždavinius.

Visoms programoms bendra nuostata, atitinkanti ES direktyvas, – neremti tokių mokymo programų, kurios dėstomos aukštesniosiose ir aukštosiose švietimo įstaigose, įgyvendinimo.

Remiamos tik mokymo paslaugos, kurios perkamos iš kvalifikuotų paslaugų teikėjų viešųjų pirkimų būdu.

Paramos gavėjai Čekijos ir Latvijos atveju (Slovakijos atveju nėra duomenų) yra valstybinės organizacijos. Latvijoje paramos gavėja yra Žemės ūkio ministerija. Latvijos Žemės ūkio ministerija organizuoja žemdirbių mokymą pagal savo nustatytas taisykles.

Aiškiausiai ir detalčiausiai išdėstyta Čekijos veiksmų programa. Jos išskirtiniai bruožai – pareiškėjai gali būti tik valstybinės organizacijos. Paslaugų teikėjai – kvalifikaciją įrodžiusios įstaigos. Mokymo paslaugas perka projektų vykdytojai išimtinai viešųjų pirkimų būdu.

Mokymo programas sudaro, mokymo metodus, turinį, tvarkaraščius numato projektų vykdytojai pagal ministerijos nustatytas taisykles. Čekijos Žemės ūkio ministerija sudaro ir kiekvienam kvietimui paskelbia sąrašą mokymo temų (dalykų), kurių mokymui ir turi būti teikiami projektai.

Kitų ES šalių ir Lietuvos praktika, įgyvendinant žemdirbių mokymą, nevisiškai sutampa. Lietuvoje nustatyta tvarka, kad pareiškėjai – mokymo paslaugas teikiančios institucijos, analizuotose ES šalyse nesutinkama. Kiek leidžia spręsti turimi duomenys, analizuotose ES šalyse, pareiškėjai/paramos gavėjai gali būti tik valstybinės organizacijos, skirtingai nuo Lietuvos praktikos, kai pareiškėjais gali tapti ir privačios mokymo institucijos, turinčios teisę vykdyti suaugusiųjų mokymo veiklas. Tai, kad galimi pareiškėjai ir paslaugų teikėjai sutampa, pagal turimus duomenis yra tik Lietuvai būdingas bruožas.

Čekijos patirtis aiškiai nurodo, kad mokymo paslaugos gali būti tik perkamos, remiantis tiekėjo kvalifikacijos ir paslaugos tinkamumo reikalavimais. Čekijoje neformalizuojamos ir neakredituojamos mokymo programos, pagal kurias gali būti vykdomi mokymai – jas pagal tikslinės grupės poreikius sudaro patys pareiškėjai/projektų vykdytojai. Čekijos Žemės ūkio ministerija nustato tik mokymo temas, atitinkančias Bendrojo programavimo dokumento numatytus tikslus ir uždavinius. Mokymo rinkinių sudarymo praktika analizuotuose dokumentuose nesutinkama, nors visos šalys sprendžia tuos pačius – paslaugų teikimo visoje šalies teritorijoje uždavinius.

D. MOKYMO PROCESO PAGAL BPD PRIEMONĘ „MOKYMAS“ ORGANIZAVIMO ANALIZĖ, REMIANTIS EKSPERTŲ APKLAUSA

I. APLAUSOS DALYVIAI IR TYRIMO EIGA

Siekiant įvertinti mokymo proceso organizavimo teises, ekonomines bei socialines sąlygas, susijusias su mokymo projektų ūkininkams pagal BPD priemonę „Mokymas“ efektyvumu, buvo atlikta ekspertų, dirbančių mokymo proceso organizavimo, administravimo bei vykdymo srityje, apklausa interviu metodu. Apklausos tikslas – išanalizuoti mokymo proceso organizavimo, finansavimo ir administravimo procedūras, nustatyti mokymo poreikio formavimo stipriausias ir silpnąsias vietas, projektinių mokymo veiklų įgyvendinimo proceso ypatumus ir kt.

Analizuojant teises sąlygas buvo tyrinėjamos ir vertinamos projekto paraiškų rengimo sąlygos ir galimybės, paraiškų teikimo ir vertinimo procedūros, atrankos kriterijai ir jų atitikimas esamai situacijai, dalyvaujančių organizacijų skaičius ir tinkamumas.

Ekonominiu aspektu klausimai ekspertams buvo teikiami, siekiant įvertinti ir išanalizuoti paramos pinigų panaudojimo efektyvumą, paraiškų atitikimą keliamiems finansiniams reikalavimams, pareiškėjų ir projektų vykdytojų gebėjimą administruoti projektų eigą ir valdyti projektų finansus.

Tyrinėjant socialines mokymų ūkininkams pagal priemonę „Mokymas“ sąlygas buvo vertinamas mokymų prieinamumas regionuose, jų atitikimas ūkininkų poreikiams, žemdirbių poreikių vertinimo procedūros ir jų atitikimas šiuolaikiniams reikalavimams, mokymų naudingumas tikslinės grupės dalyviams, mokymų dalyvių pasiekiamumas ir informavimo procesų efektyvumas.

Apklausoje dalyvavo ekspertai iš įvairių susijusių sferų:

- Mokymo kursus organizuojančių institucijų atstovai (Žemės ūkio rūmai (2 ekspertai), Žemės ūkio rūmų rajoniniai skyriai (2 atstovai), Žemaitijos ir Kauno kolegijos (2 ekspertai), Žemės ūkio konsultavimo tarnyba (1 ekspertas), Žemės ūkio konsultavimo tarnybos rajonų biurai (2 atstovai), VŠĮ „Šiaulių regiono plėtros agentūra“ (1 ekspertas), Veterinarijos akademijos tęstinio mokymo institutas (2 ekspertai));
- Atsakingi savivaldybių atstovai, dirbantys žemės ūkio skyriuose (Utenos, Marijampolės ir Kėdainių savivaldybių);
- Mokymo kursų dėstytojai (Žemės ūkio rūmai, Žemės ūkio konsultavimo tarnyba, Žemaitijos kolegija, Veterinarijos akademijos tęstinio mokymo institutas);
- NMA centrinio skyriaus du atsakingi darbuotojai.

II. MOKYMO PROCESO ADMINISTRAVIMO PROCEDŪRŲ ANALIZĖ

Siekiant objektyviai išanalizuoti ir įvertinti mokymo proceso pagal BPD priemonę „Mokymas“ administravimo procedūras, susijusias su projektų įgyvendinimu, ekspertai buvo klausiami nuomonės apie projekto paraiškų rengimo pajėgumus, paraiškų teikimo procedūrų

ypatumus, privalumus ir trūkumus, apie projektų pareiškėjų atrankos kriterijus ir jų optimalumą ir pareiškėjų bei paslaugų teikėjų organizacijų kokybę, projektų administracinio ir finansinio valdymo ypatumus, stipriausias ir silpniausias vietas ir kt. Ekspertų nuomonė, išsakyti trūkumai ir rekomendacijos analizuojami pagal keletą sričių:

1. Projekto paraiškų rengimas, teikimo procedūros ir teikėjų atranka

Mokymo institucijų atstovų nuomone, projektus rengiančių pareiškėjų skaičius yra pakankamas. Pagrindinis reikalavimas, kad šie pareiškėjai būtų pajėgūs teikti kokybiškas mokymų paslaugas. Tam tikroms specifinėms mokymo programoms pagal programų rinkinius pareiškėjų trūksta, nes nėra pakankamai daug specializuotų mokymų teikėjų.

Mokymo institucijų atstovai mano, kad paraiškų rengimui ir teikimui keliami pernelyg sudėtingi reikalavimai. Mokymo institucijos patiria dideles sąnaudas rengdamos ir teikdamos paraiškas. Siūloma kviesti teikti pilną projektą, remiantis tiksliais ūkininkų mokymosi poreikių tyrimais ir kitais išsamiais duomenimis.

Problemos ir sunkumai įgyvendinant projektus yra ypač susiję su užsitęsusių paraiškų vertinimu. BPD priemonės „Mokymas“ paraiškų vertinimas nusitęsė iki 2005 m. gegužės mėnesio, todėl mokymų nebuvo galima pradėti vykdyti 2005 pavasarį, kaip buvo numatyta paraiškose, ir teko atidėti juos iki vėlyvo rudens, atsižvelgiant į ūkininkų darbo specifiką. Dėl to, pvz., Žemės ūkio rūmams teko pasirinkti 3 įdomiausius rinkinius iš 7 laimėtų projektų. Kiti jų projektai liko neįgyvendinti, nes nebūtų suspėta laiku įvykdyti numatytų veiklų. Jei projektą vykdyti atsisako laimėtojas, jį įgyvendina sekantis teikėjas, surinkęs mažiau balų, tuo pačiu ir mažiau kompetentingas tam tikroje srityje. Tai gali taip pat sąlygoti projektų įgyvendinimo kokybę ir efektyvumą.

Mokymo institucijų atstovai mano, kad būtų produktyvu, jeigu paraiškas projektams rengtų ir projektus teiktų bei administruotų savivaldybių žemės ūkio skyriai, o mokymo institucijų dėstytojus samdytų kaip mokymo ekspertus mokymo veiklų vykdymui. Atskirose savivaldybėse yra jaučiamas tam tikrų mokymų trūkumas, nes stokojama rimtų projektų teikėjų – atitinkamos srities mokymo įstaigų.

Savivaldybių specialistai norėtų, kad Nacionalinės mokėjimo agentūros specialistai juos apmokytų, kaip rengti, teikti ir administruoti projektus, kaip organizuoti patį mokymo procesą. Jiems trūksta žinių ir patirties projektų paraiškų rengime ir projektų administravime ir veiklų įgyvendinime. Savivaldybių žemės ūkio skyrių atstovai teigia, kad jiems rašyti projektus ir teikti paraiškas pagal BPD priemonę „Mokymas“ nebuvo nurodyta, nors jie domėjosi ir klausė. Savivaldybių specialistai rašo projektus pagal kitas priemones, tačiau vis tik šioje srityje jaučiamas ryškus žinių ir įgūdžių trūkumas.

Nacionalinės mokėjimo agentūros ekspertai teigia, kad projektus teikiančių pareiškėjų buvo ne per daugiausiai, kadangi mokymai ūkininkams yra labai specifinė veikla. Keliamas klausimas, kodėl paraiškų neteikia daugiau mokymo centrų. Manoma, kad jiems galbūt neįdomu. Ekspertų nuomone, paraiškų teikimo dokumentacija ir projekto organizavimas yra toks pats, kaip ir kitose BPD priemonėse.

Paraiškų vertinimas vėlavo, nes buvo neefektyviai suorganizuotas ir nepakankamai apgalvotas paraiškų rinkimo procesas. Dar nebuvo įvertintos 2004 m. paraiškos, kai pradėjo rinkti 2005 m. projektų paraiškas. Todėl ir nespėjo jų įvertinti numatytu laiku, kas sutrikdė kai kurių projektų įgyvendinimo planus bei grafikus.

2. Projektų administravimas

Didžiausi sunkumai tiek teikiant paraiškas, tiek įgyvendinant projektus yra susiję su projektų administravime sutinkamais biurokratijos elementais, teigia mokymo institucijų atstovai. Nurodoma, kad būtina koreguoti, tvarkyti ir supaprastinti administracinę projektų valdymo sistemą. Kai kurios mokymo institucijos neketina daugiau teikti paraiškų, nes pernelyg daug reikalavimų dokumentacijos tvarkymui, sunku aprėpti administravimo procedūras.

Mokymo įstaigos palankiai vertina galimybę vykdyti pakeitimus, suderinus su Nacionaline mokėjimo agentūra, dėl dalyvių skaičiaus, kursų tam tikrose savivaldybėse laiko, eigos ir pan. Tačiau vis dėlto turėtų būti dar lankstesnė sistema nustatant mokymų apimtį, dalyvių skaičių ir kitus projekto įgyvendinimo veiklose atsirandančius pokyčius, susijusius su projekto ypatumais ir susidarantiomis realiomis sąlygomis. Savivaldybių specialistų nuomonė šiuo klausimu išsiskiria. Jie teigia, kad su Nacionaline mokėjimo agentūra derinti mokymų apimtį, laiką ir kt. galima ypatingai lanksčiai.

3. Projektų finansinis valdymas

Mokymo organizacijos daug sunkumų patiria valdydamos projektų finansinę pusę. Projekto įgyvendinimą ypač apsunkina viešųjų pirkimų tvarka ir sąlygos. Pvz., paslaugų teikėjai neranda maitinimo teikėjų pagal projekte numatytą kainą. Arba mokymo institucijos turi savo dėstytojus, mokymo techniką ir kitas mokymams reikalingas priemones, tačiau pagal projektų įgyvendinimo tvarką privalo vykdyti viešuosius pirkimus, kurie tik pablogina teikiamų paslaugų kokybę ir mokymo efektyvumą, nes pagrindinis teikėjų atrankos kriterijus yra žemiausia kaina. Neefektyvu vykdyti ir mokymo kursų dėstytojų paslaugų viešuosius pirkimus, kai lektoriai pirkimuose atrenkami atsižvelgiant į mažiausią kainą, nes nuo to nukenčia ūkininkams teikiamų paslaugų kokybė. Reikėtų kitaip organizuoti dėstytojų vertinimą vykdančioms viešuosius pirkimus, t.y. pirmiausia remtis kompetencijos, kvalifikacijos ir patirties kriterijais.

Projektų vykdytojai kelia problemą, susijusią su sunkumais įvykdyti paraiškoje numatytas veiklas, jeigu vertinant paraiškas skiriama mažesnė paramos projektui suma, o numatytų įgyvendinti veiklų apimtį yra nesumažinama.

Ekspertų nuomone, projektų vykdymo pradžia reikėtų didesnio avansinio mokėjimo (dabar teikiama 40 proc., o reikėtų iki 70 proc.), nes paraiškas teikiančios ir projektus vykdančios mokymo institucijos dažniausiai neturi pakankamai savo pinigų ir taip pat negali imti paskolos veikloms vykdyti iš banko.

Kita aktuali problema, susijusi su finansiniu projekto veiklų įgyvendinimo efektyvumu ir numatytų rezultatų pasiekimu yra tai, kad projekto lėšomis nėra finansuojamos ūkininkų kelionės išlaidos (numatytas tik maitinimo išlaidų kompensavimas). Todėl trinka dalyvių atvykimo į mokymo kursus, surinkimo į užsiėmimų grupes, motyvacijos dalyvauti mokymuose procesas. Taip pat projekto lėšomis ne visada dengiamos lektorių kelionės išlaidos, jie turi važiuoti į regionus savo sąskaita. Tai mažina lektorių pasirinkimo galimybes ir tuo pačiu projekto veiklų kokybę.

4. Mokymo poreikio formavimas

Mokymo poreikio tyrimas, įvertinimas ir formavimas neabejotinai yra vienas reikšmingiausių faktorių, siekiant mokymo veiklos žemdirbiams efektyvumo. Šiuo aspektu ekspertų nuomonė buvo klausama, analizuojama ir vertinama remiantis atsakymais į klausimus, susijusius su ūkininkų poreikių tyrimo metodais ir specifika, formomis ir tinkamumu.. Analizuojamos ir ekspertų pateiktos rekomendacijos žemdirbių poreikių mokymams vertinimo tobulinimui ir kokybės užtikrinimo galimybių didinimui.

Ūkininkų mokymosi poreikius paprastai tiria savivaldybės ir Žemės ūkio konsultavimo tarnyba. Rezultatai pateikiami Žemės ūkio ministerijai. Tačiau dažniausiai tai yra gana seniai atlikti tyrimai, kurie nepilnai atitinka dabartinę situaciją. Mokymo vykdytojų ir projektų rengėjų nuomone, savivaldybėse poreikių nustatymas atliekamas per daug biurokatiškai. Darbuotojai, siekdami nustatyti žemdirbių mokymosi, kvalifikacijos kėlimo ir tobulėjimo poreikius, nepajėgia realiai jų pasiekti. Ūkininkų mokymosi poreikis nuolat keičiasi – jie tobulėja, domisi naujovėmis, yra labiau išprusę ir atitinkamai kelia reikalavimus mokymų kokybei. Šiandien konstatuojamas žemdirbių mokymosi poreikis buvo tirtas prieš 1,5-2 metus (tai realistiška, nes, paprastai, kol poreikiai ištiriami, įvertinami ir išanalizuojami, praeina tiek metų, o poreikis jau spėja ir pasikeisti). Teikiami pasiūlymai, kad pats pareiškėjas prieš rengdamas projektą ištirtų jo siūlomų mokymų poreikį ūkininkų tarpe ir į tai atsižvelgdamas teiktų paraišką projektui tam tikroje mokymo srityje. Tada būtų geriau patenkinti situaciją atitinkantys realūs ūkininkų poreikiai. Tačiau kai kalbama apie tai, kad patys pareiškėjai tirtų ūkininkų poreikį, iškyla problema, susijusi su techninėmis laiko ir jėgų sąnaudomis, todėl realiai manoma, kad pareiškėjams tai būtų sudėtinga.

Savivaldybių žemės ūkio specialistų nuomone, žemdirbių poreikiai yra pakankamai ištirti ir pilnai patenkinti, jie gauna tai, ko jiems reikia. Populiariausios ūkininkų tarpe programos yra susijusios su ekologijos mokymo sritimi. Vykdam BPD priemonę „Mokymas“ ūkininkų poreikio derinimas su siūlomomis programomis buvo atliekamas tokiu būdu: savivaldybėms atsiųstos temos, ir savivaldybių specialistai pažymėjo, kokių mokymų trūksta ir/ar reikia jų regione, taip pat savivaldybės turėjo galimybę pageidauti ir kitokių, nei pateikta, kursų. Savivaldybių specialistai teigia, kad tokia tvarka jiems yra tinkama, svarbiausia, kad mokymus vykdytų aukšto lygio mokymo organizacijos ir patyrę lektoriai.

5. Mokymo proceso organizavimas

Mokymo proceso organizavimo ir poveikio ūkininkams efektyvumo vertinimui buvo atliekama ekspertų nuomonės analizė BPD priemonėje „Mokymas“. Buvo siekiama išsiaiškinti mokymo programų atitikimą šiuolaikiniams mokymo proceso reikalavimams, įvertinant esamas mokymo sąlygas. Analizuojamos informacijos apie mokymo kursus sklaidos savivaldybėse priemonės ir būdai, mokymo dalyvių pritraukimo klausimai bei kylantys sunkumai, susiję su mokymo kursų laiku ir ūkio darbų sezoniškumu, mokymo proceso trukmės ypatumai. Vykdam projektų įgyvendinimo procedūrų bei problemų, su kuriomis susiduria projektų teikėjai ir mokymų vykdytojai projektų veiklose, analizę buvo vertinama kursų vykdymo eiga ir kylantys sunkumai, privalumai ir trūkumai, susiję su mokymų ūkininkams geografiniu plėtojimu, dalyvių motyvavimo ir surinkimo į kursus galimybėmis bei sąlygomis.

Sudarant rinkinius ir nustatant mokymo programų trukmę, reikėtų labiau atsižvelgti į pačią tikslią mokymų grupę konkrečioje savivaldybėje ir jos dalyvių poreikius. Taip pat reikėtų labai apsvarstyti mokymų geografinės sklaidos ypatumus. Būtina atlikti regionines ūkininkų poreikių apklausas, vietovių situacijos analizę ir tik tada nustatyti, kokiose savivaldybėse ir

kokie mokymai turėtų būti organizuojami. Dažnai ūkininkai skundžiasi, kad jie pageidavo visai kitų temų, o organizuojami mokymai yra neaktualūs net pagal jų vietoje, pvz., netinkamos tam darbui žemės ir pan. Toks mokymo programų tematikos ir žemdirbių poreikių bei interesų neatitikimas sąlygoja ūkininkų pasyvumą, kurį vėliau labai sunku įveikti.

Rinkinių sudarymas BPD priemonėje „Mokymas“ nėra labai parankus, nes į vieną rinkinį būna įtrauktos skirtingų sričių programos. Gali būti taip, kad vienoje programoje mokymo institucija yra labai kompetentinga, o kitoje – ne. Tokiu būdu yra apribojamos galimybės teikti paraišką ir dalyvauti projektuose. Mokymo institucijų ekspertų nuomone, derėtų rinkiniuose bent jau nemaišyti mokymo sričių.

Mokymo institucijų ekspertų nuomone, mokymų programų rinkinius reikia tobulinti. Būtina atsižvelgti į tai, kad mokymo programų tematika turi būti klausytojams aktuali, ypač svarbus praktinis įgytų žinių pritaikomumas ūkio veiklose.

Mokymo programos, pagal kurias šiuo metu mokomi ūkininkai yra sukurtos prieš 4 - 3 metus. Taigi, rinkiniuose pateiktos programos gana senos, jos turėtų būti atnaujintos, pritaikytos esamai realiai Lietuvos ekonominei ir verslo situacijai, pasikeitusiems technologijoms ir ūkininkavimo metodams. Pvz., buvo pateikta nauja programa, skirta agrarinei apsaugai. Ji buvo ūkininkams ypač naudinga ir įdomi.

Rinkinyje teikiamos programos dažnai būna per daug teorinės (pvz., ekonomikos efektyvumo programa) ir ūkininkai jų nesupranta. Pagrindinis ūkininkų poreikis, kurį siekiama patenkinti mokymais, – tai padidinti jų gebėjimą efektyviai praktiškai ūkininkauti. Todėl pernelyg teorinis mokymas nepadeda pasiekti iškeltų mokymams tikslų, netenkina žemdirbių praktinių poreikių ir neskatina jų plėtoti savo ūkio.

Programas kūrė teoretikai, dažniausiai dirbantys su studentais ir/arba mokslinį darbą, todėl yra mažai praktiškai susidūrę su žemdirbiais ir jų poreikiais. Reikėtų, kad programų kūrime dalyvautų ir praktikai, labiau išmanantys praktinę ūkininkų veiklos pusę.

Kadangi mokymo programos kurtos seniai, mokymo institucijos mokymo metu yra priverstos nukrypti nuo programų, jeigu nori mokytis naujoviškai. Programų autoriai (Veterinarijos akademijos ekspertų nuomonė) teigia, kad nors rinkiniuose pateiktos programos senos, galima 20 proc. dėstomos medžiagos koreguoti, atnaujinti ir pritaikyti pasikeitusiai situacijai.

Populiariausios vykdomos mokymo programos – vadybos, verslo ir internetinių komunikacinių technologijų mokymas. Reiktų plėsti patrauklių ūkininkams programų spektrą. Pvz., reikia imtis aktyvesnių priemonių motyvuojant ūkininkus kooperacijai, nes ūkininkams jos tikrai trūksta. Lietuvoje nėra verslo garantijų, ūkininkai bijo imtis verslo ir plėtoti ūkininkavimą. Kol buvo parama kooperatyvams, ūkyje jų steigdavosi, o dabar tai vyksta ypač retai. Vykdamas kooperacijos programą turėtų būti įtrauktas ir kooperacijos motyvavimo modulis ūkininkams.

Mokymo institucijų ekspertų nuomone, mokymo programų trukmė nėra optimali. Nurodoma, jog kai kurioms programoms skiriama per daug valandų, o kai kurioms per mažai. Tokio vertinimo mokymo institucijų atstovai nedetalizuoja, tačiau teigia, kad valandų skaičius neatitinka ūkininkų mokymosi poreikio ir pateiktų programų turinio. Ši nuomonė patikslinama teiginiu, kad projektuose yra numatyti per ilgi savaitiniai kursai, kurie ūkininkams nepatogūs dėl užimtumo specifikos. Mokymams užtektų 2-3 dienų. Labiausiai pageidaujama programų trukmė – neviršijanti 24 akademinį valandų. Ilgesniuose kursuose ūkininkams sunku dalyvauti, nes sudėtinga palikti ūkį.

Informacija apie mokymus dalyviams yra skleidžiama labai įvairiais būdais: skelbimai vietos laikraščiuose, interneto svetainėje, plakatai, aktyviai kviečiama per VVG, bendruomenes,

savivaldybių žemės ūkio skyrių vedėjus, seniūnus ir pan. Dažnai aktyviausi klausytojai apie artėjančius mokymus informuojami personaliai telefonu, elektroniniu paštu.

Žinoma, net ir pasitelkus visas šias informavimo priemones, kartais susiduriama su kaimo gyventojų pasyvumu. Tokiu atveju bandoma ūkininkavimo vystymo naujovėmis sudominti bent jau tuos, kurie susirinko. Pateikiama „gerųjų pavyzdžių“, susijusių su mokymo temomis ir aktualia informacija, nes geras pavyzdys labiausiai paskatina ir kitus ko nors drąsiai siekti.

Nacionalinės mokėjimų agentūros ekspertų nuomone, kai kurie pareiškėjai – mokymo institucijos – išipareigojo per daug veiklų ir nepajėgė jų įgyvendinti, nes nesurado tiek klausytojų, kiek numatė. Tačiau Žemės ūkio rūmų specialistai teigia, kad, pavyzdžiui, jie nepajėgė įgyvendinti kai kurių veiklų, nes nesuspėjo į numatytus grafikus dėl projektų vertinimo vėlavimo.

Savivaldybių ekspertai turi galbūt daugiausiai informacijos apie mokymo proceso įgyvendinimą ir teikia daug pastabų šia tema. Savivaldybių žemės ūkio skyrių specialistai bendradarbiauja su visomis projektus laimėjusiomis organizacijomis: renka ūkininkus, informuoja juos telefonu, rašo skelbimus, suteikia mokymo patalpas. Tai jiems kainuoja, tačiau nėra kompensuojama. Atstovų nuomone, mokymo centrai ar kitos projektus vykdančios institucijos galėtų už jų paslaugas mokėti. Surinkti ir informuoti mokymo dalyvius nėra sudėtinga, nes yra sukurta pakankamai efektyvi regioninė sistema. Dažnai savivaldybės suteikia mokymams salę, atlieka kitus būtinus mokymo organizavimo darbus.

Savivaldybių ekspertai kaip pagrindinę problemą mokymo organizavime vertina mokymo laiką sezonų atžvilgiu. Svarbu, kad ūkininkų mokymai nebūtų vykdomi vasarą. Geriausia mokymus rengti lapkričio - kovo mėn. Rekomenduojama planuoti iš anksto, kad būtų galima be skubotumo ir kokybiškai sudaryti tinkamus grafikus. Jeigu vasarą pavyksta prikalbinti žemdirbius atvykti į mokymus, tai mokymo procesas būna nepakankamai efektyvus, ūkininkai skuba, „žiūri į laikrodžius“ ir nesidomi dėstoma programa bei pateikiama informacija.

Ekspertai iš savivaldybių vertina, kad geriausi lektoriai – tai III lygio mokymo įstaigų dėstytojai. Dėstytojų kvalifikacija yra labai svarbu, nes žemdirbiai dabar pakankamai išprusę ir reiklūs mokymo procesui bei dėstomai medžiagai. Mokymo centrai neturi pakankamai aukšto lygio dėstytojų, jiems trūksta kvalifikacijos. Rekomenduojama geriau vykdyti mažiau, bet kokybiškų aukšto lygio mokymų.

Mokymo įstaigų ekspertai teigia, kad mokymo veikloms vykdyti būtent ir trūksta lektorių - praktikų, nes ūkininkai reikalauja ir siekia praktinių žinių, yra gana kritiškai praktiniu veiklos aspektu. Tai apsunkina ūkininkų poreikių tenkinimą. Teigiama, kad savivaldybės ne visuomet linkusios bendradarbiauti su mokymo ekspertais, tiek tiriant mokymosi poreikius, tiek organizuojant pačius mokymus. Apie 50 proc. atvejų atvykę mokymo institucijų ekspertai traktuojami kaip konkurentai. Patys dėstytojai mokymus vykdo ir projektuose dalyvauja noriai.

Jei projekto vykdyme pasirenkamas programų rinkinys, kurio programoms įvykdyti mokymo įstaiga neturi savo dėstytojų, kyla poreikis samdyti išorinius lektorius, tačiau, vėlgi, jei kriterijus yra tik kaina, išoriniai ekspertai būna gana silpni. Todėl mokymo institucijos dažniausiai renkasi būtent tokius rinkinius, kuriems turi savo dėstytojus. Tai riboja programų rinkinių įgyvendinimą ir projektų teikimo galimybes.

Programų rinkiniai sudaryti per plačiai geografinėi aprėpčiai, todėl svetimose apskrityse gana sudėtinga surinkti ūkininkus. Paprastai tai atlikti padeda savivaldybių arba Žemės ūkio rūmų atstovai. Geografinė problema neaktuali toms mokymo institucijoms, kurios turi savo centrus visoje Lietuvoje (pvz., Žemės ūkio konsultavimo tarnyba). Mokymas pagal įvairias

savivaldybes yra palankus dėl didesnės sklaidos, patiems ūkininkams būtų sudėtinga atvažiuoti į konkrečioje vietovėje organizuojamus specializuotus kursus.

Vykdam mokymus pasitaiko įvairių sunkumų. Kartais reikia didelių pastangų, siekiant nugalėti kaimo gyventojų pasyvumą ir kviečiant aktyviai dalyvauti mokymuose, ieškoti naujų ūkininkavimo bei verslo galimybių ir pan. Neretai pasigendama suinteresuotumo, lankstumo ir iš vietos valdžios, kai mokymo institucijos, vykdančios programas, kreipiasi siekdamas kuo plačiau paskleisti informaciją apie mokymus ir aktyvinti ūkininkus

Organizuojant neformalųjį žemdirbių ugdymą pagal BPD priemonę „Mokymas“, būtina rasti optimalų sprendimo variantą derinant mokymų tematiką, trukmę, geografinį padengiamumą bei ūkininkų poreikius. Tai reiškia, kad mokymo programos turi būti atrinktos pagal kiekvieno regiono žemės ūkio veiklos specifiką ir atitiktų praktinius regiono ūkininkų poreikius, susijusius su jų vykdoma ūkio veikla. Mokymų trukmė ir programos vykdymo laikas turi būti tiksliai suderintas su ūkininkais bei jų galimybėmis dalyvauti projektuose, kurios priklauso nuo žemės ūkio darbų sezoniškumo ir žemdirbių užimtumo ypatumų. Teikiant programų pasiūlymus ūkininkams vertėtų atsižvelgti į tai, kad dalis ūkininkų (ypač turintys aukštesnį išsilavinimą) yra suinteresuoti gauti kuo aukštesnės kokybės mokymus ir yra linkę patys vykti į mokymo centrus bei mokėti už mokslą. Todėl svarbu diferencijuotai įvertinti skirtingą patirtį ir išsilavinimą turinčių ūkininkų poreikius bei į juos atsižvelgiant teikti žemdirbių mokymo programas.

Taip pat būtina organizuoti sistemingą ūkininkų mokymosi poreikių tyrimą ir stiprinti ryšius su savivaldybėmis bei kitomis ūkininkus regionuose atstovaujančiomis organizacijomis.

III. REZULTATŲ APIBENDRINIMAS

Analizuodami ekspertų apklausos rezultatus, matome, kad tiek mokymus teikiančios organizacijos ir mokymus vykdančios dėstytojai, tiek savivaldybių bei Nacionalinės mokėjimo agentūros atstovai mato įvairių problemų skirtingose analizuojamo mokymų proceso efektyvumo klausimo srityse. Kiekviena ekspertų grupė atitinkamai pagal savo veiklos specifiką problemas mato skirtingai ir siūlo įvairius jų sprendimo variantus. Pagrindinės mokymo proceso organizavime iškilusių sunkumų sritys:

1. Nepakankamas pareiškėjų skaičius.

Nacionalinės mokėjimų agentūros vertinimu, nebuvo pakankamo skaičiaus numatytus vertinimo kriterijus atitinkančių paraiškų teikėjų. Projektus vykdančios organizacijos ir savivaldybės akcentuoja paraiškų rengimo ir teikimo sąlygų, procedūrų ir reikalavimų sudėtingumą bei nepakankamą potencialių tiekėjų kompetenciją paraiškų rengime ir projektų įgyvendinime.

2. Reikalavimas vykdyti programų rinkinius apriboja paraiškų teikimo galimybes.

BPD priemonei „Mokymas“ yra sudaryti mokymo programų rinkiniai, kurie turi būti įgyvendinami viename projekte numatytoje savivaldybėse. Kadangi rinkiniuose, skirtuose konkrečioms savivaldybėms, yra skirtingas mokymo sritis apimančios programos, tai riboja galimybes teikti paraiškas mokymo institucijoms, kurios specializuojasi ir yra aukštos kvalifikacijos siauresnėse srityse. Nors sudaryti programų rinkiniai siekia patenkinti ūkininkų poreikius konkrečiose savivaldybėse, ne visada jie yra pritaikyti regionui ir atitinka vietos ūkininkų poreikius.

3. Projektų paraiškų vertinimo vėlavimas mažina projektų įgyvendinimo galimybes.

Paraiškų pagal BPD priemonę „Mokymas“ vertinimo vėlavimas objektyviai sudarė nepalankias projektų įgyvendinimo sąlygas – vėlavo numatytų veiklų pradžia, mokymo veiklos buvo vykdomos ūkininkams nepalankiu metu (darbymečio sezonu), buvo sunkiau surinkti dalyvius, taip pat projektų teikėjai buvo priversti ir atsisakyti kokybiškų projektų įgyvendinimo, paliekant juos įgyvendinti mažiau kompetentingoms institucijoms.

4. Projektų administravimo ir finansinio valdymo procedūrų sudėtingumas riboja pareiškėjų skaičių.

Projektus teikiančias ir mokymo programas vykdančios organizacijos riboja projektų įgyvendinimo procedūros, kurias jos vertina kaip gana sudėtingas, ypač susijusias su viešųjų pirkimų organizavimu. Tačiau BPD priemonės „Mokymas“ paraiškų teikimo ir projektų įgyvendinimo procedūros nėra sudėtingesnės negu kitų ES Struktūrinių fondų priemonių projektų. Pareiškėjai ir projektų vykdytojai tiesiog stokoja patirties projektų rengime ir įgyvendinime, arba bendra ES projektų administravimo tvarka yra pernelyg komplikauta.

5. Projekto rinkiniuose pateiktos mokymo programos neatitinka dabarties reikalavimų.

BPD priemonės „Mokymas“ sudaryti programų rinkiniai vertinami kaip neatitinkantys dabarties reikalavimų, vykdomos pasenusios programos, kurias dėstytojai turi ribotą galimybę atnaujinti ir koreguoti. Taip pat programose trūksta praktinio aspekto. Pernelyg teorinis mokymas nepadeda pasiekti iškeltų mokymams tikslų, netenkina žemdirbių praktinių poreikių ir neskatina jų plėtoti savo ūkio.

Į programų kūrimo procesą turėtų būti įtraukta daugiau žemės ūkio praktikų. Tačiau yra vykdomos kelios naujos programos, kurios žemdirbiams yra aktualios ir naudingos.

6. Programų trukmės ir mokymų laiko derinimo prie ūkininkų galimybių svarba ir sunkumai.

Mokymų ūkininkams organizavime ir vykdyme ypatingai svarbu atsižvelgti į tikslinės grupės galimybes dalyvauti rengiamuose kursuose ir prisiderinti prie žemės ūkio darbų sezoniškumo. Kai kurie mokymai buvo vykdomi vasarą, todėl iškiilo sunkumų surenkant mokymo dalyvių grupes ir efektyviai pravedant mokymo kursus. Tačiau ekspertai turi teigiamos patirties, kai sprendžiant tokias problemas, kreipiamasi į Nacionalinę mokėjimo agentūrą ir mokymo planai, grafikai, dalyvių skaičius ir pan. suderinami.

7. Ūkininkų poreikio tyrimai neatitinka realios situacijos.

Žemės ūkio ministerijai pateikiami ūkininkų poreikių vertinimo rezultatai nepilnai atitinka realius dabarties poreikius, teigia mokymo institucijų ekspertai. Tokia situacija susiklostė dėl gana seniai atliktų tyrimų ir nepakankamo tyrėjų įsitraukimo į situacijos analizę. Tačiau savivaldybių atstovai vertina, kad teikiami mokymai pilnai tenkina ūkininkų poreikius regionuose.

8. Ūkininkų motyvacijos problemos mažina jų pasiekiamumą.

Mokymų efektyvumą didele dalimi lemia kursų dalyvių – tikslinės grupės ūkininkų – motyvacija mokymams, įsitraukimas į juos, aktyvus dalyvavimas, asmeninės pastangos siekiant įgyti naujų žinių bei atsakomybės prisiėmimas už dėstomų dalykų bei formuojamų įgūdžių įsisavinimą. Ekspertų nuomone, žemdirbių tarpe yra stokojama adekvačios motyvacijos mokymams, naujų dalykų įsisavinimui bei naujo požiūrio į perspektyvas ūkininkavime formavimui.

IV. MOKYMO PROCESO PAGAL BPD PRIEMONĘ „MOKYMAS“ ORGANIZAVIMO ANALIZĖS IŠVADOS

Tyrimo duomenys rodo, kad galimą efektyvų lėšų įsisavinimą ir ūkininkų poreikių patenkinimą apsunkina tokios kliūtys:

1. Nepakankamai efektyviai organizuotas poreikių tyrimas, kai rengiant programų rinkinius vadovaujamosi apytikriai prieš 2 metus atliktais poreikių tyrimais. Ūkininkų poreikiai tiriami netinkamu metodu – mokymų poreikis tiriamas apklausiant savivaldybių ir ūkininkų konsultavimo tarnybų specialistus, o ne pačius ūkininkus. Netiesioginis tyrimas neužtikrina tikslaus ir kokybiško ūkininkų poreikių išsiaiškinimo. Tiriant mokymo poreikius, neišnaudojamos NMA vykdomos veiklų stebėsenos teikiamos galimybės. Būtų labai naudinga susisteminti informaciją apie mokymosi poreikius, kuriuos nurodo mokymo projektuose dalyvaujantys ūkininkai, atsakydami į kursų vertinimo anketas. Tokia informacija yra kaupiama NMA, tačiau surinkus duomenis nepasinaudojama galimybe detaliam aprašyti ir apibendrinti visų Lietuvos regionų ūkininkų mokymosi poreikius.
2. Mokymo projektai vykdomi pagal iš anksto nustatytus mokymo programų rinkinius savivaldybėms. Tačiau tyrimas rodo, jog į vieną rinkinį įtraukiamos labai skirtingų sričių programos, pagal kurias vykdyti mokymus institucijoms-pareiškėjoms pritrūksta kompetencijos. Jos turi papildomai pirkti lektorių paslaugas, o tuo institucijos yra nesuinteresuotos.
3. Pagal dabar egzistuojančią tvarką galimi pareiškėjai/projektų vykdytojai ir paslaugų teikėjai yra tie patys juridiniai asmenys. Tokiu būdu paslaugų teikėjai yra priversti perimti jiems nebūdingas projekto administravimo funkcijas, kuomet, kaip rodo tyrimas, jie taip pat yra nesuinteresuoti. Be to, skundžiamasi, kad projektų vykdymui trūksta lėšų, o gaunami 40 proc. dydžio avansiniai mokėjimai nepadengia apyvartinių lėšų poreikio. Tai neabejotinai mažina galimų pareiškėjų motyvaciją teikti paraišką. Iš dalies tuo gali būti paaiškinta tendencija, jog gautų paraiškų ir santykinis vykdomų projektų skaičius 2005 metų kvietime, lyginant su 2004 metų kvietimu, mažėjo.
4. Neišnaudojamas savivaldos institucijų suinteresuotumas teikti ir tobulinti paslaugas gyventojams. Savivaldybių iniciatyva yra vykdoma nemažai mokymo ir kvalifikacijos tobulinimo projektų pagal antrojo BPD prioriteto priemones. Tyrimo metu savivaldybių specialistai išreiškė suinteresuotumą rengti žemdirbių mokymo projektus, juolab kad savivaldybės nemažai prisideda prie žemdirbių mokymo projektų vykdymo, suteikdamos patalpą, informuodamos klausytojus ir dirbdamos kitokią organizacinę darbą, už kurią pagal dabar galiojančią projektų finansavimo tvarką nėra atlyginama.

E. REKOMENDACIJOS NEFORMALIAUS ŪKININKŲ MOKYMO PAGAL BPD PRIEMONĘ „MOKYMAS“ ORGANIZAVIMUI, REMIANTIS PRIEMONĖS ĮGYVENDINIMO EFEKTYVUMO TYRIMU IR EKSPERTŲ APKLAUSOS ANALIZĖS IŠVADOMIS

Atsžvelgiant į BPD priemonės „Mokymas“ projektuose vykdytų neformalių ūkininkų mokymo kursų efektyvumo vertinimo analizę, atliktą remiantis ūkininkų, kurie dalyvavo įvairiose mokymo programose, nuomonės tyrimu bei mokymo vykdymo bei proceso organizavimo ekspertų nuomonės apklausa, teikiamos išvados ir rekomendacijos dėl ūkininkų mokymo proceso pagal BPD Kaimo plėtros prioriteto priemonę „Mokymas“ optimizavimo ir tobulinimo. Ištyrus mokymo įtaką ūkininkų verslumui ir įvertinus, kaip žemdirbių tęstinis mokymas atitinka ūkininkų poreikius, išanalizavus mokymo proceso organizavimo stipriąsias ir silpnąsias puses ir galimybes tobulinti mokymo procesą, atsiskleidžia keletas esminių vertinimo tendencijų ir požiūrio krypčių, kuriomis remiantis ir daromi tokie pasiūlymai:

1. Neformalaus žemdirbių mokymo organizavimas pagal regionus (savivaldybėse) yra priimtinas tiek ūkininkams, tiek mokymus organizuojantiems subjektams. Tačiau siekiant, kad geriau būtų atstovaujami ūkininkų interesai ir efektyviau organizuojamas mokymo procesas, rekomenduojama išplėsti galimų pareiškėjų ratą ir sudaryti galimybes savivaldybėms bei kitoms ūkininkų interesus atstovaujančioms organizacijoms rengti ir administruoti žemdirbių mokymo projektus.

Tuo tikslu siūloma savivaldybių žemės ūkio specialistams organizuoti mokymus paraiškų rengimo ir projektų valdymo bei administravimo klausimais.

2. Rekomenduojama mokymo paslaugų pirkimą pavesti projektus vykdančioms organizacijoms. Pirkti ūkininkų mokymo paslaugas iš kompetentingų mokymo institucijų, vadovaujantis ne tik mažiausios kainos, bet ir kokybės bei ekonominio naudingumo kriterijais.

3. Siekiant kuo įvairiapusiškiau ir operatyviau patenkinti ūkininkų mokymosi poreikius, siūloma keisti mokymo programų teikimo tvarką. Šiuo metu galioja sudarytų programų rinkinių įgyvendinimo pagal savivaldybes tvarka, kuri galėtų būti patobulinta. Rekomenduojama sudaryti mokymo programų rinkinius kiekvienam konkrečiai teikiamam projektui pagal jo numatytos veiklos regione egzistuojančius ir ištirtus ūkininkų poreikius bei realias ūkininkavimo vystymo galimybes. Tokiu būdu būtų sudarytos prielaidos tiksliau įvertinti ir atitikti tuo metu regione esančius mokymosi poreikius, o mokymo turinys geriau atitiktų regiono ūkių plėtros galimybes. Mokymo programų rinkinio sudarymą turėtų pagrįsti pats pareiškėjas.

4. Rekomenduojama, kad Žemės ūkio ministerija sudarytų ir paskelbtų prioritetinių žemdirbių mokymo temų, atitinkančių BPD Kaimo plėtros prioriteto tikslus ir uždavinius, sąrašą. Šiuo sąrašu vadovautųsi pareiškėjai, sudarydami mokymo programų rinkinius kiekvienam projektui.

5. Žemdirbių mokymosi poreikio vertinimo spragos ir neatitikimas šios dienos realijoms inspiruoja siūlymą, kad ūkininkų poreikių įvertinimas būtų atliekamas remiantis ne tik savivaldybių specialistų turima informacija ir žiniomis. Ūkininkų poreikių tyrimas turėtų remtis ir pačių ūkininkų nuomonių apklausomis. Būtų naudinga, jei ūkininkų poreikių tyrimą ŽŪM pavestų kompetentingiems tyrėjams, kurie galėtų užtikrinti tinkamą tyrimo metodiką, tyrimo sistemingumą ir rezultatų

patikimumą. Adekvatus poreikių tyrimas, atsižvelgiant į priemonės tikslus, uždavinius ir numatytus pasiekti rezultatus, leistų tiksliau patenkinti žemdirbių poreikius ir kryptingiau panaudoti struktūrines lėšas organizuojant mokymus žemės ūkio sektoriuje. Todėl rekomenduojama, kad ŽŪM organizuotų sistemingą mokymo poreikių tyrimą šalies mastu, tam panaudodama techninės paramos lėšas.

6. Nustatant mokymo poreikius, galima būti aktyviau pasinaudoti Nacionalinės mokėjimo agentūros mokymo efektyvumo vertinimo duomenų bazės tekiamomis galimybėmis. Klausytojams pateikiamose mokymo proceso efektyvumo vertinimo anketose galėtų būti įtraukti klausimai, kurie atspindėtų konkrečius ir realius ūkininkų mokymosi ateiityje poreikius tam tikruose regionuose. Tokia informacija efektyviai papildytų mokymosi poreikių formavimo procesą, sudarytų sąlygas nuolatiniam poreikių vertinimo atnaujinimui ir projektinių mokymo programų atitikimui žemdirbių interesams.

7. Siekiant patenkinti ūkininkų mokymosi poreikius – ne tik kelti savo kvalifikaciją ir tobulinti kompetencijas, bet ir įgyti kuo daugiau praktiškai veikloje pritaikomų žinių ir naujų praktinės veiklos įgūdžių – siūloma į mokymo programas žemdirbiams įtraukti kuo daugiau praktinės informacijos ir medžiagos, mokymo procese naudoti daugiau praktinių metodų ir informacijos, pritaikomos ir aktualios šio laikmečio ūkininkavimui. Tuo tikslu naudinga būtų sudarant mokymo programas kviesti ir pritraukti daugiau praktinės patirties ūkininkavimo veiklose turinčių ekspertų.

8 Mokymo paslaugas reikėtų diferencijuoti, atsižvelgiant į skirtingą žemdirbių išsilavinimą ir ūkininkavimo patirtį. Menkiausiai patenkinami aukščiausio išsilavinimo žemdirbių kvalifikacijos tobulinimo poreikiai, todėl pirmiausia vertėtų atkreipti dėmesį į V ir VI lygio mokymo programų atnaujinimą ir naujų programų kūrimą.

9 Didžiąją dalį mokymo programų reikėtų atnaujinti, kadangi jos sukurtos prieš 2-3 metus, ir, kaip teigia ekspertai, yra pasenusios. Atnaujinant programas, rekomenduojama žymiai sustiprinti praktinį mokymą. Mokymo programų turinį siūloma orientuoti į naujų technologijų, produktų, ūkininkavimo galimybių pristatymą, ūkininkavimo veiklos pritaikymą aplinkosaugos ir kitiems reikalavimams, atsisakant bendrųjų teorinių kvalifikacijos žinių, kurios įsisavinamos aukštesniosiose ir aukštosiose mokyklose dėstomuose kursuose. Mokymo programų trukmę apriboti – sutrumpinti jas iki 16-24 valandų.

10. Mokymo procesas turi būti organizuojamas kuo labiau atsižvelgiant į ūkininkų galimybes dalyvauti kursuose. Tuo tikslu mokymo kursai turi būti organizuojami tinkamu sezonu – geriausiai žiemos laikotarpiu. Rengiamuose projektuose turėtų būti galimybė lanksčiai keisti mokymo kursų organizavimo tvarkaraščius, pritaikant juos pagal regioną ir darbų sezoną, ypač jei projekto vėlavimas susijęs su paraiškų vertinimo procedūromis.

11. Ūkininkų, dalyvavusių mokymuose, nuomonės tyrimo rezultatai rodo, kad didžiausią paklausą turi augalininkystės, gyvulininkystės, pienininkystės, ekologinio ūkininkavimo bei kompiuterinio raštingumo kursai. Todėl, rengiant ūkininkų neformalius mokymus kitame etape, rekomenduojama parengti ir atnaujinti daugiau mokymo programų būtent šioms mokymo temoms ir sritims, kurios yra aktualiausios Lietuvos žemdirbiams.

12. Tiek žemdirbių, tiek savivaldybių bei mokymo institucijų specialistų nuomone, mokymo paslaugas turėtų teikti aukščiausio (trečio) lygio institucijos. Tokiu atveju

---

žemdirbiai netgi rinktųsi važiuoti į kitą regioną ar artimesnį centrą, kuriame gautų aukštesnio lygio mokymus. Todėl rekomenduojama projektuose siūlyti alternatyvias galimybes: vienus mokymus organizuoti tiems ūkininkams, kurie renkasi mokytis tik savo savivaldybėje pagal jose pasiūlytas mokymo programas, kitus – jau kvalifikuotiems ūkininkams, kurie renkasi aukštesnio lygio mokymo institucijų organizuojamus kursus pagal savo asmeninius poreikius ir interesus. Mokymai aukštesnės kvalifikacijos ūkininkų profesiniam tobulinimui galėtų būti organizuojami trečio lygio mokymosi centruose.

13. Siekiant užtikrinti platesnį paraiškų teikėjų ratą ir galimybes atrinkti geriausius projektus žemdirbių mokymams, savalaikį projektinių veiklų įgyvendinimą, skaidrią finansinę veiklos pusę bei efektyvų Lietuvos gaunamos paramos ūkininkams iš ES panaudojimą, rekomenduojama kuo išsamiau su projekto administravimo procedūromis supažindinti paraiškas teikiančias, projektus vykdančias bei administruojančias institucijas, skatinant jų projektinės kompetencijos vystymą ir galimybes efektyviai panaudoti ūkininkų mokymui teikiamą paramą.

F. LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Country Monograph Lithuania, 2002.
2. Finansavimas: Investicijos į žmonių išteklius. Profesinio mokymo metodikos centro Profesinio mokymo informacinė tarnyba, 2003.
3. Latvijos 1 tikslo programa 2004–2006 metams. Ryga, 2006.
4. LR ŽŪ Ministerijos tinklalapis: <http://www.zum.lt>
5. LR Seimo tinklalapis: <http://www3.lrs.lt>
6. LR Švietimo ir mokslo ministerijos tinklalapis: <http://www.smm.lt>
7. Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija. LR Švietimo ir mokslo ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2004.
8. Nacionalinės mokėjimo agentūros tinklalapis: <http://www.nma.lt>
9. Naujienos švietimo ir užimtumo politikoje. Profesinio mokymo metodikos centro Profesinio mokymo informacinė tarnyba, 2003.
10. Neformalaus suaugusiųjų švietimo įstatymas. LR Seimas, 1998.
11. Nuosekliųjų studijų programų nuostatai. LR Švietimo ir mokslo ministerija, 2000.
12. Statistikos departamento tinklalapis: <http://www.std.lt>
13. Sektoriaus veiksmų programa „Žemės ūkis ir kaimo plėtra 2004–2006“. Slovakijos Respublikos Žemės ūkio ministerija. Bratislava, 2004.
14. Sektoriaus veiksmų programos „Žemės ūkis ir kaimo plėtra 2004–2006“ Priedas. Slovakijos Respublikos Žemės ūkio ministerija. Bratislava, 2004.
15. Švietimas 2003. Lietuvos statistikos departamentas, 2004.
16. Socialinis pranešimas 2003. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2004.
17. Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatos. LR Seimas, 2003.
18. Veiksmų programa „Kaimo plėtra ir daugiafunkcinis žemės ūkis“. Čekijos Respublikos Žemės ūkio ministerija. Praha, 2004.
19. Veiksmų programos „Kaimo plėtra ir daugiafunkcinis žemės ūkis“ Priedas. Čekijos Respublikos Žemės ūkio ministerija. Praha, 2004.
20. Žemdirbių testinio profesinio mokymo programų sąvadas, LR Žemės ūkio ministerijos programos "Leader" ir žemdirbių mokymo metodikos centras. Vilnius, 2006.